

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TARIM SİGORTALARI HAVUZU KAPSAMINDA DEVLET
DESTEKLİ HAYVAN HAYAT SİGORTALARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Veteriner Hekim Salih KARTAL
ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI
(VETERİNER PROGRAMI)
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Orhan YILMAZ

VAN-2019

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TARIM SİGORTALARI HAVUZU KAPSAMINDA DEVLET
DESTEKLİ HAYVAN HAYAT SİGORTALARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Veteriner Hekim Salih KARTAL
ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI
(VETERİNER PROGRAMI)
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Orhan YILMAZ

VAN-2019

KABUL VE ONAY

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalında Salih KARTAL tarafından hazırlanan “*Tarım Sigortaları Havuzu Kapsamında Devlet Destekli Hayvan Hayat Sigortalarının Değerlendirilmesi*” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 09/07/2019

Prof. Dr. Orhan YILMAZ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Jüri Başkanı

Doç. Dr. Bahattin ÇAK

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi. Hüseyin DENK

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Jüri Üyesi

Tez hakkında alınan jüri kararı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Semiha DEDE

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Hami Bekan ALP
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Müdür Yardımcısı

II

ETİK BEYAN

T.C.

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yüksek Lisans/Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum "*Tarım Sigortaları Havuzu Uygulamasında Devlet Destekli Hayvan Hayat Sigortaları Uygulamalarının Mevcut Durumlarının Değerlendirilmesi*" başlıklı tezim; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir. Bu tezdeki bütün bilgiler akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak hazırlanıp, bu kural ve ilkeler gereği, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçlara atıf yapılmış ve kaynak gösterilmiştir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Salih KARTAL

Tarih: 26/06/2019

İmza:

TEŐEKKÖR

Yüksek Lisans öğrenimim boyunca ilgisini ve yardımlarını büyük bir sabır göstererek tarafımdan esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Orhan Yılmaz'a, Yüksek Lisans yaptığım Zootekni Anabilim Dalı'ndaki hocalarım Sayın Prof. Dr. Mürsel Küçük'e, Sayın Doç. Dr. Muğdat YERTÖRK'e, Sayın Doç. Dr. Bahattin ÇAK'a ve çalışmanın başından sonuna kadar bana destek olan sevgili eşim Hilal GÖLÖMSER KARTAL'a ve maddi manevi hiçbir desteğini esirgemeyen canım kardeşim Mahmut GÖLÖMSER'e ve son olarakta son anda yardımına yetişen Araştırma Görevlisi Sayın Ahmet Fatih DEMİREL'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Kartal S, Tarım Sigortaları Havuzu Kapsamında Devlet Destekli Hayvan Hayat Sigortalarının Değerlendirilmesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Zootekni Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2019. Bu çalışmada, tarımsal sigortacılık alanında önemli mesafe almış ülkelerin tarım sigortası havuz sistemleri incelenmiş, onların sahip oldukları deneyimlerinin kılavuzluğunda, Türkiye'deki tarımsal sigorta uygulamasının eksik kalmış yönlerine değinilerek, hem sigorta şirketlerine hem de yetiştiricilere tarım sigortacılığı ve risk yönetiminin önemi ve fırsatları hakkında gerekli bilgiler sunulmaya çalışılmıştır. Çalışmada, Türkiye'deki tarım sigortaları havuz sistemi'nin yapısal oluşumu ve işleyişi modelinin, ıspanya modeline benzerlik gösterdiği, Türkiye'de tarım sigortası havuz sisteminde prim desteklemesinin ön planda olduğu, hayvan hayat sigortasının uygulamaya konulmasıyla nitelikli hayvan sayılarında ve hayvansal ürün miktarlarında artış olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda, stratejik önem taşıyan tarım sigortaları havuzu sisteminde, hayvan hayat sigortalarının, devlet tarafından desteklenmeye devam edilmesi, ayrıca yetiştiricilerin, hayvan hayat sigortası hakkında kapsamlı bilgilendirilerek, sigorta sistemine katılımlarının daha fazla sağlanması durumunda, hayvan hayat sigorta sisteminin, hayvancılık sektörünün daha fazla gelişmesine katkı sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Risk Yönetimi, Tarımsal Sigorta Programları, Tarım Sigortaları Havuz Sistemi, Hayvan Hayat Sigortası

ABSTRACT

Kartal S, Evaluation of Animal Life Insurance Applications with Government Supported within Agricultural Insurances Pool, Van Yuzuncu Yil University, Institute of Health Sciences, Department of Zootechnics, M.Sc. Thesis, Van, 2019. In this study, the applications of the countries which have taken significant progress in the field of agricultural insurance have been examined, under guided by their experience, with mentioning to the missing sides of agricultural insurance practices in Turkey, have been tried to provide necessary information to both insurance companies and breeders about the importance and opportunities of agricultural insurance and risk management. In the study, structural formation and functioning model of agricultural insurances pool system in Turkey, is similar to Spain model, in the agricultural insurance pool system in Turkey is at the forefront of premium support, with the introduction of animal life insurance, it was determined that the numbers of qualified animals and the amounts of animal products increased. In this context, strategically important, in the pool system of agricultural insurances, continue to support animal life insurances by the state, also further informing breeders about animal life insurance, if their participation in the insurance system is further ensured, animal life insurance system will contribute to the further development of the livestock sector.

Key Words: Agricultural Risk Management, Agricultural Insurance Schemes, Agricultural Insurance Pool System, Animal Life Insurance

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ETİK BEYAN.....	II
TEŞEKKÜR.....	IV
ÖZET	V
ABSTRACT.....	VI
İÇİNDEKİLER	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XII
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	2
2.1. Sigortanın Tanımı	2
2.2. Sigortanın Gelişimi	3
2.2.1 Modern sigortacılık öncesindeki dönem	3
2.2.2. Modern sigortacılık dönemi	6
2.2.3. Türkiye’de sigortacılık uygulamalarının tarihi gelişimi	6
2.3. Sigortanın Kapsamı	8
2.3.1. Sigorta kapsamının hukuki bileşenleri	8
2.3.2. Sigortacılığın temel ilkeleri ve faydaları.....	12
2.3.3. Sigorta çeşitlerinin sınıflandırılması	15
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	18
3.1. Gereç	18
3.2. Yöntem.....	18
4. BULGULAR.....	19
4.1. Tarımsal Hasar Yönetimi ve Tarımsal Sigortalar	19
4.1.1. Tarımsal sigorta modelleri	22
4.1.2. Tarımsal sigorta çeşitleri	23
4.1.3. Dünyadaki tarım sigortası uygulamaları	24
4.1.4. Ülkelere göre tarım sigortası modelleri	31
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	49

5.1. Türkiye’de Tarım Sigortaları	49
5.1.1. Cumhuriyet öncesinden günümüze tarımsal geçmişimiz	49
5.1.2. Tarımsal üretimin genel ekonomik çerçeve içerisindeki yeri	55
5.2. Tarım Sigortaları Havuz Sistemi.....	74
5.2.1. Tarım sigortaları havuz sisteminin temel özellikleri.....	74
5.2.2. Türkiye’de uygulanan devlet destekli tarım sigortalarının kısımları	75
5.2.3. Tarım sigortaları havuzu ve kurumsal hedefleri	76
5.2.4. Devlet ve özel sektör arasındaki iş birliği.....	77
5.2.5. Tarım sigortaları havuzu sisteminde muafiyet ve müşterek sigorta ve indirim uygulamaları.....	79
5.3. Devlet Destekli Hayvan Hayat Sigortaları.....	85
5.3.1. Devlet destekli büyükbaş/küçükbaş hayvan hayat sigortası	85
5.3.2. Devlet destekli kümes hayvanları hayat sigortası	91
5.3.3. Hayvan hayat sigortalarının son beş yıldaki gelişimi	96
5.4. İspanya’nın Tarımsal Sigorta Modeli ile Türkiye’nin Tarımsal Sigorta Modelinin Karşılaştırılması.....	98
KAYNAKLAR	100
ÖZGEÇMİŞ	105
EKLER.....	106
EK 1. Tez Orijinallik Raporu	102

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
1 ACRE	: 4 0476,85642 m ²
AGROSEGURO	: La Agrupación Española de los. Seguros Agrarios (İspanya Tarım Sigortaları Havuzu)
ARIP	: Agriculture Reform Implementation Project (Tarımsal Reform Uygulama Projesi)
CAT	: Catastrophic Crop Insurance (Afet Teminatı Kapsamı)
CCS	: Consorcio de Compensación de Seguros (Sigorta Telafi Konsorsiyumu)
CISA	: Crop Insurance Savings Accounts (Ürün Sigortası Tasarruf Hesabı)
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
ELGA	: Greek Agricultural Insurance Organisation (Helenik Tarımsal Sigorta)
ENESA	: Entidad Estatal de Seguros Agrarios (Tarım Sigortası Ulusal Ajansı)
FCIC	: Federal Crop Insurance Corporation (Federal Ürün Sigortası Kurumu)
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GZFT	: Güçlü Zayıf Fırsatlar Tehditler (SWOT)
IBR	: Infectious Bovine Rhinotracheitis
ISO	: International Organization of Standardization (Kalite Güvence Sistem Standardı)
LGM	: Livestock Gross Margin (Hayvancılık Toplam Kazanç)
LRP	: Livestock Risk Protection (Hayvancılık Risk Koruma)
MÖ	: Milattan Önce

MPCI	: Multi Peril Crop Insurance (Birden Çok Riske Karşı Ürün Sigortaları)
NAP	: Noninsured Crop Disaster Assistance Program (Sigortalanmamış Yardım Programı)
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü)
OGA	: Agricultural Insurances Organization (Yunanistan Tarımsal Sigorta Teşkilatı Tarımsal Sigorta Teşkilatı)
OTP	: Ortak Tarım Politikası
ÖİK	: Özel İhtisas Kurulu
PRF	: Pasture, Rangeland and Forage (Çayır, Mera ,Otlaklar için Yağmur ve Vejetasyon Endeksi)
RMA	: Risk Managemet Agency (Risk Yönetim Birimi)
SCO	: Supplemental Coverage Option (Ek Kapsam Opsiyonu)
SWOT	: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats (GZFT)
TARSİM	: Tarım Sigortaları Havuzu
TMO	: Toprak Mahsülleri Ofisi
TSRŞB	: Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TSV	: Tarım Sigortaları Vakfı
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
\$A	: United States Department of Agriculture (ABD Tarım Bakanlığı)
\$: Amerika Birleşik Devletleri Para Birimi

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Sigortacılığın kısımları ve tarım sigortasının yeri.....	16
Şekil 2.	Dünyada tarım sigortası uygulamalarında primlerin dağılımı.....	25
Şekil 3.	İspanya'da tarımsal sigortacılık sistemi.....	46
Şekil 4.	TARSİM sisteminin kurumsal yapısı.....	75

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.	Bazı ülkelerde tarım sigortası desteklemeleri.....	25
Tablo 2.	AB-28 ve Türkiye’de tarım sektörünün toplam istihdamdaki payı (%).....	37
Tablo 3.	AB-28 ve Türkiye’de tarım sektörünün GSYH’deki payı (%).....	38
Tablo 4.	Türkiye’de yıllara göre büyükbaş hayvan sayıları.....	59
Tablo 5.	Türkiye’de yıllara göre küçükbaş hayvan sayıları.....	60
Tablo 6.	Türkiye’de yıllara göre kesilen büyükbaş/küçükbaş hayvan sayıları ve üretilen et miktarları.....	61
Tablo 7.	Türkiye’de yıllara göre sağımı yapılan hayvan sayıları ve üretilen süt miktarları.....	62
Tablo 8.	Türkiye’de yıllara göre kümes hayvanlarının sayıları.....	63
Tablo 9.	Türkiye’de kesilen kümes hayvanı sayısı ve üretilen et miktarı.....	64
Tablo 10.	Türkiye’de yıllara göre üretilen tavuk yumurtası sayısı.....	65
Tablo 11.	Büyükbaş hayvan hayat sigortalarında muafiyet ve müşterek sigorta uygulamaları.....	78
Tablo 12.	Küçükbaş hayvan hayat sigortalarında muafiyet ve müşterek sigorta uygulamaları.....	79
Tablo 13.	Kümes hayvanlarında muafiyet ve müşterek sigorta uygulamaları ...	80
Tablo 14.	Büyükbaş hayvan hayat sigortası’nın son beş yıllık gelişimi	92
Tablo 15.	Küçükbaş hayvan hayat sigortası’nın son beş yıllık gelişimi	93
Tablo 16.	Kümes hayvanvanları hayat sigortası’nın son beş yıllık gelişimi	94

1. GİRİŞ

Sigorta, gerçekleşmesi muhtemel olan, olumsuz durumlar için verilen karşılıklı garantidir. Genel olarak sigorta, kimi ve ne zaman etkileyeceği belli olmayan tehlikelerin oluşturduğu zararların tazmini amacıyla yapılan çift taraflı bir sözleşmedir. Bu sözleşme ile sigortacı belirli bir miktar prim alır ve sigortalanan varlıklarda oluşan maddi kayıpları tazmin eder (Tanrıvermiş ve Sayın, 1993).

Türkiye’de tarım alanında, teknik tedbirler ile önlenmesi mümkün olmayan risklerden dolayı gelir düzeyi düşük olan çiftçiler büyük felaketler yaşamaktadırlar. Gelişmiş ülkelerde ise tarım sigortaları ile muhtemel felaketlerin yol açtığı zararlar karşılandığı için, doğal riskler büyük ölçüde afet olmaktan çıkarılmaktadır. Ancak, felaket boyutunda olan don, sel ve kuraklık gibi riskler, geniş alanlarda büyük hasarlara neden olduğundan afet olarak sayılır ve bunların primleri de yüksek olur. Sigorta şirketleri ile onları sigorta eden reasürans şirketleri, yanlarında devlet olmadan, bu riskleri tek başlarına üstlenememektedirler. Bu nedenle, birden çok riskin sigortalandığı ülkelerde çiftçinin sigorta yaptırabilmesi için devlet, sigorta priminin bir bölümünü karşılamaktadır. Türkiye’de ise, 14.06.2005 tarih ve 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu kapsamında uygulamaya konulan devlet destekli tarım sigortasına kadar, devletin tarım sigortalarına katkısı olmamıştır. Türkiye’de tarım sektörünün diğer sektörlerin egemenliği altında varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Bununla beraber, Türkiye’de ekonomik kalkınmanın gerçekleşmesi için en geniş sektör durumunda olan tarımın kalkınması gerekmektedir (Güngör, 2006).

Bu çalışma, tarım sigortaları üzerine genel bir değerlendirme yapılarak, tarım sigortaları havuzu uygulamasının gelişim aşamalarını ortaya koymak ve devlet destekli hayvan hayat sigortalarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sigortanın Tanımı

İtalyanca menşeli “*assicurazione*” kelimesinden köken alan ve teminat anlamına gelen sigorta, Türkçe 'ye yine İtalyanca menşeli ve sigortalamak-güven vermek anlamındaki “*assicurare*” kelimesinden geçmiştir. Sigorta, İngilizce 'de “insurance”, Almanca 'da “*sicherung*”, İspanyolca 'da “*seguro*” ile ifade edilmektedir (Anonim, 2019a).

Sigorta, bireylerin hayatta bazı koşullar altında karşılaşılabilecek olumsuzluklara sebep olan durumların ekonomik sonuçlarından korunmak için önceden tedbir alma taleplerinden doğmuştur. Sigorta, benzer risklere maruz kalan şahıslar topluluğunda riskin gerçekleşmesiyle birlikte ortaya çıkacak durumun belirli bir para (prim) mukabilinde giderilmesine yönelik olarak bir hukuki hak talep edebilmeleridir (Perçin, 2011).

Diğer bir ifadeyle sigorta, aynı risk ile karşı karşıya olan çok sayıda şahsın, bireysel olarak tahmin edilemeyen riziko olasılığını tahmin edilebilir duruma getirmek ve bu olasılığın meydana gelmesiyle ortaya çıkan zararları beraber karşılamak amacıyla, riziko yönetim ve sorumluluğunu üstlenen bir kişi veya kurumca bir araya getirilmesi durumudur (Dikmen, 1991).

Yani sigorta, aynı risklere maruz kalma ihtimaline sahip kimseler arasındaki yardımlaşmanın sigortacı vasıtası ile teknik ve rasyonel biçimde organize edilerek, zararın sigorta yaptırılanlar arasında dağıtılması olayıdır. Türk hukuk sözlüğünde ise sigorta şöyle ifade edilmektedir: İki yada daha fazla kişi arasında öyle bir hukuki ilişkidir ki; onunla sigortacı arasında, karşılıklı yardım ve büyük sayılar prensipleri sayesinde, diğer bir kişinin meşru, nakden takdir edilebilecek bulunan bir kazancını güvenceye almak maksadıyla, kanun veya sözleşme ile tayin edilen gelecekte oluşması muhtemel ve şahsa ait bir hadisenin sonuçlarına göre tespit edilebilecek bir miktarın ödenmesini, ücret karşılığında üstlenmesidir (Güler, 2016).

Sigorta sözleşmesi ise, Türk Ticaret Kanunu'nun 1401. Maddesinde şöyle ifade edilmektedir: Sigortacının bir bedel karşılığında, kişinin para ile belirlenebilir bir

menfaatine zarar veren tehlikenin oluşması hâlinde zararını karşılamayı ya da bir veya birkaç şahsın hayat süreleri sebebiyle ya da hayatları süresince gerçekleşen bazı olaylar vesilesiyle bir para ödemeyi veya diğer sorumlulukları yerine getirmeyi üstlendiği sözleşmedir (Türk Ticaret Kanunu, 2011).

2.2. Sigortanın Gelişimi

İnsanoğlu sosyo - ekonomik ve teknik değişimin sonucu olarak gündelik hayatı kolaylaştırdığı ölçüde, şahsına ve malına karşı oluşan tehditlerde aynı oranda artmıştır. Bu tehditler, sosyolojik ve kriminolojik olaylar şeklinde ortaya çıkabildiği gibi, yeryüzünün tâbi olduğu fiziksel koşullardan kaynaklanan hava şartları, toprak kayması, deprem ve yangınlar şeklinde de ortaya çıkmaktadır. Tüm bunlar dışında, dünyadaki üretim ve para kaynaklı değişmeler ve bunların yansımalarından kaynaklanan enflasyon, işsizlik gibi durumlarda, insanoğlunun ekonomik varlığını tehdit eden faktörler olarak ortaya çıkmaktadır (Sağlam, 2001).

Bu yüzden insanın risklerle dolu sosyal ve ekonomik hayatında, bunlara karşı tedbir alma zorunluluğu oluşmuştur. Yardımlaşma ile oluşturulan mali tedbirlerin başında devlet yardımı, şahsın kendi birikimleri ile tehlike halinde kendi kendine yapacağı yardım ve sonuncusu da kollektif yardımlardır. Kollektif yardım fikri de sigortacılık sektörünün çekirdeğini oluşturmaktadır (Ulaş, 2002).

2.2.1 Modern sigortacılık öncesindeki dönem

Bugün düşünülen anlamda olmamakla beraber, sigorta fikrinin ortaya çıkışı ilköğretilere kadar uzanmaktadır. MÖ 4500 de Mısır ülkesinde yaşayan taş yontucularının, aralarında bir sandık oluşturdukları ve birinin ölümü durumunda buradan yardım yaptıkları ele geçen bir papirüsten anlaşılmaktadır (Çetinoğlu, 1965).

MÖ 3000 de Çinli tacirler rizikoyu paylaşma yönteminden istifade etmişlerdir. Bu tacirler ürünlerini akarsulardaki teknelerle taşıyorlardı. Bir tekne kayaya çarpıp batarsa, zarar bir tek şahıs tarafından değil, tüm tacirler tarafından paylaşılıyordu (Yaman, 1983).

Dünyada sigortacılığa dair ilk yazılı düzenlemeler Hammurabi Kanununda mevcut olup ticaret kervanlarının soygunlara yönelik korunması amacıyla yapılmıştır. Daha sonraları Roma ve Yunanlılar arasındaki deniz yolu ticaretinde tehditlere karşı çeşitli şekillerde dayanışma kavramlarının oluştuğu görülmektedir (Ertek, 1998).

Talmud'un Babil'de ortaya çıkan yazılarında, MÖ 2500 'de kervanların aralarında yardımlaşarak sandık kurdukları, oluşan zararları oluşturulan bu sandıktan karşıladıkları öğrenilmektedir. MÖ 640 ila 558 Atina kanunlarında, birbirleri ile alakalı topluluklar, inanç veya fikir cemiyetleri, aynı zanaat veya sanat sahipleri arasında vücuda getirilmiş olan sandıklar, belirli dönemlerde üyelerinin ödedikleri primler karşılığında, cenaze masraflarını karşılamışlardır. MÖ 371 ila 286 yıllarında yaşayan Theopraste'in bir organizasyon kurduğu, bu organizasyonun aylık ücret karşılığında üyelerine bazı durumlarda yardımda bulunduğu görülmektedir. MÖ 2000 'de ise Roma'da dini, mesleki ve askeri oluşumlar, belirli bir ücret karşılığında ölen üyelerinin en yakınlarına yer değiştirme ya da zorunlu hallerde, belirli miktarda yardım yaptıkları görülmüştür. İlk çağ 'da sigorta her daim bir yardımlaşma kurumu olarak rol oynamıştır (Güler, 2016).

Orta çağ 'da yardımlaşma yapılan konular daha ileriye taşınmıştır. Ödenen belirli ücretlere karşılık ölenlere mezarlar inşa edilmekte, ayinler düzenlenmekte, yaşlı ve sakatlara yardım edilmekteydi. Bu hizmeti yapan organizasyonlara gild adı verilmişti. Kuzey ülkelerinde bu kurumların faaliyetleri günümüzde, kazaya karşı sigorta faaliyetlerini yapan sigorta şirketlerine benzemektedir (Sağlam, 2001).

Bu dönemde özellikle denizlerdeki risklerin karşılanması konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak bu arada çok sayıda yolsuzluk meydana geldiğinden dolayı, 1227 'de Papa 4. Gregorie birçok yasaklar koyarak bu işi düzenlenmeye çalışmıştır (Çetinoğlu, 1965).

Tarım sektöründeki riziko ve belirsizlikler, bu alanda çalışanların zirai faaliyet alanları ile çiftliklerde yetiştirdikleri hayvanların durumlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Tarımsal üretimdeki dalgalanmalar tabii olarak tarım sektöründe çalışmakta olan kişilerin hayatlarında ve kazançlarında istikrarsızlığa neden olmaktadır. Bu sebepten ötürü, belirsizliğin ve tehditlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Sektörde oluşabilecek hasarlar önceden tahmin edilebileceği gibi, bunlar için tedbirlerinin de alınabileceği bir organizasyona ihtiyaç vardır. İşte bu organizasyon da tarım sigortası sistemidir. Dünyada, geleneksel tarım sigortası uygulamalarının başlangıcı 18. Yüzyıl'a kadar ulaşmaktadır. İlk olarak Avrupa'da başlamış bulunan bu sigorta çeşidi, bünyesinde barındırdığı risklerin katastrofik özellikte olması ve sigorta şirketlerinde bölgelerin iklim, toprak çeşitleri ve üretim alışkanlıkları hakkında yeterli bilgi birikimine sahip olmaması sebebiyle ilk sigorta denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır (İsel, 2010).

Dünyada modern düzeyde tarımsal sigortacılık faaliyetleri 1770-1800 yılları arasında ilk kez Avrupa'da başlamıştır. İlk olarak İrlanda'da sigorta kooperatiflerince çiftlik hayvanları hayat sigortaları ve Almanya'da ise dolu hasarı ve yangın sigortaları yapılmıştır. Fakat ilk uygulamalar tecrübe yetersizliği, sigortalı sayısının yeterli sayıya ulaşmaması, prim oranlarının olması gerekenden düşük ve çoğu kez değişmez olarak belirlenmesi, hasar dengesinin oluşturulamaması, devlet desteğinin azlığı, reasürör bulma güçlüğü gibi sebeplerle başarısız olmuştur. 19. ila 20. Asırlarda önce Avrupa Devletleri ve daha sonraları Japonya ve ABD gibi devletlerde geniş çerçeveli tarım sigortaları faaliyetleri başlamıştır (Güngör, 2006).

Reasürans yaptıran sigorta şirketine sedan şirket, reasürans yapan sigorta şirketine ise reasürör şirket denir. Bu bağlamda reasürör şirket, diğer sigorta şirketlerinin sigortaladıkları emtiaları tekrar sigortalayan sigorta şirketi olarak tanımlanabilmektedir (Anonim, 2018a).

Mevcut tarım sigortası uygulamaları, işleyiş ve teminat altına aldıkları riskler açısından, uygulandıkları devletlerin ekonomik gelişmişlikleri, tarımsal üretimlerinin ülke ekonomisi ve yıllık bütçelerindeki yerine bağlı olarak farklılıklar gösterebilmektedir. Tarım sigortaları tarımsal üretim alanında çalışanların geçimlerini sağladıkları bitkisel ve hayvansal ürünleri birçok tehlikeye ve doğal afetlere karşı güvence altına almaktadır (İsel, 2010).

2.2.2. Modern sigortacılık dönemi

Modern sigortacılık dönemi olarak isimlendirilen bu zaman aralığında sigorta, mal sigortaları ve hayat sigortaları şeklinde iki kısma ayrılarak devam etmiştir. Bugünkü şekliyle prime dayalı mal sigortalarının gelişimi, kapitalizmin gelişimi ile sıkı sıkıya ilişkilidir. Günümüzdeki haliyle sigorta sözleşmesinin ne zaman ortaya çıktığı konusunda ise kesin bir tarih aralığı vermek mümkün değildir. Ancak prime dayanan ilk uygulamalar, ilk defa 1250 yılında Venedik, Pisa ve Floransa'da görülmeye başlanmıştır (Kocataşkın, 1990).

Hayat sigortaları ise 15. asırda İtalya'da, ölüme yönelik olarak başlatılmıştır. İlk hayat sigorta sözleşmesi ise, 1574 'te düzenlenmiş ve 18 Haziran 1583 'te Londra Kraliyet Borsasına verilmiştir. Bu sözleşmeler deneysel olarak hesaplanmıştır. 14. asırda değişik İngiliz sigorta şirketleri sigorta uygulamalarında ilk ilerlemeleri sağlamıştır. 1660 yılında Londra'da ölüm tablosu hesaplamalarına başlanmış ve 1767 yılında Fransa'da Buffon'un Dupre'de Saint-Mour' un hesaplamalarına göre düzenlenmiş 'Histoire Naturelle 'adlı ölüm tablosu yayınlanmıştır. Bu dönemde ölüm teorisi ile daha çok meşgul olunmaya başlanmış, 1654 yılında 'Geometrie du Hasard' ile olasılık hesaplamalarının ve hayat sigortalarının temelleri atılmıştır. İngiltere'de Edmond Halley tarafından birleşik faizli ilk ölüm tablosunu hazırlanmıştır. Bunun gelişmelerin sonucunda 1806 yılında Duvillard Fransa'da ilk deneme uygulamalarını meydana getirmiştir. 1746 yılında 10000 kişi üzerinden düzenlenerek, uzun yıllar boyunca kullanılan ölüm tablosunu Deparcieux 'un oluşturduğu görülmektedir. Sigorta esas uygulama alanını İngiltere'de bulmuş ve buradan dünya geneline yayılmıştır. Bugün İngiltere'de yaşları iki yüzyılı geçen sigorta şirketleri mevcuttur (Çetinoğlu, 1965).

2.2.3. Türkiye'de sigortacılık uygulamalarının tarihi gelişimi

Türklerde sigortacılık faaliyetlerinin kesin olarak hangi tarihlerde başladığı tespit edilememiştir. Tarihin çok eski dönemlerinde yaşamış olan Türk devlet teşekküllerinde günümüzdeki manada olmamakla beraber, sigorta niteliğinde olan yardımlaşma kurumlarının bulunduğu bilinmektedir. 13. asırda ilk sigortacılık örneği olarak nitelendirilebilecek olan uygulama, Selçuklulardaki Derbent Teşkilatıdır. Ticaret

kervanları yapılan nakillerde malların çalınması, zorla el koyulması, doğal veya doğal olmayan sebeplerle hasar görmesi durumunda zararının devletçe karşılanmasına dayanan bu oluşum, devletin yürüttüğü bir tür taşıma sigortacılığı olarak düşünülebilir. Derbent Teşkilatı Osmanlı Devletinde de yaşatılmış, yaklaşık 300 yıl boyunca sürdürülen bu oluşum daha da geliştirilerek yaygınlaştırılmıştır. Osmanlılarda bugünkü manada sigortacılık görülmesi de mesleki birliktelik ve güvence fikriyatına dayanan karşılıklı yardımlaşma kuruluşları olan loncalar, esnaf yardımlaşma sandıkları ve ahilik teşkilatının bir hayli geliştiğini söylenebilir. Bu devirde yardımlaşmayı amaçlayan bir kuruluş da, İslam İnancının teşvik ettiği vakıflardır. Yardımlaşma ve dayanışma organizasyonlarının çokluğu, Osmanlı Devletinde sigorta fikrini ikincil plana itmiştir. Müslüman topluluklarının asıl karakterini meydana getiren şefkat ve yardımlaşma duyguları, onları maddesel sisteme yani prime dayalı sigorta fikriyatından uzak tutmuştur (Güler, 2016).

Türkiye’de sigortacılığın gelişim aşamalarını 19. Asrın sonuna, 19. Asır sonundan Cumhuriyetin ilanına ve Cumhuriyetin ilanından sonrasına ait olmak üzere 3 dönemde incelemek mümkündür.

a) 19. Asrın sonuna kadar Türkiye Sigortacılığı: Bu devirde Türkiye’de sigortacılık hemen hemen yok gibidir. İlk olarak 1872 yılında (Sun-Northern ve North British) adlı üç İngiliz şirketi acentelikle işe başlamışlardır. Onları 1878 yılında Fransızlar takip etmiştir. Bu şirketler duyulan ihtiyaca cevap vermekle beraber, tamamen murakebesiz ve merkezlerinden aldıkları talimatlara göre, diledikleri gibi çalışmakta ve poliçeleri Fransızca ve İngilizce olarak tanzim etmişlerdir. Sigortalı ile ihtilaf halinde Londra mahkemeleri veya şirket merkezinin bulunduğu mahal mahkemesi yetkili sayılmakta idi. Ayrıca bu devirde halk psikolojisi ve inancı sigortanın yayılma ve inkişafına mâni idi (Çetinoğlu, 1965).

b) 19. Asrın sonundan Cumhuriyet Devrine kadar Türk Sigortacılığı: Bu dönemde Türk sigortacılığına doğru adımlar atılmış, kapitülasyonların tazyikinden kurtulmaya çalışılmıştır. Milli bir hamle ile ‘Türkiye Milli Sigorta Şirketi’, Feniks Şirketinin iştiraki ile kurulmuştur. Harp dolayısıyla Şirket bilahare dağılmıştır. Fakat bu olay birkaç Türk sigortacısının yetişmesini sağlamıştır (Çetinoğlu, 1965).

c) Cumhuriyetin İlanından Sonraki Türk Sigortacılığı: Bu dönemde her sahada olduğu gibi, sigortacılık sahasında da hamleler yapmış olup ve sigortacılık nizamlandırılarak milli sigorta şirketleri kurulmaya başlamıştır. 1924 yılında çıkarılan Kanun, Türkçenin kullanılmasını mecburi kıldığı için o zamana kadar kayıt ve poliçelerini Fransızca veya İngilizce yazan şirketler bu kanuna intibak etmek mecburiyetinde kalmışlardır (Çetinoğlu, 1965).

2.3. Sigortanın Kapsamı

Sigorta ileride oluşması muhtemel risklere karşılık parayla ölçülebilir çıkarları güvence altına alan, sigortalının ekonomik anlamda bir başına üstesinden gelemeyeceği tehlikeleri aynı tür rizikolara maruz kalabilme ihtimali olan kişiler arasında yayan ve rizikonun meydana gelmesi durumunda sigortalıyı ekonomik anlamda kollayan işlemlerin tümü olarak açıklanabilir. Başka bir deyişle sigorta; belirli bir ücret karşılığında sigortalıya, sigortacı tarafından, olası ekonomik kayıplar sonucundaki masrafları karşılama fırsatı veren bir risk yönetim sistemidir. Sigorta tanımının bileşenleri ise şöyledir. Riskin yasalarla veya sözleşmeyle önceden belirlenmesi, sigortaya konu olan durumun para ile ölçülebilir olması, hasarın tesadüfi olma durumu, birliktelik olgusu, hasarın maddi nitelik taşınması ve parasal ölçüt ile ölçülebilir olması gerekmektedir (Anonim, 2019b).

2.3.1. Sigorta kapsamının hukuki bileşenleri

Sigorta Şirketi

Hukuki kapsamda sigorta şirketinin tanımlanması, şirket işlemlerine dair mukavelelerin mevcudiyetine bağlı olarak yapılmaktadır. Bu durumda sigorta şirketi, bir vergi yılı içerisinde yaptığı işlemler, sigorta poliçeleri ya da ömür boyu irat mukavelelerinin düzenlenmesi gibi sigortacılık kapsamına giren işlemlerin tümünden oluşur. Genel anlamdaysa sigorta şirketi, sigortalı tarafından ödenen önceden takdir edilmiş bir prim karşılığında sigortalıya yahut tazminat faydalanabileceği sözleşmede belirtilmiş olan kişiye yine sözleşmede belirtilen rizikonun gerçekleşmesi halinde tazminat ödemeyi vaad eden tüzel kişidir (Çipil, 2013).

Sigorta poliçesi

Sigorta şirketine ödenecek bir prim bedeli karşılığında bir kişinin para ile ölçülebilir ve yasa ile korunan bir menfaatine zarar gelmesi durumunda, sigorta şirketinin, sigortalının zararını tazmin etmesini öngören çift taraflı bir sözleşmedir (Anonim,2019a).

Sigortalı

Riskini prim karşılığı devreden taraftır. Sigorta sözleşmesine istinaden prim ödeyen, riskin gerçekleşmesi durumunda tazminat ödemesi almayı hak eden taraftır. Sigorta ettiren şahsi menfaati olmayan bir başkasına ait menfaati sigorta ettirmiş olursa üçüncü kişi lehine bir mukavele yapmış demektir. Hal böyle olunca sigorta sözleşmesinden kaynaklanan borç ve sorumluluklar kendisine yani sigorta ettirene aittir. Lakin sigorta bedeli alma yahut zararı tazmin ettirme hakkı kendisi adına sözleşme yapılan şahsa aittir ki bu kişi sigortalı olarak ifade edilmektedir (Özbolat, 2017).

Lehdar

Sigortadan hariçten faydalanan kimsedir. Örnekleme gerekirse, A şahsının kendi ölüm riskine yönelik olarak hayat sigortası aldığını düşünürsek; riskin gerçekleşmesi yani sigortalı olan A şahsının ölmesi durumunda, sözleşmede belirtilen hakların ödeneceği şahıs A şahsının lehtarındır. Böylece, Lehtarın sigorta poliçesinde adı sigortalı ya da sigorta ettiren olarak geçmemesine rağmen sigorta şirketinin tazminat ödemesinden fayda sağlayacak olan kimsedir (Çipil, 2013).

Risk (tehlike)

Risk, tarafların iradesi dışında, meydana gelmesi muhtemel ancak vuku bulacağı tarih bilinmeyen ve genellikle kişinin şahsını ya da mal varlığını tehdit eden kötü bir olay veya zarar olasılığıdır. Sigortanın gerekliliği, riskin mevcudiyetine bağlıdır. Risk yoksa sigortadan da söz edilemez. Sigorta yapılan riskin de bazı özellikleri vardır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Riskin oluşması imkân dahilinde olmalıdır. Oluşması imkânsız ya da bugüne kadar hiç görülmemiş olaylar, sigorta hukuku açısından tam bir risk sayılmaz. Riskin mevcudiyeti, sigorta sözleşmesinin düzenlenmesinden sonra imkânsızlaşırsa, sigorta sözleşmesi sona ermiş sayılır.
- Risk gerçekleşmemiş olmalıdır. Yani, sigorta poliçesi imzalanmadan tehlike oluşmamış olmalıdır, aksi takdirde ise sigorta sözleşmesi geçersiz olur .
- Riskin meydana gelmesi, sigorta sözleşmesini imzalayan taraflardan birinin, özellikle sigortalının rızasına dahilinde olmamalıdır. Ancak sigortalının tedbirsizliğine yönelik sigorta mukavelesi yapılabilir. Bu takdirde oluşacak risk, sigorta ettirenin kastı ve iradesi ile alakalı olmamaktadır.
- Risk dağınık olup, belirli bir alanda oluşma ihtimali çok yüksek, diğer alanlarda çok düşük olmamalıdır.
- Risk ahlâka, genel kurallara ve kamu düzenine aykırı olamaz. Örneğin kaçak eşyaların sigortalanması gibi. Bazı hukukçular, kumarhanelerin sigorta edilmesinin kamu düzenine ve genel adaba aykırı olması sebebiyle sigorta edilmelerinin doğru olmadığını savunmuşlardır.
- Risk sonucunda hasar gören maslahatın, ekonomik değeri olan bir maslahat olması zorunluluğu vardır. Bu son madde sübjektif bir sonuç oluşturmaktadır. Zira bir maslahatın ekonomik değere haiz olup olmaması, zamana ve mekâna göre değişiklik gösterebileceği gibi, toplulukların etik kabullerine göre de ahlâka muhayyer olup olmayacağı durumu değişiklik gösterebilir. Bu nedenle, nelerin sigorta kapsamı haricinde tutulması tam olarak tespit edilemeyebilir. Meselenin bu tarafı, hâkimin takdirine bırakılmaktadır.
- Riskin meydana gelme ihtimali çok yüksek olmamalıdır. Eğer yüksek olursa, primler de aşırı yükseleceği için sigorta, iktisâdi olarak ihtiyacı karşılayamayacaktır. Sigortalıdan riskin gerçekleşmesinin kaçınılmaz bir hal aldığını yazılı olarak teyit eden sigorta şirketi, 14 gün içerisinde sözleşmeyi feshetme hakkına sahip olur.
- Risk belirli ve hasar parasal olarak ölçülebilir olmalıdır (Keskinlik, 2013).

Sigortalı, riskin gerçekleşmesi durumunda, verilerin ve şartların tam olarak tespit edilebilmesi amacıyla, kaza ortamında değişiklik yapmamakla yükümlüdür. Hasar tespiti yapılmadıkça, sigortalının, sigortacının rızası dışında, zarara uğrayan eşya veya

mal üzerinde herhangi bir değişiklik yapmaması gerekmektedir. Sigortalı belirtildiği üzere sadece hasarın azaltılmasına yönelik tedbirler almakla sorumludur (Sağlam, 2001).

Ahlaki istismar rizikosu

Sigorta yaptıran kişinin, sigorta yaptırmış olmasına güvenerek normal zamanlarda almayacağı rizikoları gereksiz yere üstlenmesi anlamına gelmektedir (Yazgı, 2017).

Ters seçim rizikosu (ters seleksiyon)

Malının sahip olduğu riziko değerini sigorta yaptırmak isteyen tam olarak bilmekteyken, sigortacının bilmemesi nedeniyle ürünü daha alt bir risk grubunda sanması durumudur (Yazgı, 2017).

Prim (sigorta bedeli)

Prim, sigortalının risk nedeniyle maruz kaldığı hasarların giderilmesi amacıyla sigorta şirketinin ödeyeceği tazminat miktarının esasını oluşturan ve sigorta tekniği prensipleri çerçevesinde belirlenen, sigortalı tarafından sigorta şirketine bir kerede veya taksitlere bölünerek ödenen meblağdır. Prim sigortacılık sektöründe sigorta bedeli veya riziko ücreti olarak da isimlendirilmektedir. Alınan bu bedel, aynı zamanda sigorta şirketinin müşterisi olan kişilerin kurdukları mütuel sigortacılık şirketlerinde aidat ismini almaktadır. Sigortalıdan fiilen alınan ücret, ticari prim (gayri safi prim) olarak isimlendirilir. Ticari prim, safi prim ile sigorta yükü olmak üzere iki kısımdan oluşur. Safi prim riskin matematiksel ifadesi yani aktüer karşılığıdır. Risk gerçekleştiğinde sigorta şirketinin, sigorta ettirene ödemesi muhtemel tazminatın karşılığıdır. Sigorta yükü ise sigorta şirketi tarafından üstlenilen bazı zorunlu ödemelerin karşılanması amacıyla safi prim üzerine, sigortalıdan alınan bir miktar paradır. Sigorta şirketi tarafından yapılan bu masraflar, acente ve prodüktörlere verilen komisyonlar, eksper ve müstahdemlere yapılan ödemeler, kira masrafları gibi giderlerin yanında vergi, resim ve harç gibi sigorta masraflarıdır (Eldeleklioğlu, 2012).

Sigorta şirketinin normal prim kapsamında sigorta edemediği rizikoyu, teminat altına almak için sigorta ettirenden talep ettiği ek ücrete ise “sürprim” denmektedir (Anonim, 2019c).

Mükerrer sigorta (reasürans)

Mükerrer sigorta, sigorta şirketinin üstlendiği risklerin bir bölümünü, belirli bir bedel karşılığında başka sigorta şirketlerine aktararak tekrardan sigortalatmasıdır. Sigortacı, bir açıdan karşılıklı yardıma dahil olan sigortalı sayısını çoğaltmak ve bu yolla istatistiklerin verdiği sayılara ulaşmak için çaba sarf etmekte ve diğer yönden de kötü ihtimalleri teminat altına almak amacıyla kendisini bir diğer sigortacı nezdinde sigorta ettirmek gerekliliğini hissetmektedir. Bu şekilde rizikolar, yalnız sigortalılar arasında dağıtılmakla kalmadığı gibi, ülke dışına dahi taşınabilmektedir. Bu açıdan sigorta, uluslararası bir özelliğe kavuşmaktadır. Sigorta şirketleri, kapasite sınırları dışında ki rizikoları mükerrer sigorta yani reasürans yöntemi suretiyle dağıtmaktadırlar. Çünkü bazı durumlarda riskler, sadece primin oluşturduğu meblağla ödenmeyebilmektedir. Hatta bu nedenlerden dolayı sigorta şirketleri düşük miktarda hasar veren riskleri güvence kapsamına almaktadırlar. Katastrofik riskler içeren tehditleri güvence altına almaktan imtina etmektedirler. Özetlemek gerekirse, sigortanın prensibi risk olasılıklarının gerçekleşmesi durumunda, bir sigorta şirketinin ödeyeceği maksimum zararın kendi bütçesine uygun olmasını sağlamaktır (Güler, 2016).

2.3.2. Sigortacılığın temel ilkeleri ve faydaları

2.3.2.1. Sigortacılığın temel ilkeleri

Mutlak iyi niyet ilkesi

Mutlak iyi niyet ilkesi, sigortalının yeni sözleşme yapması veya sözleşmesini yenilemesi halinde, sigorta şirketinin gerekli olan özel verileri sigortalıdan talep edebilmesi ve sigorta ettirenin de bu verileri doğru bir şekilde sigorta şirketine vermesi esasına dayanır. Yani sigorta mukavelesinde sigortalının ifadesi esastır. Sigortalı, güvence altına aldığı maslahata ilişkin tüm bilgileri güvenilir bir şekilde vermek, aynı şekilde mukaveleye aracılık eden acente de neyi, hangi şartlar altında teminat altına

aldığı konusunda kapsamlı ve açıklamalı bilgileri sigortalıya beyan etmek zorundadır (Çetin, 2013; Merkin ve Lowry, 2008).

Sigortalanabilir çıkar ilkesi

Sigortalı bir nesneyi sigorta ettirirken, mutlaka onun asıl sahibi olması gerekmektedir. Üzerinde çıkarı olması yeterlidir. Örneğin; Bir kişi sahibi bulunduğu binayı sigorta edebilir. (Mal sahibi sıfatı ile sigorta) Bir bina bankaya teminat olarak gösterilerek (İpotek) kredi kullanılıyorsa, banka bu binanın sahibi olmamasına karşın, üzerinde ipotek hakkından doğan menfaati bulunmaktadır ve banka bu binayı sigorta edebilir. (Dain - i mürtehin sıfatı ile sigorta) (Çetin, 2013).

Hasar tazminatı ilkesi

Sigortalının, risk gerçekleştiğinde oluşan hasarının karşılanması, mukavele gereğidir. Bu hasarın giderilmesi nakit ödeme biçiminde olabileceği gibi, onarım imkânı ya da yenisi ile değiştirme şeklinde de olabilir. Nakit ödeme durumunda ki seçenekler, sigorta ettiren ve sigorta şirketinin mutabık kalması durumunda olabilir (Çetin, 2013).

Yakın neden ilkesi

Bir zararın tazmin edilmesi için, o zararın sözleşmede kapsama alınmış olmasının yanında genel ve özel koşullarda belirtilen güvence kapsamında en yakın sebepten ileri gelmesi gerekir (Çetin, 2013).

Rücu ilkesi

Sigortalının maruz kaldığı zararda eğer üçüncü şahısların kusuru mevcutsa, sigortacı, sigortalısının zararı tazmin ettikten sonra, kusurlu kişiden kusuru oranında bu zararı talep yani rücu eder (Çetin, 2013).

Riskin mevcudiyeti ilkesi

Sigorta sözleşmesinin oluşturulabilmesi için, ortada olması muhtemel, sigortacı şirketleri tarafından bilinen bir risk olasılığının mevcudiyeti gerekmektedir. Gerçek bir

risk olasılığı yoksa sigorta edilebilecek bir durumda söz konusu olmamaktadır. Ayrıca sigorta poliçesinin düzenlendiği anda risk gerçekleşmiş olmamalıdır (Özbolet, 2017).

2.3.2.2. Sigortacılığın faydaları

Sigortanın, “Dayanışma” kapsamında ifade edilebilen yönü, temel fonksiyonu, bir kişinin uğradığı maddi hasarın, aynı rizikoyla karşı karşıya olan şahıslar arasında paylaştırılmasının amaçlanmasıdır. Söz konusu dayanışma, sigorta şirketi tarafından toplanan primler ile ortak bir fon meydana getirilmesi sonucu gerçekleştirilir. Aynı tehlike ile karşı karşıya bulunan kişilerin ödediği sigorta bedelleri ile ortak bir fon oluşturularak meydana gelebilecek zararlar bu fondan karşılanacaktır. Bu fona katılan riskler farklı özelliklere sahip olduğundan sigorta bedeli söz konusu riskin ağırlık derecesini ve değerini göstererek makul ve adil bir seviyede belirlenecektir. Böylece, tehlikeyle daha sık karşı karşıya kalan kişiler çok, daha az maruz kalanlar ise az bedel ödeyecektir. Sigorta kurumunun bir başka işlevi de sigortacıların kasasında toplanan büyük parasal birikimlerin sermaye piyasasında değerlendirilmeye yönlendirilmesi yoluyla ülke ekonomisine de katkıda bulunması durumudur. Özellikle hayat sigortası sözleşmeleri çerçevesinde toplanan katkı payları bu amaç için çok uygundur. Sigorta, uluslararası bir özelliğe sahip olduğundan, yurt dışı sigorta uygulamalarından elde edilen meblağlar, ülkenin ihracatında göze görünmeyen ticari işlemler başlığı altında büyük bir rol oynayabilmektedir. Özellikle İngiltere ve İsviçre gibi devletlerde, bu ihracat kalemi büyük önem kazanmıştır (Küçükerdem, 2009).

Sigortacılık, sosyo-ekonomik buhranları önleyerek sosyal refah seviyesini yükseltmesi açısından önem arz etmektedir. Gelir ve eğitim düzeyleri karşılaştırıldığında paralel bir artış göstermesi sebebiyle, eğitim düzeyi yükseldikçe gelir düzeyi ve bununla ilişkili olarak geliri harcama tutarlılığı artmakta ve yapılan yatırım harcamaları da değişiklik göstermektedir (Ünal, 1994).

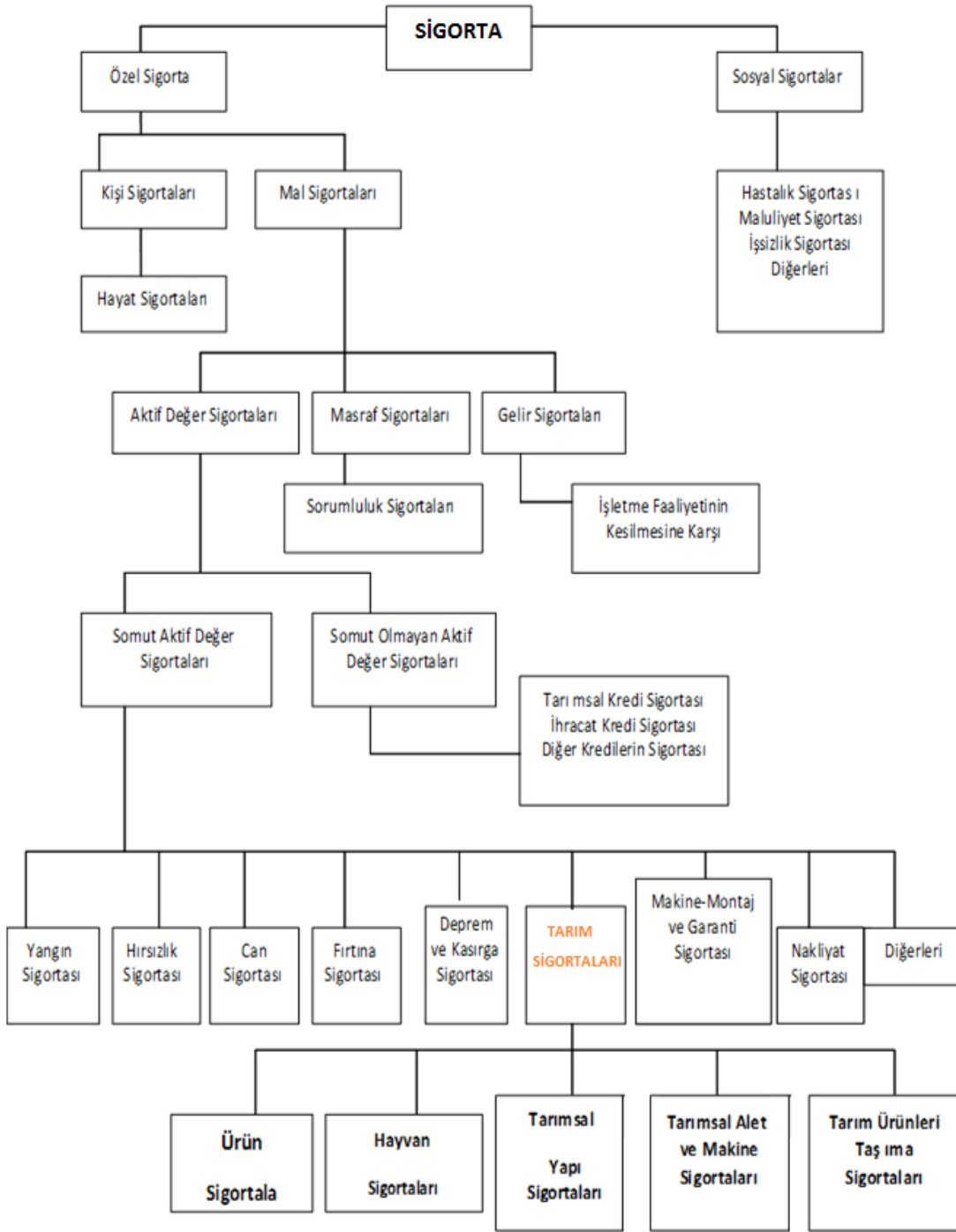
Aynı zamanda sigortacılık, toplumda genele hitap eden bir teminat duygusunun yerleşmesine yardım etmek suretiyle ekonomik ve sosyal yönetimin de güçlenmesini mümkün kılar. Özellikle hayat sigortası sözleşmeleri, sosyal güvenlik kurumlarının üstlendiği emekli maaşı ve ikramiye ödemeleri, ölüm yardımını gibi ödemeler aracılığıyla sosyal güvenliğe katkı sağlarlar. Sigortanın ana fonksiyonu olan dayanışmada yer alan

sermaye havuzunun yönetiminde, Büyük Sayılar Kuralı kullanılır. Büyük Sayılar Kuralı, eldeki riziko sayısı yükseldikçe, hasar oranının, o rizikoya ilişkin genel hasar olasılığı ihtimaline daha çok yaklaşacağını ifade eden bir istatistik yasasıdır. Burada riskin aritmetik değeri karşılığı önem kazanmaktadır. Aritmetik değer, birçok benzer olayın dikkate alınması yöntemiyle hesaplanır. Olayın belirli dönem içerisindeki tekrarlanma sayısı temel alınarak araştırmada esas olan prim sayısına bölünme yöntemiyle aritmetik değer hesaplanır (Küçükerdem, 2009).

2.3.3. Sigorta çeşitlerinin sınıflandırılması

Dünya genelinde kabul görmüş sigorta çeşitleri hayat sigortası ile hayat dışı sigortalar olmak üzere iki başlık altında sınıflandırılmaktadır. Bunlar Türkiye'deki Sigorta Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu içerisinde de sigorta çeşitleri bu şekilde iki başlık altında ele alınmıştır. Yine sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin, faaliyet kapsamına giren konuları da yine bu şekilde bölümlendirilmiştir. Hayat sigortaları söz konusu olduğunda ölen ya da sakat kalan kişinin hasarını hiçbir sigortacı karşılayamaz. Sadece başlangıçta sigorta poliçesi ile belirlenen durumun gerçekleşmesi durumunda, sigorta şirketi, poliçede yazılı meblağı ödeyerek, üstlenmiş olduğu rizikoyu tazmin etmiş sayılır. Hayat Dışı sigorta kapsamı ise, emtia olmaktadır. Emtia ise kesinlikle bir piyasa değerine sahip olmalıdır. Bazı sapmalar olsa da yaklaşık olarak sigorta bedeli doğruya en yakın olarak tespit edilebilmektedir. Emtia kapsamında sigorta şirketi tarafından hasar halinde sigorta konusunda oluşan hasarı telafi etme olasılığı her zaman mümkündür. Örneğin; bir arabanın kaza geçirmesi durumunda, sigortacı ya aracı tamir ettirip hasarı giderir ya da yerine aynı model bir araba vererek hasarı tazmin eder (Özbolat, 2017).

Şekil 1. Sigortacılığın kısımları ve tarım sigortasının yeri (Tanrıvermiş, 1994).

Şekil 1’de Tarım Sigortaları’nın genel sigortacılık sistemi içerisindeki yerleşimi şematize edilmiştir. Bu şekilde Tarım Sigortaları, özel sigortalar kapsamında somut aktif değer ihtiva eden mal sigortası olarak değerlendirilmektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Gereç

Bu tezin materyalini, çeşitli kurumlar bünyesinde faaliyet gösteren araştırmacıların tez çalışmaları, makaleler, kitaplar, sigorta istatistikleri, sektör yayınları, TSRŞB, Hazine Müsteşarlığı, Sigortacılık Genel Müdürlüğü ve TÜİK verileri, tarım sigortaları ile ilgili kanunlar, yönetmelikler, yönergeler, duyurular, genel şartlar, teknik şartlar, tarifeler, talimatlar ile Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu kararları oluşmuştur.

3.2. Yöntem

Konuyla ilgili elde edilen veriler ışığında, Dünya’da örnek tarım sigortaları uygulamaları, İspanya sisteminin temelini oluşturan ABD tarım sigortaları uygulamaları ile Avrupa Birliği tarım sigortaları uygulamaları irdelenerek, İspanya modeli olan AGROSEGURO kapsamlı olarak incelenmiş ve TARSİM ile karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda, TARSİM’ in yapısı, uygulamaları ve hasar organizasyonu açıklanmaya çalışılmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Tarımsal Hasar Yönetimi ve Tarımsal Sigortalar

Tarım sektörünün kendisinden beklenen fonksiyonları yerine getirmesi tarımsal faaliyetleri tehdit eden risklerin kontrol edilebilmesi ile doğrudan alakalıdır. Tarım sektörü, diğer sektörler arasında tabiat şartları, sosyoekonomik, teknolojik, siyasal ve kişilerden kaynaklanan riskler karşısında en çok etkilenen faaliyet alanıdır. Tarımdaki en etkili risklerin başında meteorolojik karakterli tabiat kaynaklı riskler yer almaktadır. Tarımda hem bitkisel ve hem de hayvansal üretim için tehdit oluşturan riskler vardır. Bunlar özetle hava koşulları, piyasa fiyatları, üretim faktörleri, hayvansal ve bitkisel hastalıklar ile zararlılar, verimlerdeki olumsuz yöndeki değişiklikler olarak özetlenebilirler. Bu çeşit risklere bağlı olarak ürün miktarı ve fiyatlardaki istikrarsızlık, yetiştirici ve üreticinin gelirinde de düzensizliklere neden olmaktadır (Demir, 2003).

Tarımsal üretim için risk oluşturan tehditlerin yönetimi amacıyla gelişmiş ülkeler uyguladıkları farklı korumacılık faaliyetleri, risk yönetim programları ile bu programlar kapsamında önemli bir yer tutan; Tarım Sigortaları Uygulamaları bünyesinde risk paylaşımını ve hasar transferi gerçekleştirmektedirler. Tarım sektöründe risk ve bilinmezliklerden meydana gelecek hasarı karşılayan güvence organizasyonu “Tarım Sigortası” olarak ifade edilmektedir (Dinler, 2000).

Böylece tarımsal faaliyetleri tehdit eden tabii risklerin oluşturduğu verim düşüklüklerinden kaynaklanan ve yine ekonomik risklerin meydana getirdiği gelir kayıplarının da çiftçinin üzerinden alınıp, sigorta şirketlerine transfer edilmesi mümkün olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde tarımsal üretim uygulamalarına bakıldığında, problemlerin çözümünde sigorta sektörüne önemli bir görev düştüğü görülmektedir. Böylece devletler tarım politikalarını uygulama açısından korumasının yanı sıra artan meteorolojik kaynaklı doğal risklere karşı üreticilerini ve üretimini korumakta, diğer açıdan bir felaketle karşılaşıldığında oluşan zararı ödeyebilecek bir sigorta güvencesi oluşturmaktadırlar. Bunun yanı sıra devlet ve çiftçiler arasında de sağlıklı bir alt yapının oluşturulmasının yanında, organizasyonların gelişip güçlenmesine de katkı sağladıkları gözlenmektedir (Utkueri, 2005).

Türkiye’de ise, bugüne kadar ki mevcut afet durumlarında çiftçiyi korumak maksadıyla devlet tarafından bazı yasal düzenlemeler yapılarak, farklı fonlardan devlet desteği sağlanmak yöntemiyle çiftçilerin çeşitli doğal afetlerden kaynaklanan hasarları karşılanılmaya çalışılmıştır (Özkaya, 2000).

Bu kapsamda doğal afetlerle karşı karşıya kalan çiftçilere ödünç tohumluk dağıtılmış, fidan verilmiş, borçları ve ödeyecekleri vergiler ertelenmiş, sübvansiyonlar yapılmış, banka ve tarım kredi kooperatifleri vasıtasıyla ucuz tarımsal kredi olanakları sağlanmıştır. Lakin tüm bunlara rağmen yetiştiricilerin gelirlerinde pozitif yönde bir değişiklik sağlanamamış ve tarım sektörünün problemleri aşılamadan devam edegelmiştir. Yapılan yardımlar üretici ve yetiştiricilerin zararlarını karşılayamadığı gibi doğal afetler sonrasında daha da fakirleşmeye devam ederek devlet desteğine daha çok ihtiyaç duyar hale gelmişlerdir. Her afet sonrasında yardıma muhtaç kişi sayısındaki artış, devletin tarımsal üretim alanına daha fazla kaynak aktarmasına sebep olmuş, nihayetinde bu durum kamunun çıkarına ters düşmüştür. Ayrıca bu şekildeki devlet desteği suistimale açık olup, keyfi uygulamalara meydan vermektedir. Hususiyetle yukarıda bahsi geçen konular çerçevesinde Türkiye’ de tarım sektörünü tehdit eden risklerin güvence altına alınabilmesi amacıyla fonksiyonel, sağlıklı ve modern bir sistemin devreye sokulmasının artık kaçınılmaz bir hal aldığı açıkça görülür olmuştur (Utkueri, 2005).

Tarımdaki doğal ve sosyo – ekonomik yönlü riskler bir işletmedeki tüm varlıkları tehdit eden, hatta tümüyle ortadan kaldıran faktörlerdir. Doğal riskler tüm bunların ilk sırasında gelmektedir (Demir, 2003).

Günümüze kadar çiftçinin gelir düzeyinin hızlı bir şekilde düşmesi, tarım sigortaları sistemi açısından uzun yıllar halihazırda bir devlet politikasının geliştirilememiş olmasının yanında, tarım ve sigorta sektörlerindeki alaka ve bilgi eksikliği tarım sigortalarının vücut bulmasını önleyen faktörlerin başında gelmiştir (T.K.İ.B, 2004).

Tarım sektöründe faaliyet gösterenler ne kadar tedbir alırlarsa alsınlar, doğal afetlerin önüne geçmeleri mümkün olmamaktadır. Bu yüzden de üreticilerin, riziko ve belirsizlikler karşısında kullandıkları en temel metodun, üretimin değişik ürünler

arasında dağıtıldığı, polikültür üretim olduğu söylenebilir. Ancak polikültür üretim, ihtisaslaşmayı engellemektedir. Halbuki her faaliyet kısmında olduğu gibi tarımda girdi maliyeti başına verimlilik artışı, uzmanlaşma ile mümkün olabilmektedir (Demir, 2003).

Gelişmiş ülkelerde tarımsal üretimi koruyucu ve bu alanda bu alanda faaliyet gösterenlerin yaşam standardını iyileştirici önlemler alınmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından da tarımsal ve hayvansal üretimi zora sokan risk ve belirsizlikler sonucunda meydana gelebilecek hasarların önüne geçilebilmesi için en etkili sistemin tarım sigortası sisteminin geliştirilmesi olacağı fark edilmiştir (Şahin, 2000).

Tarımsal üretim sigortaları bitkisel üretim ve hayvan hayat sigortaları olmak üzere iki ana başlıkta uygulanmaktadır. Bitkisel üretim sigortalarında açık alanlarda ve seralarda üretilen her türlü ürün sigorta kapsamına alınabilmektedir. Hayvan hayat sigortaları kapsamında ise; büyükbaş hayvanlar, küçükbaş hayvanlar, kümes hayvanları, su ürünleri üretimi ve arı yetiştiriciliği alanlarında çeşitli kaza ve hastalık riskleri karşısında hayvan hayat sigortası güvencesi verilmektedir (Dinler, 2000).

Bazı ülkelerde mal ve hayat sigortalarının tümü tarım sigortası kapsamında değerlendirilirken, bazılarında ise yalnızca bitkisel üretimin ve çiftlik hayvanlarının sigorta kapsamına alındığı görülmektedir. Türkiye’de tarım sigortaları ise bitkisel ürünlerin ve çiftlik hayvanlarının sigortalanması şeklinde kabul görmekte ve icraat kısmı da buna yönelik olarak yapılmaktadır. Türkiye’de henüz gelişme aşamasında olan sigortacılık faaliyetleri kapsamında çiftçilerin ve ailelerinin can, sağlık ve kaza sigortalarından mahrum olduğu, alet ve ekipmanlarının, tesis ve binalarının sigortalanması hususunda da önemli bir ilerleme kaydedilemediği görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde sigortanın bu konuları ile tarım sigortalarının haricindeki diğer sigorta branşları ilgilenmektedir (Çankaya, 2002).

Ürün sigortası uygulamalarının en gelişmiş ve modern biçimi; bitkisel ve hayvansal üretimin bütün risklere karşı sigortalanmasıdır. ABD, Brezilya, Japonya, Yeni Zelanda, Seylan ve Kanada gibi devletlerde bitkisel ürünler tüm rizikolara karşı bir tek poliçe ile sigorta kapsamına alınabilmektedir. Seylan, Japonya ve Brezilya’da tüm rizikolara karşı sigortalanması zorunlu iken, Kanada ve ABD’ de ise isteğe bağlı olmaktadır. Tüm tehlikelerin dahil olduğu ürün sigortalarının uygulamada olduğu

ülkelerde ise tarım sigortaları uygulamaları devlet tarafından desteklenmektedir (Demir, 2003).

4.1.1. Tarımsal sigorta modelleri

Tarım sigortası uygulamaları ülkeden ülkeye değişiklik göstermekle birlikte pazar açısından üç kısma ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi sistemin bütünüyle devletin kontrolü (fon sistemi) dahilinde olduğu model çeşididir. Bu modelde tekdüze olan bir tek sigorta paketi kamu sigorta şirketleri bünyesinde yetiştirici ve üreticilere sunulmaktadır. Bahsi geçen şirketlerin hizmetleri rekabet ortamının oluşmadığı monopol piyasa özelliği göstermektedir. Bu sistemde zorunluluk bulunmasından dolayı sigorta katılım oranı çok yüksektir. Lakin monopol yapısı nedeniyle hizmet sunumu fazla iyi olamamaktadır. Bu sistemde hükümet anahtar roledir ve tüm her şeyi elinde tutmaktadır. İkinci çeşit sistem ise kamu kesimi ve özel kesim arasında iş birliğinin olduğu sistemdir. Bu sistemin amacı, tabii afet ve hastalıkların, zirai üretim ile hayvancılık alanında sebep olduğu zararları kâr amacı gütmeyen sigortacılık prensipleri çerçevesinde temel esaslara göre zamanın şartlarına uygun, güvenilir, şeffaf ve devam ettirilebilir bir sistemle, kısmi de olsa tazmin ederek, üreticileri uzun vadede kazanç istikrarına ulaştırarak üretimde sürekliliği sağlamaktır. Söz edilen sistem kapsamında müşteri yelpazesi geniş ve sisteme katılım oranı oldukça yüksektir. Teknik kriterler ticari endişelerin üzerindedir ve böylece hizmet sunumunda rekabet mevcut olmaktadır. Devletin mevcudiyeti sistemin sürekliliğini sağlayıcı rol oynamaktadır. Özel sektör paydaşı ise bilgi ve teknoloji alanında katkı sağlamaktadır. Üçüncü ve son model ise özel sektörün hizmet verdiği yapılandırılmıştır. Bu sigortacılık sisteminde katılım oranı da sigorta ürünleri çeşitliliği de düşüktür. Rekabetin mevcut olmasından dolayı ticari kaygılar ortaya çıkmaktadır. Devlet müdahaleleri ise ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Örneğin Filipinler, Kanada ve Japonya’ da tarım sigortaları uygulama merkezleri veya yerel idareler bünyesinde faaliyet göstermekteyken; Meksika, ABD ve İspanya’ da kamu ile özel sektör ortaklığı şeklinde, özel şirketlerin de tekrardan sigortalması şeklinde işletilmektedir (Yazgı, 2017).

4.1.2. Tarımsal sigorta çeşitleri

Avrupa Komisyonunun tarımsal sigorta tasarıları sonuç raporu içerisinde tarım sigortası çeşitleri şu şekilde sıralanmıştır.

- Tek rizikoya dayalı sigorta: Bu çeşitte sadece tek bir riske karşı koruma yapılmaktadır.
- Birleşik rizikolara dayandırılan sigorta: Bu sigortalar dolu hasarı başta olmak üzere birden çok riski bir arada içermektedir ve bazı ülkelerde çoklu riski kapsayan sigorta çeşidi olarak bilinmektedir.
- Verim sigortası: Bu sigorta çeşidi belirli bir verim seviyesini garanti eden ve bölgesel ortalama verim ya da ferdi geçmiş verim kayıtlarını baz alarak uygulanan sigorta çeşididir. Ana risk kuraklıktır. ABD’de bu sigorta çeşidi birleştirilmiş risklere dayalı sigorta çeşidi olarak bilinmektedir.
- Hasılat (gelir) sigortası: Bu sigorta çeşidi verim ile fiyat dengesizliklerine karşı güvence sağlamayı amaçlamaktadır. Ancak üretim giderlerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Genelde tüm çiftlik gelirleri kapsama alınarak uygulanmaktadır.
- Çiftlik sigortası: Bir çiftliğin tüm tarımsal üretimine yönelik olarak uygulanmayı amaçlamaktadır. Teminatların kapsamına göre, çiftliğin tümü için verime dayalı veya hasılat ya da gelir sigortası şeklinde olabilmektedir.
- Alan hasılat endeksi sigortası: Tazminat ödemeleri birim alandan hasat edilen ortalama verimdeki düşüklük miktarı ile fiyatların çarpımı temeline göre hesaplanmaktadır.
- Alan verim endeksi sigortası: Tazminat ödemeleri birim alandaki ortalama verimdeki düşüşler esasına göre hesaplanmaktadır.
- Dolaylı endeksi sigortası: Bu çeşit sigorta ürün veya bitkisel vejetasyon esasına göre meteoroloji endeksleri, uydu görüntüleri ve diğer paydaşlardan elde edilen datalarla oluşturulan endeksler göz önünde bulundurularak hesaplanmaktadır.
- İstikrar hesapları sigortaları: Bunlar münferit sigorta niteliğindedir. Üreticilerin her yıl belli miktarda parayı kendi hesaplarına yatırırlar ve büyük bir kayıp olduğu senelerde geriye çektikleri sigortalardır. Bu birikimler verim, hasılat ya da bazı endeksler esas alınarak da oluşturulabilmektedir (Çetin, 2010).

4.1.3. Dünyadaki tarım sigortası uygulamaları

Bitkisel ve hayvansal üretime yönelik olarak uygulanan tarım sigortalarının Batı Avrupa ülkelerinde köklü bir geçmişi mevcuttur. İlk olarak Almanya'da 1700'lü yılların ikinci yarısından sonra çiftçilere dolu sigortası teminatı verilmeye başlamıştır. 19. Asrın sonlarına doğru pek çok Avrupa ülkesi ile ABD'de uygulanmaya başlanmıştır. Hayvancılık sigortası faaliyetleri ise 1830'lardan sonra Almanya, İsveç ve İsviçre'deki uygulamalar ile başlamıştır. İlk sigorta faaliyetleri ise genellikle müşterek sigorta şirketleri eliyle, yani sigortalılar tarafından kurulmuş şirketler tarafından uygulanmaya başlanmış ve bu nedenle tek bir riski kapsayan sigorta ürünleri geliştirilmiş ve çoklu rizikolara karşı sigorta denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Smith ve Glauber, 2012).

Tarım sigortalarının ilk olarak uygulama alanı bulduğu Avrupa'da, verim sigortası uygulamaları ancak 2. Dünya Savaşı sonrasında uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Avusturya'da 1955 yılında, İtalya'da 1970 yılında, İspanya'da 1980 ve Fransa'da 2005 yıllarında primlere bu devletler tarafından destek uygulaması başlatılmıştır (Smith ve Glauber, 2012).

Tarım sigortalarının uygulama alanları konusunda dünya genelinde farklı aşamalar geçirilmiştir. 1950-1990 yılları arasındaki dönem incelendiğinde, özellikle Asya ve Latin Amerika'da kamu tarafından verim yönlü sigorta güvencelerinin çiftçilere sunulduğu lakin başarısızlıkla sonuçlanan bu deneme ile sadece kamu sektörünün dâhil olduğu bir tarımsal sigortacılık uygulamasının terk edilerek kamu sektörü ile özel sektörün birlikte hareket ettiği düşünce şeklinin yaygınlık kazandığı görülmektedir (Tekin, 2015).

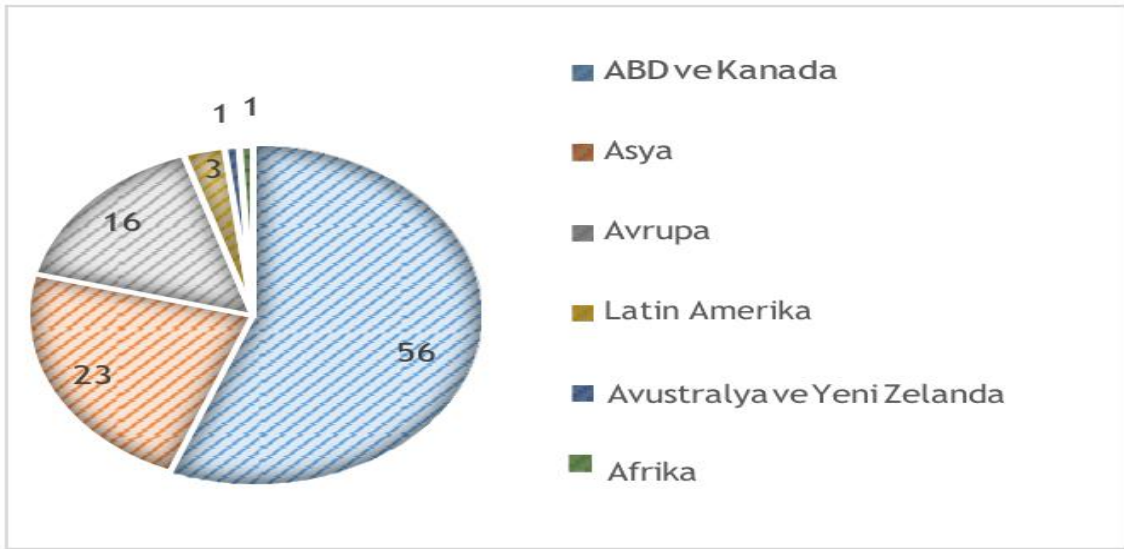
Dünya Bankası tarafından 2008 de yaptırılan araştırmanın sonucuna göre, 104 devlette tarım sigortası uygulamasının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu 104 devletin, 56 tanesinde sadece özel sigortacılık şirketleri tarafından tarım sigortası yapıldığı; 48 tanesinde ise kamu-özel sektör iş birliği bulunduğu tespit edilmiştir. Reasürans şirketleri kayıtlarına göre de 2004-2011 yılları arasında toplanan tarım sigortası primlerinde dikkate değer bir yükseliş eğilimi görülmekte olup toplanan primler 2004 yılında 8 milyar \$ iken 2011' de ise 24 milyar \$ olmuştur (Tarsim, 2013).

Dünya’da “MPCI” özellikle “ABD” tarafından uygulanmasına karşın, umulan başarının yakalanamadığı görülmüştür. Nedeni ise; bir taraftan sigortaların çoklu yönden desteklenmesi sağlanmaktayken, diğer taraftan devletçe tabii felaket desteklemelerinin sürdürülmesidir. “MPCI” kapsamında dünya üzerinde başarılı bir şekilde uygulayan devlet İspanya’dır. Bu durumu bütün otoritelerin kabul ettiği görülmektedir. İspanya’daki uygulamalarda devlet, çiftçiler ve sigortacıların bulunduğu havuz sistemi kapsamında; çiftçilerin sigortacı şirketlere ödemiş olduğu primler havuzda birikmekte ve tazminatlarda buradan doğrudan sigortalılara ödenebilmektedir. Devlet, çiftçilere felaket desteklemesi yapmamaktadır. Ancak ürünlerini sigorta yaptıran çiftçilerin primlerinin %50’lik kısmını karşılamakta ve bunu direkt havuza göndermektedir. Primlerin toplanması, primlerin belirlenmesi, aktüeryal çalışmaların yapılması, hasarların organizasyonu, ürünlerin geliştirilmesi gibi hizmetleri havuz kapsamında birbirinden bağımsız taraflarca sürdürülmektedir. Sigortacı şirketlerin sadece sözleşme yapmak, pazarlamaya ve satışa yönelik girişimlerde bulunmak gibi görevleri vardır. Sistemdeki yönetsel ve yönetsel uygulamalar çerçevesinde şirketleri “Tarım Bakanlığı” ile, finansal durumlar ve sigortalama kriterlerinin hesaplanması konularındaysa “Maliye Bakanlığı” ile birlikte çalışmaktadırlar (Dinler, 2003a).

Avrupa Birliği’nde tarımsal sigortaların uygulanmasında, ABD’nin deneyimlerinden faydalanılarak oluşturulan İspanya modeli ile, devlet tarafından desteklenen tarım sigortacılığı uygulamasının, özel sigorta şirketleri vasıtasıyla başarılı bir şekilde sürdürülebileceği görülmüştür. Devletçe primlere uygulanan desteklemenin yanında reasürans desteği de vermesinin bir müdahalecilik yöntemi sayılmadığı gibi, bu kapsamda daha önceki uygulamalarda doğal afetlerle karşı karşıya kalarak, geri ödemesiz yardımlar almış olanların sigorta vasıtasıyla rizikolara ortak edilmeleri yönünde çaba sarfedilmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır (İsel, 2010).

Tarım sigortalarının gelişmesi ve büyümesi, uzun zaman almaktadır. ABD ve birçok Avrupa ülkesinin, tarım ve hayvancılık sigortası geçmişi yüz yıldan daha fazla olup, yüksek katılım oranına sahip, gelişmiş sigorta piyasaları bulunmaktadır. Buna karşılık, çok sayıda gelişmekte olan ülkede ise, tarım sigortalarının tarihsel geçmişi çok azdır. Dünya Tarım Sigortaları priminin yaklaşık %90’ı, yüksek gelir düzeyli ülkeler

tarafından üretilmektedir. Şekil 2’de şematize edildiği gibi, 2011 yılı verilerine göre; Dünya tarım sigortalarında, yaklaşık 24 milyar \$ olan toplam prim hacminin %56’sını ABD ve Kanada, %23’ünü Asya ve %16’sını Türkiye’nde içinde bulunduğu, Avrupa gerçekleştirmektedir (Tarsim, 2013).

Şekil 2. Dünyada tarım sigortası uygulamalarında primlerin dağılımı (Tarsim, 2013).

Tarım sigortalarının devletlere göre dağılımı da dikkat çekici olup, 2011 deki verilere göre tarımsal sigorta primlerinin yarısından fazlası Kanada ve ABD tarafından üretilmekte olup, bu iki devleti Asya ve Avrupa takip etmektedir (Tarsim, 2013).

Tablo 1. Bazı ülkelerde tarım sigortası desteklemeleri (Keskinkılıç, 2013).

Ülkeler	Tarım Sigortası Havuzu	Destekleme Şekli				
		Birden Çok Ürüne Karşı Sigorta	Prim Desteklemesi	Yönetim ve Operasyon Giderler Destekleri	AR-GE Destekleri	Afet Riskleri Paylaşımı ve Finansmanı
ABD	-	-	+	+	+	+
Kanada	-	+	+	+	+	+
İspanya	+	-	+	-	-	+
Portekiz	-	-	+	-	-	+
İtalya	-	-	+	-	-	-
Fransa	-	-	+	-	-	-
Türkiye	+	-	+	-	-	-
Hindistan	-	+	+	+	-	+
G. Kore	+	-	+	+	-	+
Çin	+	-	+	+	-	+
Brezilya	-	-	+	-	-	+
Meksika	-	-	+	-	+	+
Şili	-	-	+	-	+	-

Tablo 1’de çeşitli ülkelerde uygulanan tarım sigortalarının kapsamı dahilinde mevcut olan ya da olmayan destekleme kalemleri verilmiştir. Tablodaki en önemli kriter bahsi geçen devletlerin tamamında prim desteğinin mevcut oluşudur. Bazılarında ise birden fazla destekleme yöntemi görülmektedir. Türkiye’de ise, tarım sigortası havuzu sistemi içinde, sadece prim desteklemesi uygulaması bulunmaktadır (Keskinkılıç, 2013).

Tarımsal sigorta ihtiyacının önemli bir sebebi olan sistemik riskler, devlet desteğinin önem arz etmesine neden olmaktadır. Sistemik risklerin, aynı anda pek çok şahsı etkilemesi nedeniyle, sigorta şirketlerinin, ekonomik açıdan büyük kayıplarla karşılaşması, hatta ve hatta tazminatları ödeyememe durumu ile karşı karşıya kalabilmesi mümkündür. Bu kapsamda, kamu idaresinin reasürans için devreye sokulması gerekebilmektedir. Reasürans sağlanması için kamu gücünün devreye girmesinin bir başka sebebi ise, özellikle gelişmekte olan devletlerin, uluslararası reasürans piyasalarına erişimde yaşadığı problemlerden kaynaklanmaktadır. Bu konuda Hindistan, Çin ve Brezilya gibi büyük potansiyele haiz olan ülkeler sorun yaşamamakla

beraber, daha küçük devletler reasürans şirketlerinin dikkatini üzerlerine çekememektedir (Yazgı, 2017).

Tarım sigortaları kapsamında irdelenmesi gereken bir konu da kamunun tarım sigortacılığında oynadığı roldür. Tarım sigortaları uygulamalarının diğer sigorta türleri karşısında kamu müdahalesine daha açık bir durumda olmasının bazı sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepleri aşağıdaki gibi kısaca toparlayabiliriz (Mahul ve Stutley, 2010).

Sigortacılık ürünlerinin iyileştirilebilmesi ve sağlıklı bir risk çözümü yapılabilmesi için kapsamlı bir veri akışına ve bilgi birikimine ihtiyaç duyulmaktadır. Tarım sigortaları kapsamında bu veri akışı ve kayıt tutulması durumu en başta verim, meteorolojik değişimler gibi temel rizikoların geçmişe yönelik olarak kayıt altına alınması manasına gelmektedir. Diğer taraftan, özellikle gelişmekte olan devletlerde bu minvaldeki verileri elde etmek oldukça meşakkatlidir. Tarım sigortası sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin bu alandaki verileri toplaması ve kayıt altına alması amacıyla alt yapı faaliyetlerinde bulunması ekonomik olmadığından, ülkelerin bu tip dataları kamu faydası için özel sektör şirketleri ile paylaşması ve dataların toplanması için yine özel sektör ile iş birliği yapması lüzumlu gelmektedir. Bu kapsamda, randımanlı bir sigortacılık sisteminin oluşturulabilmesi için kamu iradesinin aktif bir tutum sergilemesinin gerekli olduğu bir diğer kısım ise gerekli yasal zeminin hazırlanmasıdır. Bu aşamada tarım sigortaları kapsamında diğer sigorta düzenlemelerinin haricinde, özel bir mevzuatın meydana getirilmesi, sürdürülebilir bir tarımsal sigorta piyasası için temel koşuldur. Türkiye’de 21.06.2005 tarihinde yayınlanan 5636 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu’nun çıkarılması, tam bir tarımsal sigorta piyasası oluşturulabilmesi yönünden önemli bir gelişme olmuştur. Kamunun tarım sigortalarının yaygınlaştırılması kapsamında üstleneceği rollerden birisi de tarımsal sigortaların yararlarına ilişkin olarak bilgilendirme faaliyetleriyle üreticilerin bilinçlendirilmesidir. Bu kapsamda ülkede sigorta kültürünün bulunmaması veya sigortanın gereksizliği konusundaki bilgi eksikliğinden köken alan inançlar tarımsal sigortaların yaygınlaşmasını engelleyen faktörlerdir. Türkiye’de de kimi üreticiler, sigorta yaptırmanın dini yönden sakıncalı olduğu yönünde bir inanca sahip bulunmaktadır ve tarım sigortasına muhalif yönde bir tutum sergileyebilmektedirler.

Tarım sigortalarının üreticiler tarafından benimsenmemesine sebep olan son faktör ise sigorta katılım bedeli maliyetidir. Birçok gelişmekte olan devlette, üreticiler düşük bir gelir sınıfında olduğundan, tarımsal sigorta primlerini ödemekte isteksiz davranmakta yahut ödeyememektedir. Bu nedenle tarım sigortası primleri, kamu hazinesinden sübvansede edilmek yoluyla üreticiler tarafından karşılanabilir duruma getirilmektedir. Bu yönden tarım sigortasında kamu desteği gayet elzem görünmekte olup, daha önceden belirtilen hususlar konusunda kamunun katkı sağlaması önem arz etmektedir. Ancak devletin tarımsal sigortalara müdahil olmasına dair en tartışmalı durum, tarımsal sigortalar kapsamında prim desteği sağlanması yönünden yaşanmaktadır. Teorik olarak, tarım sigortalarında primlere yönelik destek sağlanması bütün tarım sigortası branşları açısından mümkün olmaktadır. Ancak ABD'deki gibi üreticilerin alım gücünün yüksekliği ve bu sigorta çeşidinin düşük maliyetli olmasına benzer nedenlerle, tek riske yönelik sigortaların destek kapsamının dışında tutulduğu görülmektedir (Tekin, 2015).

Kamu açısından; üreticilerin sigorta primlerinin destekleme kapsamına alınması üç sebeple olabilmektedir. Bunlardan ilki, verim sigortası gibi kapsamlı bir risk çerçevesi olan sigortaların yüksek prim fiyatlarının çiftçiler tarafından karşılanamaması durumu iken ikinci sebep ise prim desteklemesinin, tarım sigortalarını üreticiler kadar sigorta şirketleri açısından da cazip kıldığı varsayımdır. Bu bağlamda, tarım sigortaları çeşitlerinin hem oluşturulması aşamasında hem de bundan sonrasındaki dönemde, yönetimsel ve işletme maliyetlerinin yüksekliği, primlerin yüksekliğini beraberinde getirmekte olup, yalnızca prim desteği verildiğinde şirketler olması gerektiği gibi fiyatlandırmalarını yapabilecektir. Bu anlamda kamu kesimi, tarım sigortalarını yalnızca kendi yürütmek istemiyorsa, bu alanı özel sektör için de cazip hale getirmek mecburiyetindedir. Üçüncü sebep ise tarım sigortası uygulamalarının yaygınlaştırılması için ödenen prim desteğinin devletin bütçeden afet sonrası çiftçilere yardım ödemesi yapma yükümlülüğünü ortadan kaldırması durumudur (Mahul ve Stutley, 2010).

Cummins ile Mahul (2009), tarımsal sigortalardaki prim desteklemelerini maksatlarına göre iki kısma ayırmaktadır. Lakin bu ayırım, prim desteğinin verilip verilmediğinden ziyade primin hangi kapsamda değerlendirildiğine ilişkindir.

Bunlardan ilki, piyasaları kuvvetlendirici etkisi olan sigorta destekleridir ve sağlam bir tarımsal sigorta faaliyet alanının oluşmasını amaçlamaktadırlar. Bu

desteklemeler kapsam olarak geçici olmak koşuluyla, yeni kamu kuruluşları meydana getirilmesinin yanında, yasal düzenlemeleri de içine alacak biçimde sigorta ve reasürans şirketlerinin hayati önemdeki maliyetlerini azaltan desteklemeleri kapsamaktadır. Ayrıca kamunun gerektiğinde reasürör olarak rol üstlenmesi de yine bu destek kapsamına girmektedir. Devletin bu destek kapsamında üstlendiği rol, üreticilerin ödeyeceği primleri düşürmüş olmaktadır. Aslında bu şekildeki destekler, kamunun tarım sigortaları sistemine katılıyor olmasını ve yukarıda ifade edilen olumsuzlukları giderecek şekilde davranış sergilemesini kapsamaktadır. Cummins ile Mahul, Türkiye'deki Tarım Sigortaları Havuzu uygulamasını da risk temelli olarak prim miktarları belirlenmesi sebebiyle bu kapsama dahil etmektedirler (Cummins ve Mahul, 2009).

İkinci prim çeşidiyse, sosyal güvenlik prim desteklemesi olup, bu destekleme şekli sigortacılıkta piyasa dengesini bozucu ve sigortalının riziko yönetimine bakışını değiştirebilecek etkiler oluşturabilmektedir. Bu destekleme yöntemine yazarlarca bu şekilde olumsuz yaklaşılmasındaki başlıca sebep, tarım sigortası prim desteklemesinin aslen üreticiler için bir sosyal güvence ağı biçiminde algılanmasıdır. Bu destekleme çeşidinde üreticiye ödenmek zorunda kalınan primlerin bir bölümünün devlet tarafından karşılanması suretiyle bir gelir aktarımı yapılmaktadır (Tekin, 2015).

Cummins ile Mahul (2009), sosyal güvenlik desteklemelerini 4 kısma ayırmaktadır;

- Üreticiler arasında ödeme gücü açısından herhangi bir ayırım yapılmaksızın tüm sigorta yaptırımları kapsaması,
- Belirli bir süre uygulanmak üzere başlayıp süreklilik arz eden bir uygulama halini alması,
- Kamu maliyesi açısından prim desteklemesi uygulamasının ciddi düzeyde mali yük oluşturuyor olması,
- Aslında gerçek faydayı sağlayanların yüksek risk grubunda bulunan çiftçiler olması nedeniyle eleştiriye maruz kalmaktadır (Cummins ve Mahul, 2009).

Bu kapsamda doğrudan yapılan prim desteklemesi uygulaması, tarımsal sigorta uygulamasının yaygınlaşmasına katkı sağlamakla birlikte, hatalı uygulandığı takdirde sebep olacağı finansal yük sebebiyle tarım sigortaları uygulamalarını fonksiyonel

olmaktan çıkarılma olasılığını taşımaktadır. Tarımsal sigortalarda kamunun prim desteği sağlaması konusunda, DTÖ'nün kurulmasıyla sonuçlanan 1994 yılındaki Uruguay Görüşmeleri kapsamında alınan kararlar bir dönüm noktası olmuştur. Uruguay Görüşmeleri çerçevesinde tarımsal sigorta prim desteklemeleri, kırmızı kutu desteklemeleri olarak isimlendirilen, ticarete zarar veren devlet yardım ve desteklemeleri listesinden ayrılarak ve ticarete zararlı etkisi bulunmayan yeşil kutu destekleri kapsamına eklenmiştir. DTÖ'nün aldığı bu kararın iki durumda etkisi olmuştur. Bunlardan birincisi zaten tarım sigortalılarına prim desteği veren ülkelerin verdikleri destekleme oranını artırmaları olmuştur. Bu durum özellikle de ABD ile AB üyesi devletler için geçerlidir ve küresel çapta sigorta primi destek miktarları buralarda %50'den daha fazladır. Bu kararların ikincisi ise prim desteği olmayan veya tarım sigortası bulunmayan ülkelere de devlet destekli tarımsal sigortacılık uygulamalarının başlamasıdır. Tarım sigortalarının yaygınlaştırılması kapsamında prim desteği uygulamasının yetersiz kaldığı durumlarda kimi devletlerde zorunlu tarım sigortası uygulaması devreye girebilmektedir. Bu zorunlu uygulama, bazı hallerde ise tarım sigortası sisteminin devamlılığını sağlamak için kullanılan bir araç olabilmektedir. Bu durumda risk bazlı prim sigortacılığının bozulmasına ya da ters seleksiyonun oluşmasına karşı bir tedbir olarak, yüksek prim miktarlarının ortaya çıkması halinde, düşük risk grubunda bulunan üreticilerin sistemde tutulması hedeflenmektedir. Bu şekilde yüksek riziko grubunda yer alan üreticilerin rizikoları düşük gösterilerek, düşük riziko grubunda bulunan üreticilere yüksek prim bedelleri dayatılmak suretiyle sigorta sistemi ayakta tutulmaya çalışılmaktadır (Mahul ve Stutley, 2010).

4.1.4. Ülkelere göre tarım sigortası modelleri

4.1.4.1. ABD'de uygulanan tarım sigortası uygulamaları

ABD, sanayileşmiş bir devlet olmasına rağmen ulusal tarım sektörünü her zaman koruma altında tutmuştur. ABD'de tarım sektörü, bu ülkenin gıda ihtiyacının %80'lik kısmını karşılamakta ve iş gücünü oluşturan nüfusun 11 de 1'ini bu sektörde istihdam etmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarını yaygınlaştırılarak, alternatif enerji kaynakları oluşturmakta ve kırsal ekonomiyi desteklemektedir. 1930'lu yıllarda oluşan ve uzun süren kuraklıktan dolayı ABD'nin güneyinde yer alan tarımsal alanlarda toprak yapısı verimsizleşmiş ve buna bağlı olarak bazı korkunç toz fırtınaları oluşmuştur,

rüzgârın da etkisiyle yüzlerce milyon ton yüzey toprağı taşınmıştır. Yine bu yıllarda oluşan büyük buhrana bağılı olarak, tarım sektöründe maruz kalınan olumsuzlukları telafi etmek amacıyla 1938 senesinde FCIC kurulmuştur (Yazgı, 2017).

1930 yılından itibaren ilk olarak ABD’de, yine bu ülke tarafından isimlendirildiğı şekliyle MPCİ sistemi için, devletin tarım sigortalarına katılımı gerçekleşmiş olup, Federal Ürün Sigortası uygulamasına Tarım Yasası’nda yer verilmiştir. Günümüzde ABD’de MPCİ uygulaması, devlet destekli bir sistem eliyle, tekli risk sigortaları sistemi ise yalnızca özel sektör eliyle yapılabilmektedir (Tekin, 2015).

Tarımsal sigortalar, 1938 yılında çıkarılan Tarımsal Düzenleme Yasası ile oluşturulan FCIC ile tarım yasalarının vazgeçilmez bir parçası halini almıştır. FCIC, Tarım Bakanlığının bünyesindeki bir kamu kuruluşu olarak faaliyette bulunmaktadır. Bu kurum ilk olarak 1939 senesinde, sadece buğday üretimini 31 eyalette 7 milyon acre arazide 165.000 poliçe ile sigortalayarak ABD devlet destekli tarım sigortacılığı sistemini başlatmıştır (Smith ve Glauber, 2012).

FCIC tarafından çiftçilere sunulan tarım sigortası ürünü ilk olarak MPCİ olup, günümüzde pek çok farklı sigorta ürünü ABD’de uygulanmaktadır. Ancak FCIC, 1990’lara kadar çiftçilerin katılım oranının azlığı ve çiftçilere ödenen tazminatın toplanan primlerden sürekli olarak fazla olması nedeniyle, finansal sorunlarla karşılaşmıştır. Bunun temel nedeni ise, ters seleksiyon olarak gösterilmektedir. Bu bağlamda, Amerikalı çiftçiler toprakta nem miktarının yeterli olduğu zaman sigorta yaptırmazken, toprakta nem miktarının azaldığı ve az ürün alınacağı tahmin edildiğı yıllarda sigortaya yönelmiştir. Tarım sigortasının istenen seviyede olmaması nedeniyle kapsamı 1943’e kadar buğday ve pamuk ile sınırlı kalmıştır. 1970’li yıllara kadar ABD’de, MPCİ sadece belli sayıda ürün ve eyalette uygulanmış, 1980’de ise 25 eyalette sadece 26 ürünü kapsayabilmiştir. 1980 “Federal Bitkisel Ürün Sigorta Yasası, bitkisel ürün sigortacılığında önemli değişiklikler yapma niyeti taşımaktaydı. Bu değişiklik yapma niyetinin temel nedeni, FCIC’nin birbiriyle bağlantılı iki temel problemi olan katılım oranının azlığının ve finansal olarak zarar etmesinin önlenbilmesidir. Bu problemler özellikle 1973 ve 1977 yılında kabul edilen “Tarım ve Tüketiciyi Koruma Kanunu” ile “Gıda ve Tarım Kanunu” ndaki; buğday, pirinç, yemlik tahıl ve pamuk için

getirilen afet ödemeleri programı ile artmıştır. Zira bu program, ürünün ekilmesini önleyecek felaketleri dahi kapsamına almıştır ve 1974-1980 yılları arasında 3,4 milyar \$ çiftçilere ödenmiştir. Bu durum hem çiftçilerin sigortaya olan ihtiyacını azaltarak, FCIC'nin finansal olarak zarar etmesine neden olmuş hem de devlet bütçesine yük getirmiştir. FCIC aynı dönemde sigortalanma potansiyeline sahip arazilerin %10'dan daha azını sigortalayabilmiştir. Bu kapsamda, 1980'de kabul edilen "Federal Tarım Sigortası Yasası" ile FCIC'ı ayağa kaldırmak amacıyla çeşitli adımlar atılmıştır. Bunlardan birincisi hükümetin primlerin %30'unu ödemesi ve yönetim giderlerini karşılamasıdır. İkinci olarak, sigortanın kapsadığı idari birimlerin sayısı artırılmış ve ürün kapsamı genişletilmiştir. Üçüncü olarak, özel sigorta şirketlerinin FCIC'nin ürünlerini satmasına yani çiftçiye sigortaların özel sektör eliyle ulaştırılmasına izin verilmiştir. Böylece Tarım Bakanlığı çalışanlarının 40 yıldan fazla süredir çiftçiye ulaştırdığı sigortalar, artık özel sektör tarafından yapılmaya başlanmıştır. Dördüncü önlem olarak, özel sigorta şirketlerinin yaptığı yangın ve dolu sigortasını satın alan çiftçilerin sigorta primlerinde indirim uygulanmasıdır. Alınan son önlem ise, bağlı olduğu idari birimde tarım sigortası mevcut ise çiftçi düzenli afet ödemelerinden yararlandırılmamasıydı. Ancak bu önlemler yine de FCIC'nin finansal açıdan istenilen seviyeye çıkmasını sağlamamıştır. Bunun en önemli nedeni, düzenli afet ödemesinin yerini geçici afet ödemelerinin alması ile yeni ürün ve bölgelere yönelik aktüerya maliyetlerinin beklenenden fazla olmasıdır. FCIC'nin bu durumu nedeniyle, 1990 yılında Kongre'deki bütçe görüşmelerinde kurumun lağvedilerek düzenli afet ödemelerinin yeniden getirilmesi önerilmiştir. Ancak bu öneri reddedilerek 1990 Tarım Yasası'nda da tarım sigortaları varlığına devam etmiştir (Gardner, 1994).

2000 yılında ABD Kongre'sinin onayıyla yürürlüğe giren Tarımsal Riziko Önleme Kanunu kapsamında yeni sigorta seçeneklerinin geliştirilmesinde özel sigortacılık sektörü aktörlerinin daha aktif rol alması sağlanmıştır. Bu sistem çerçevesinde devlet, teminat kapsamı ile tazminat miktarlarını belirlemekte, sigorta şirketleriye ürünlerini pazarlamakta ve sattıkları ürünlerle ilgili hizmetleri de sağlamaktadır. Hükümet tarafından desteklenen sigorta primleri üreticilerin teminat kapsamlarını genişletmek ve sigorta uygulamalarını, üreticiler için daha cazip hale getirmek amacıyla artırılmıştır (Yazgı, 2017).

ABD’de tarım sektörü, 1965 yılından beri 5 yıllık dönemler kapsamında ülke tarımsal üretimini en geniş çerçevede düzenlemekte bulunan “Tarım Yasaları” ile idare edilmektedir. Öte yandan 1933’ten beri tarımsal sigortalar kapsam dâhilinde olmak üzere tarım sektörüne dair özel yasalar da mevcuttur. Bu çerçevede, ABD’de tarımsal sigorta faaliyetlerini değerlendirirken mevzuatların oluşum aşamaları dikkate alınmaktadır (Tekin, 2015).

ABD’de tarımsal sigortalar yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu kapsamda verim yönlü ürün sigortaları ile tarım işletmesinin gelirini teminat altına alan hasılat (gelir) sigortaları en çok tercih edilen sigorta ürünleridir. Bu uygulamalar, sadece hak sahibine kredi olanağı sağlanmasını değil, aynı şekilde yatırımcının kuvvetli ve zayıf yönlerini tespit edecek danışmanlık hizmetlerini de bünyesinde barındırmakta olup, ABD Tarım Bakanlığı eliyle yürütülmektedir. Ayrıca bu kapsamda, ABD’de üreticilere doğal felaket desteklemeleri de yapılmaktadır (Altınalev, 2004).

ABD’de bitkisel ürün sigortası prim desteği %35-85 arasında, hayvancılık sigortalarında teminat miktarları günlük hayvan fiyatlarının %70-100 arasında değişmektedir. Tarım sigortası sisteminin katılım oranının %90’a yakın olduğu bilinmektedir (Mahul ve Stutley, 2010).

2003-2012 yılları arasında üreticilere ödenen tazminatların %54’ü yani 33,5 milyar \$ devlet tarafından desteklenmiştir. Diğer bir deyişle, üreticilerden toplanan prim tutarı sigorta programının ancak yarısını karşılamaktadır. Ayrıca söz konusu dönemde devlet, programı uygulamakla sorumlu olan özel sigorta şirketlerinin 12 milyar \$ tutarındaki yönetim ve işletme masrafını karşılamıştır. 2012 yılındaki tazminat tutarının 13 milyar \$ daha fazla olduğu ifade edilmektedir (Anonim, 2014).

ABD’de 2014 tarım yasasının getirdiği yenilikler

17 Şubat 2014 tarihinde yürürlüğe giren 2014 Tarım Yasası hem tarım sigortaları sisteminde hem de ürün destekleme sisteminde yenilikler getirmiştir. Bu kapsamda 2002 ve 2008 Tarım Yasalarından farklı bir öneme sahiptir (Tekin, 2015).

2014 Tarım Yasası, tarım sigortalarında yenilikler ve mevcut sigorta ürünlerinin gözden geçirilmesine yönelik maddeler içermektedir. Söz konusu yasada, tarım

sigortalarında çeşitliliğin artırılması için meyve ve sebze yetiştiriciliği ile hayvancılığı da kapsayacak şekilde çalışmalar yapılması öngörülmektedir. Bu kapsamda FCIC, yem amaçlı olarak yetiştirilen yonca için uyguladığı sigortanın geliştirilmesi ile yenilenebilir enerji ve yine yem amaçlı yetiştirilen sorgumun sigorta kapsamına alınması yönünde çalışmalar yapmakla görevlendirilmiştir. FCIC'den üzerinde teminat kapsamının artırılması yönünde çalışma yürütmesi istenen bir sigorta ürünü de bütün çiftlik sigortası türünde olan Düzeltilmiş Brüt Gelir 'dir. Çiftlikte yetiştirilen bütün ürünleri kapsamaması nedeniyle karmaşık bir sigortacılık ürünü olan bütün çiftlik sigortaları, ABD'de mevcut hali ile %80 koruma kapsamı sunmaktadır. Çiftlik sigortası, sadece bazı bölgelerde sunulabilen bir seçenektir. Yasa ile FCIC'den hem koruma kapsamının hem de sunulduğu bölgelerin artırılması yönünde araştırmaların yapılması istenmiştir. FCIC'nin bahse konu yasa kapsamında endeks bazlı iklim sigortaları yanında mera ile meyve ve sebze üretimleri için sunulan pilot uygulamalarının devam ettirilmesi kararı da alınmıştır (Shields, 2014).

Ayrıca 2014 Yasası, ürün sigortasının mevcut olmadığı bir felaket durumunda ürünleri sigortalayan NAP'ı da güçlendirmiş ve NAP'ın %50 olan teminat kapsamı %65'e yükseltilmiştir. 2014 Tarım Yasası ile FCIC'den araştırmalar da bulunması istenen son alan ise hayvancılık sigortaları olmuştur. Bitkisel ürün sigortaları ile kıyaslandığında FCIC'nin hayvancılık sigortaları oldukça sınırlıdır. Bu çerçevede, FCIC'nin yayınbalığı, kanatlı ürünler ve domuz yetiştiriciliği için hem gelir hem de felakete karşı koruma sağlayan sigortacılık ürünlerine yönelik araştırmalar yapması hususundaki talimat söz konusu yasada yer almıştır. Yeni Tarım Yasası'nın öngördüğü yeniliklerden bir tanesi de çiftçiliğe yeni başlayanlara tarım sigortalarında kolaylıklar sağlanmasıdır. Buna göre, çiftçilikle 5 yıldan az süredir uğraşanlar, yeni çiftçi kapsamında yer almaktadır ve bu çiftçilerden CAT ve NAP için katılım ücreti alınmaması kabul edilmiştir (Shields, 2014).

ABD Tarım Bakanlığı verilerine göre çiftçi ailelerinin ortama geliri 68.000 \$ iken, normal bir Amerikan ailesinde ise ortalama gelirin 51.000 \$ olduğu, ayrıca sigorta programları kapsamındaki mevcut prim desteği (ortalama %62) ile tarım sektörünün riskten arındırılmış bir hal aldığı bildirilmektedir (Goodwin, 2001).

ABD' de 2014 sonrasında uygulanan hayvancılık sigortaları

- Hayvancılık toplam kazanç sigortası; brüt kardaki gelir kayıplarına karşı bir koruma sağlamaktadır. Bu kayıplar, hayvanın veya yem masrafı çıkarılmış sütün piyasa değerinden kaynaklanmak durumundadır. Besi sığırı ve süt inekleri bu sigortaya konu olabilmektedir. Sigortalanan hayvanlar için en fazla 150 \$ bir tenzil söz konusudur (Tekin, 2015).
- Hayvancılık risk koruma sigortası; hayvan fiyatlarının üreticinin kabul ettiği teminat fiyatının altına düşmesine karşı koruma sağlamaktadır. Teminat fiyatları günlük hayvan fiyatlarının %70 ile %100'ü arasında değişmektedir. Hayvanlar haftalık olarak farklı oranlarda sigortalanabilmekte olup ürün sigortalarının aksine yılın herhangi bir zamanı LRP kapsamında sigortalanabilmektedir. LRP sığırlar ve kuzular için geçerlidir (Tekin, 2015).
- Çayır, mera, otlaklar için yağmur ve vejetasyon endeksi; çayır, mera ve otlakları kapsayan bir sigortadır. Sigortalanan alanlardaki geniş kapsamlı kayıpları, yağmur endeksi ve vejetasyon endeksi kapsamında ölçülmektedir. Hayvancılık ile uğraşan çiftçiler iki endeks aracılığı ile otlatma alanı ve saman kayıpları için %70 ile %90 oranında teminat alabilmektedir. Bu sigorta tipi pilot proje olarak yürütülmektedir (Tekin, 2015).

4.1.4.2. Çin'de tarım sigortası uygulamaları

Çin Dünya'nın en hızlı büyüyen ekonomilerinden birisi olmasının yanında ve Dünya'nın en önemli tarımsal üretim yapan devletlerinden birisidir. BM'nin verilerine göre; dünya et üretiminin üçte biri, meyve sebze üretiminin dörtte biri ve tahıl üretiminin beşte birinden fazlası Çin tarafından gerçekleştirilmektedir. Çin hükümetinin yaptığı açıklamalarda Çin'de 2000-2010 yılları arasındaki 10 yıllık periyotta et ihtiyacının %10, yumurta ihtiyacının %26, sebze ihtiyacının %33, deniz mahsulleri ihtiyacının %37 ve süt ihtiyacının %199 arttığı belirtilmektedir. Çin'de tarım sigortası 1950'li yılların başlarında devlete ait sigorta şirketlerinin hayvan sigortası hizmeti vermesi ile başlamıştır. Ardından da 1980'li yıllarda ürün sigortası hayvan sigortasını takiben hizmete sunulmuştur. Fakat bu sigorta ürünleri çok kazançlı olmadığı için sigorta şirketleri bu sigorta ürünlerini satmak konusunda biraz isteksiz davranmışlardır. Hayat ve hayat dışı diğer sigorta ürünlerinin prim hacimlerindeki artışın yanında, ülkede

tarım sigortası ürünlerinin prim hacmi 1992-2002 yılları arasında %50 gerilemiştir. 2007 yılında ise Çin merkezi hükümeti ve yerel idareler çiftçilerin tarım sigortası poliçelerine sübvansiyon uygulamasına karar vererek, çiftlik teknolojilerinin geliştirilmesi ve daha kaliteli bir tarımsal üretimi teşvik edecek şekilde sistemde değişikliğe gitmişlerdir. 2007 yılında yapılan bu değişikliklerle sistem, 16 vilayet ve bölgede, altı farklı ürün çeşidini, sığır ve kümes hayvanlarının sigortalanmasını kapsayan katılımın gönüllülük esasına dayandığı bir sistem halini almıştır. Bütün bu yapılan çalışmalar sonucunda da Çin'de 2006 yılına kadar 200 milyon \$ tarım sigortası prim hacmi 2007 yılında yaklaşık 800 milyon \$, 2008 yılında ise 1,8 milyar \$ olmuştur. Çin'de merkezi hükümet tarafından çiftçi primlerine yapılan sübvansiyon oranı %25'tir. Fakat merkezi hükümet tarafından yapılan bu yardımın dışında yerel idareler çiftçi primlerinin %25'ini ayrıca sübvansiyon etmektedirler. Yani Çin'de çiftçi primlerine yapılan toplam sübvansiyon oranı %50'dir (Uğur, 2010).

4.1.4.3. Japonya'da tarım sigortası uygulamaları

Japonya muson kuşağında olduğu için ülkede tarımsal üretim, tayfun ve sel vb. risklerin neden olduğu ağır kayıplardan sık sık etkilenmektedir. Bu risklerin etkisinden korunmak için ise tarım sigortası yaptırılmaktadır. Bunun yanında ülkede tarım sigortasını sunan özel sigorta şirketleri mevcut değildir. Fakat ülkede çok yönlü bir kamu sistemi mevcuttur (Güngör, 2006).

Japonya'da tarım sigortası sistemi üç aşamalı bir yapıya sahiptir. İlk aşama belediyeler düzeyindedir. Bu aşamada tarım sigortası tarımsal müşterek yardım birlikleri tarafından organize edilir. Fakat doğal afetler çok geniş alanlarda hasarlara yol açtığı için bu hasarlar belediyeler içerisinde yeterli derecede düzgün dağılmaz. Bunun için bu birlikler buna benzer riskleri reasürans yoluyla federasyonlara aktarırlar. Bu aşamada ikinci aşama federasyon aşamasıdır. Son aşamada da merkezi hükümet çiftçilerin primlerini ve bir kısım sigorta şirketinin yönetim masraflarını belirli miktarlarda sübvansiyon eder. Devlet tarafından belirlenen bu sübvansiyon oranı değişken olup, birçok sigorta programında %50'dir. Ülkede devlet eliyle yapılan bu sigorta sisteminde temel olarak altı adet sigorta sistemi mevcuttur. Bu sigorta programları, sebzeler, çiçekler ve kümes hayvanları hariç neredeyse tüm ürün ve hayvanları kapsamaktadır. Ülkede uygulanan bu altı sigorta programı şunlardır (ECWD, 2001).

- Pirinç, buğday ve arpa sigortası
- İpek böcekçiliği sigortası
- Hayvan hayat sigortası
- Meyve ve meyve ağaçları sigortası
- Alan ürün sigortası
- Sera sigortası

Yukarıda sayılan sigorta programlarından, pirinç, arpa ve buğday sigortası, ipek böcekçiliği sigortası ve hayvan hayat sigortası programları yurt genelinde geniş bir alanda yaygın olup çiftçilerin bu sigorta programlarına katılımları zorunludur (Çağatay, 2008).

Japonya tarım sigortası primlerine yüksek oranda sübvansiyon uygulayan ülkelerden birisidir. 2000 yılı verilerine göre Japonya’da tarım sektörüne ayrılan toplam bütçenin %4,4’ü (131,4 Milyon Japon Yen’i) tarım sigortası sistemine ayrılmıştır. Bu rakamın da yaklaşık %56’sı (74,1 Milyon Japon Yen’i) çiftçilere yapılan prim sübvansiyonlarından oluşmaktadır. Yani bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi 2000 yılı verilerine göre Japonya’da çiftçi primlerine yapılan sübvansiyon oranı yaklaşık %56’dır (Kailiang ve Wenjun, 2007).

4.1.4.4. AB ülkelerinde tarım sigortaları

Avrupa Birliği’ndeki tarımsal sigortaların uygulanmasında önde gelen ülkeler Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerdir. Ayrıca bu uygulamaların genelde kamunun ve özeldeki sigorta şirketlerinin birlikte faaliyet gösterdiği bir yapıda olduğu görülür. Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin dışındaki Avrupa Birliği ülkelerinde tarım sigortaları oluşumuna devletin katılımı yoktur. Sistem, rizikoların yönetsel araçlar kullanılarak azaltılmasını hedefleyen hususi mevzuatların çerçevesinde işletilmektedir. Fransa, İspanya ve İtalya Devletlerinin tarım alanları oldukça geniştir. Bu devletlerde ürünlerin sigortalanmasının önemi diğerlerine kıyasla çok daha yüksektir (Enjolras ve ark, 2012; Čolović ve Petrović, 2014).

Tablo 2. AB-28 ve Türkiye’de tarım sektörünün toplam istihdamdaki payı (%) (Özkan ve Karaköy, 2018).

Ülkeler/Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	24,1	23,5	22,8	22,9	23,7	24,2	23,6	22,9	21,1	20,5	20
AB-28	5,9	5,6	5,4	5,1	5,1	5	4,9	4,8	4,7	4,6	4,5
Romanya	30,6	29,5	28,7	29,1	30,1	28,6	29	28,5	28,3	26,4	26,1
Yunanistan	11,7	11,3	11,3	11,9	12,5	12,4	13	13,7	13,6	13,2	13,1
Polonya	15,7	14,7	14	13,3	12,8	12,7	12,6	12	11,5	11,3	11,1
Hırvatistan	14,2	12,2	13,3	13,4	14,3	14,6	12,3	10,8	9,6	9,5	9,3
Slovenya	9,6	9,9	8,6	9,2	8,8	8,6	8,3	8,5	9,6	9,1	9
Litvanya	13,7	11,2	7,9	9,2	9	8,7	8,9	8,4	9,2	9,1	8,9
Portekiz	11,9	11,8	11,5	11,2	10,9	9,9	10,5	9,9	8,7	8,3	8,1
Letonya	11,3	10,2	7,9	8,7	8,8	8,9	8,4	8,1	7,5	7,6	7,4
Bulgaristan	8,1	7,5	7,5	7,1	6,8	6,8	6,4	6,7	7	6,9	6,7
İrlanda	5,6	5,4	5,8	4,9	4,5	4,5	4,7	5,7	5,7	5,4	5
Avusturya	5,2	5,5	5,4	5,3	5,2	5,3	4,9	4,7	4,8	4,8	4,7
Macaristan	4,7	4,5	4,5	4,6	4,5	4,8	5,2	4,9	4,7	4,5	4,4
Finlandiya	4,6	4,5	4,5	4,6	4,4	4,2	4,1	4,1	4,3	4,3	4,2
G. Kıbrıs Rum Y.	4,1	4,2	4,3	3,9	3,8	3,8	2,9	3,1	4,5	4,1	4,1
İspanya	4,8	4,5	4,3	4,2	4,3	4,2	4,4	4,4	4,2	4,1	4
Estonya	4,7	4,5	3,9	4	4,2	4,4	4,7	4,3	3,9	3,8	3,8
İtalya	4,3	4	3,8	3,7	3,8	3,7	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6
Slovakya	4,4	4,2	3,8	3,6	3,2	3	3,2	3,3	3,5	3,4	3,3
Fransa	3,7	3,4	3,1	2,9	2,9	2,9	2,9	3,1	2,8	2,8	2,7
Çekya	3,8	3,6	3,3	3,1	3,1	3	3,1	3	2,7	2,6	2,6
Danimarka	3	2,9	2,6	2,6	2,4	2,4	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5
Hollanda	3,3	2,9	3	2,7	3,1	2,8	2,7	2,1	2,3	2,3	2,2
İsveç	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2	2	2	2	1,9	1,9
Almanya	2,3	2,3	2,3	1,7	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
Lüksemburg	1,8	1,8	1,7	1,3	1,1	1,2	1,3	1,6	1,4	1,4	1,4
Belçika	1,9	1,8	1,8	1,5	1,4	1,3	1,2	1,4	1,2	1,2	1,2
Birleşik Krallık	1,4	1,4	1,5	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	1,3	1,2	1,2
Malta	1,7	1,6	2	1,4	1,3	1,1	1	1,3	1,3	1,3	1,2

Tablo 2 incelendiğinde, 28 üyeye sahip Avrupa Birliği’nde toplam istihdamda tarım sektörünün payı, Türkiye’den yüksek olan tek ülke Romanya olup, %26,1 oranında tarımsal istihdama sahip olan Romanya’yı, %13,1 ile Yunanistan ve %11,1 ile Polonya izlemektedir. Toplam istihdam içerisinde tarımın payına ilişkin AB ortalaması 2006 yılında %5,9 iken, 2016 yılında %4,5 olarak gerçekleşmiştir. Tarımsal istihdamın Avrupa Birliği genelindeki payının böylesine düşük olması başta Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkeler olmak üzere üye ülkelerin önemli bir kısmında tarımsal istihdamın toplam istihdam içerisindeki payının oldukça düşük olmasından kaynaklanmaktadır. (Özkan ve Karaköy, 2018).

Tablo 3. AB-28 ve Türkiye’de tarım sektörünün GSYH’deki payı (%) (Özkan ve Karaköy, 2018).

Ülkeler/Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Türkiye	8,2	7,5	7,5	8,1	9	8,2	7,8	6,7	6,6	6,9	6,2
AB-28	1,7	1,7	1,6	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6
Bulgaristan	7,2	5,4	7	4,9	4,8	5,3	5,3	5,3	5,3	4,8	4,7
Macaristan	4	4	3,9	3,5	3,5	4,6	4,6	4,6	4,7	4,4	4,4
Romanya	8,7	5,5	6,6	6	6,3	7,3	5,3	6,1	5,3	4,8	4,3
Yunanistan	3,6	3,4	3,2	3,1	3,3	3,4	3,7	3,6	3,8	4,2	4
Hırvatistan	5,1	4,8	5	5	4,9	4,7	4,5	4,4	4,1	4,2	4
Letonya	3,7	3,7	3,3	3,7	4,4	3,9	3,7	3,7	3,8	4,1	3,9
Slovakya	3,6	4	4,1	3,3	2,8	3,4	3,5	4	4,5	3,8	3,7
Litvanya	4,3	3,9	3,7	2,8	3,3	3,9	4,4	3,9	3,8	3,6	3,3
İspanya	2,6	2,7	2,5	2,3	2,6	2,5	2,5	2,8	2,7	2,8	2,8
Polonya	3	3,4	2,9	2,8	2,9	3,2	3	3,2	2,9	2,5	2,7
Finlandiya	2,3	2,7	2,5	2,5	2,7	2,7	2,7	3	2,8	2,5	2,7
Estonya	3,1	3,5	2,7	2,4	3,2	3,9	3,7	3,4	3,5	3,1	2,6
Çekya	2,3	2,2	2,1	1,8	1,7	2,4	2,6	2,7	2,7	2,5	2,5
Portekiz	2,6	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,2	2,4	2,3	2,4	2,2
Slovenya	2,3	2,1	1,9	1,9	2	2,3	2,1	2,1	2,3	2,3	2,2
İtalya	2,2	2,1	2,1	2	2	2,1	2,2	2,3	2,2	2,2	2,1
G. Kıbrıs Rum Yön.	2,6	2,3	2,4	2,3	2,4	2,5	2,2	2,3	2,1	2,1	2,1
Hollanda	2,1	2	1,8	1,7	1,9	1,7	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8
Fransa	1,7	1,8	1,7	1,5	1,8	1,8	1,8	1,6	1,7	1,8	1,6
Malta	2,2	2	1,4	1,7	1,7	1,6	1,5	1,4	1,3	1,3	1,4
İsveç	1,4	1,6	1,6	1,5	1,6	1,6	1,5	1,4	1,3	1,4	1,3
Avusturya	1,5	1,6	1,5	1,3	1,4	1,6	1,5	1,4	1,3	1,2	1,2
İrlanda	1	1,2	0,9	0,6	1,1	1,3	1,1	1,2	1,4	1	1
Danimarka	1,4	1,4	1	1	1,4	1,5	1,9	1,5	1,6	0,9	0,9
Belçika	1	1	0,8	0,7	0,9	0,7	0,9	0,8	0,7	0,8	0,7
Almanya	0,8	0,8	0,9	0,7	0,7	0,8	0,8	1	0,8	0,6	0,6
Birleşik Krallık	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,6
Lüksemburg	0,4	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3

Tablo 3’de Avrupa Birliği’nde tarım sektörünün GSYH içerisindeki payına ilişkin Dünya Bankası verilerine göre, 2016 yılı için en yüksek orana %4,7 ile Bulgaristan’ın sahip olduğu görülmektedir. Bu ülkeyi sırasıyla Macaristan, Romanya ve Yunanistan izlemektedir. Bahsi geçen ülkelerden Bulgaristan ve Romanya’da başlangıç yılı olarak değerlendirmeye alınan 2006 yılında sektörün payının daha yüksek olduğu hatta Romanya’da mevcut durumun iki katından fazla bir paya sahip olduğu görülmektedir. Almanya, Fransa ve İtalya gibi AB’nin lokomotif ülkelerinde tarım sektörünün GSYH içerisindeki payı oldukça düşüktür. Genel oran ise 2006 yılında %1,7 iken 2016 yılında %1,6 olarak gerçekleşmiştir (Özkan ve Karaköy, 2018).

Fransa

Fransa'nın 1964 yılı öncesinde kamunun desteklediği bir sigortacılık uygulaması yoktur. Birbiri ardına yaşanmış kapsamlı kuraklıkların akabinde “Ulusal Garanti Fonu” kurulmuştur. Bu parasal kaynak aslında çiftçilerin prim olarak ödedikleri vergilerin toplamıdır. Geçen kırk sene boyunca “Ulusal Garanti Fonu” kapsamındaki üreticilerin katılımı %52 oranında kalmıştır. Fransa’da, yakın bir tarihe kadar tarımsal ürünlerin sigortalarına dair sübvansiyonlar görülmemektedir. Sonrasındaki dönemlerde “ters seleksiyon risklerini” dengelemek amacıyla gayet sınırlı oranda destekleme vermeye başlanmıştır. Bu sistemin yakın sürelerde sık sık sorgulanmasına neden olmuş ve yenilenmiş sigorta ürünlerinin kullanılmasının önü açılmaya çalışılmıştır. Çiftçilerin riziko yönetimi kapsamındaki yükümlülüklerini, senelik bazdaki gelirlerini değişiklik durumlarını düzenlemek ve tasarrufların oluşturulmasına desteklemek amacıyla finansal teşviklerin sağlanmaya çalışılması temel değişim olarak öne çıkmıştır (Enjolras ve ark, 2012; Čolović ve Petrović, 2014).

Yunanistan

Yunanistan’da tarımsal sigortacılık faaliyetleri, 1920’li senelerin ortalarından itibaren başlatılmış olmakla birlikte özeldeki sigortacılık şirketlerinin vasıtasıyla don ve hayvancılık hayat sigortalarının çerçevesinde hizmetlere başlanmıştır. Daha sonra devlet eliyle reasüransın sağlanması amacıyla kurulmuş bulunan fonun aracılığıyla gönüllülük esası kapsamında doluya ve dona karşı poliçe teklifi oluşturulmaya başlanılmıştır. 1961 senesinde “OGA’nın” kurulmasının akabinde zaruri tarımsal sigortaların uygulanmasına başlanılmıştır. Böylece özeldeki sigorta sektörünün temsilcileri zamana yayılan bir biçimde ayrılmayı tercih etmiştir. 1988 senesinde “OGA” dağıtılarak yerini yine kamu kurumu olan “ELGA” oluşturulmuştur. Son zamanlarda “ELGA”, Bakanlık ve özeldeki sigortacılık şirketlerinin eliyle tabii afetlerden etkilenmiş çiftçilere finansal destek verir duruma gelmiştir. “ELGA” zorunlu sigortacılık hizmetlerinin düzenlenmesine yönelik kanuni uygulamaları, riziko türlerini ve çerçevelerini, çiftçilerin katkıda bulunacakları miktarların belirlenmesi, gibi işlemlerin düzenlenmesinden sorumludur. Bakanlık ise çiftçilere tabii afetler gibi durumlara karşın kapsamlı ve büyük ölçekli finansal önlemler almaktadır. Tarım sigortalarının kapsamı dahilinde “ELGA” dışında kalan açıklıkları özeldeki sigortacılık

şirketlerinin doldurduğu söylenebilir. Seraların, kanatlılar ile domuzların üretildikleri çiftliklerin sigortalanması isteğe bağlıdır ve özel sektöre bırakılmıştır. Yunanistan’da tarımsal sigorta ürünlerinin resmiyette primlerine teşvik bulunmaktadır. “ELGA” sisteminin kapsamında devletin toplam sorumlulukların %75’lik kısmını üstlendiği, sigortalıların yalnızca %25’lik katılım payları ödediği belirtilmektedir. Ayrıca devlet reasüransın sağlanabilmesi için aracılık yapmaktadır (Mahul ve Stutley, 2010).

İtalya

İtalya’da üreticilerin olağandışı koşulların sebep olduğu zararların tazminatlarının ödemeleri ve tarım sigortası prim destekleri 1974 senesinden itibaren “Ulusal Tarım Dayanışma Fonu” eliyle yapılmaktadır. Bu fondaki asıl amaç üreticilerin, üretimdeki rizikoları etkin bir yolla kontrol altına alınabilmeleri için destekleme sağlanmasıdır. Ancak bu sistem zaman içerisinde çeşitlilik gösteren reformları çerçevesinde geliştirilmiştir 2004 yılındaki yapılan reformlarla beraber bunların prensiplerinin ve kullanmakta olduğu finansal araçların değiştiği görülmektedir. Oluşan felaketlerin karşısında verilmekte olan yardımlar bütçedeki payın büyük bölümünü oluşturduğu görülür. Geçtiğimiz 20 yılın fonlama harcamalarında %72’lik kısmını telafiye yönelik yardımların oluşturduğu görülürken sigortaprimine verilmekte olan destekleme oranı ise yalnızca %28’lik kısmı oluşturmaktadır. İtalya’da felaketler sonrasında yapılmakta olan telafi yardımlarının tamamı kamusal bütçe içerisinde karşılanılmaktadır. Böylece üreticilerde tarımsal sigorta yaptırmış olmak koşulu aranılmamaktadır. İtalya’nın tarımsal sigortasındaki yaygınlık oranının düşük olmasındaki sebeplerden birisi de olağanüstü durumlarda yapılmakta olan telafiye yönelik yardımlardır. Prim desteklerinin oranları yaklaşık %40’lık bir orana tekabül etmesine karşılık, sigortalanmış zirai ürünlerin değerleri asla %25’lik bir oranı geçmemektedir. Bunlara ilaveten, hasar tazminatları gerçek kapsamın yerine, fonlardaki varlığına dayanarak “Tarım Bakanlığı” eliyle belirlenmiş çeşitlilik arz eden kıstaslara dayanılarak ödenebilmektedir. Sigortacılık pazarındaki bu sınırlı gelişebilme sorununu gidermek amacıyla, son yıllarda devlet eliyle reasürans bulunması hizmetini sağlamak ve primlerin desteklerinin artırılmasıyla sigortanın çerçevesini genişleterek yenilenmiş model sigortacılık programlarının kapsamındaki kanuni düzenlemelerin değiştirildiği müşahade edilmektedir (Enjolras ve ark, 2012; Čolović ve Petrović, 2014).

İtalya'da tarımsal sigortacılık sistemlerine katılımın gönüllülüğe bağlı olarak sağlanması için çaba sarf edilmektedir. Reasürans ise devlet ve özel sektör eliyle uygulanmaktadır. Özel sektördeki reasürans şirketlerince geleneksel sigortacılık ürünleri sınırlı olarak reasüre edilmektedir. Zira ürünlerin sigortalanması kamunun çabasıyla kotanın paylaşılması ve hasarın yüzdesinin fazlalığı anlaşmasıyla tekrardan sigortalanmaktadır. Ürünlerin sigortalanması uygulamasının bir kısmı, hayvansal sigortalar ise hasarın yüzdesinin fazlalığı anlaşmaları çerçevesinde enternasyonal özellikteki şirketlerin eliyle tekrardan sigortalanmaktadır (Anonim, 2008).

İtalya sigortacılık teşkilatlanması tekli risklere dayanan sigortacılık ürünlerinin mevcudiyetiyle birlikte, MPCİ ürünlerinin 2003 senesinden itibaren uygulanması ile başlanılmıştır. Bu sigortacılık çeşitlerinin, toplamdaki payının oranı %2'ye tekabül etmektedir (Uğur, 2010).

Almanya

Almanya'da tarım sigortasında devlet tarafından bir yardım söz konusu değildir. Dolayısıyla sistemde çiftçi katılımıyla ilgili bir zorunlulukta yoktur. Almanya'da uygulanan sigorta ürünleri büyük ölçüde tek riske dayalı sigorta ürünleridir ve özel sigorta çerçevesinde bağcılık için don, dolu, kaliteye yönelik sigorta ürünleri ve şeker pancarı için şeker içeriğini kapsayan, patates için nişasta içeriği ve spesifik hastalıkları kapsayan, çiftlikler için yangın ve epidemik hayvan hastalıklarını kapsayan sigorta ürünleri mevcuttur. Ayrıca ülkede yine hayvanlara yönelik kaza sigortası da bulunmaktadır. Ülkede sadece bir sigorta şirketi MPCİ hizmeti vermektedir. Bu şirkette marjinal pazar koşulları nedeniyle, sınırlı ölçüde sorumluluk alabilmektedir. Tarım sigortası alanında faaliyette bulunan tüm sigorta şirketleri hasar tespit işlemlerini bünyelerinde bulundurdukları hasar tespit uzmanları aracılığıyla yaparlar. Bu hasar tespit uzmanlarının raporlarına göre de tazminat ödemeleri en erken hasarın gerçekleşmesinden 1-2 hafta sonra en geç ise hasattan 2-3 hafta sonra yapılmaktadır. 2005 yılı verilerine göre ülkede toplam ekilebilir alanların büyüklüğü 17.035.020 hektardır. Sigortalı alanların büyüklüğü ise 7.282.975 hektardır. Yani ülkede ekilebilir alanların yaklaşık %43'ü sigortalı durumdadır. Toplam prim üretimi 128.307.663 £ ve toplam tazminat ödemeleri ise 82.684.685 £'dur. Yani ülkede tarım sigortasında hasar/prim oranı yaklaşık %64'dür. Ayrıca ülkede tarım sigortası alanında hizmet veren

sigorta şirketlerinin reasürans desteği aldığı 30 adet reasürans şirketi mevcuttur. Bu reasürans şirketlerinden en yaygın olanları; Münchener Rück, Swiss Re Germany, Axa Re, GE Francana ve Partner Re'dir (Uğur, 2010).

İspanya

İspanya tarım sigortaları sistematüğını oluştururken ABD'deki sigortacılık tecrübelerinden faydalanmıştır. İspanya'daki sigortacılık modeli, kontrollü devlet desteklemesinin, özel sigortacılık şirketleriyle yürütülebileceğinin başarılı bir örneğidir. İlaveten, kamunun sistemdeki primleri desteklemesiyle birlikte reasürans sağlanmasında da destek sağlanmasının bir müdahalecilik olmamasının yanında, günümüze kadar ki mevcut tabii afetler karşısındaki yardımların çerçevesinde değerlendirilmesinin gerekliliğini, öncesinde afetler karşısında hiçbir katılımı bulunmadan yardımlardan faydalananların sigortacılık uygulamaları vasıtasıyla rizikoların ortağı olmalarının sağlanabildiği görülmüştür. Dünya genelindeki kanaat "MPCI" uygulamalarında İspanya'nın başarılı olduğu yönündedir (Dinler, 2005).

İspanya tarım üretiminde tarım sigortaları uygulamalarının önemi göz ardı edilemez durumdadır. 1978 öncesinde yalnızca özeldeki sigortacılık şirketlerinin eliyle don ve yangına karşılık tedbir olarak yürütölmekte olan sigortacılık programları, "87/1978 Sayılı Kanun" ile üreticilerin tarım üretiminin rizikolar karşısında korunmasında devletin ve üreticilerin birliklerinin, sigortacılık şirketleriyle iş birlikteliği çerçevesinde çalışmasının zeminini oluşturmaktadır (Anonim, 2008).

İspanya'nın tarımsal sigortacılık uygulamalarında gönüllülüğün temel alındığı görülür. Devletin bütün maliyetlerin %50'lik kısmını desteklediği görölmektedir. Kamunun, özel sigorta şirketlerinin ve çiftçilerin temsilcileri sigorta sistemi içerisinde başarılı şekilde yerini almıştır. 1980 senesinde zirai ürünlerin ve hayvancılık sigortalarının, "Birinci Ulusal Tarım Sigortası Uygulama Planı" çerçevesinde uygulanmasına başlanılmıştır. İspanya'daki özel sektörün çabaları yanında devletinde desteğiyle işlev kazanmış olan tarımsal sigortacılık modelinin kapsamında, kuraklık, sel, don, dolu ve fırtına tarafından oluşturduğu tabii rizikolar çerçevesinde, çiftçinin kapsamı geniş bir teminat altına alınması sağlanılmaktadır. Devletin, devlet kurumu özelliğindeki bir yapılanma olan "ENESA" ile "Ekonomi Bakanlığı" kontrolündeki

“reasürans şirketi CCS” vasıtasıyla primlerin desteklenmesi ve reasüransın sağlanabilmesi açısından önem arz eden bir yapıya sahipken; sigortacılık şirketlerinin oluşturduğu bir prim havuzu olan “AGROSEGURO” ise havuz kapsamındaki rizikolarda ve uygulanmakta olan program çerçevesinde yüksek öneme haiz idari bir rolü üstlenmektedir. İspanya’nın bu sigorta programı sisteminde üç çeşit poliçe şekli sunulmakta olup, bunlar sadece bir tek çeşit riski karşılayan sigortalar, çoklu riskleri karşılayan poliçeler ve çiftçinin kontrolünün ötesindeki tüm riskleri karşılayan poliçelerdir. Poliçelerin çoğunluğunu, çoklu risk karşılayan poliçeler oluşturmaktadır. Geleneksel olarak çoklu risk poliçeleri iklim değişiklikleri ve ayrıca yangın gibi riskleri de karşılamaktadır. 2000 yılında, çoklu iklim değişikliği risklerini karşılayan, yeni tip bir poliçe, çeşitli ürünler için hizmete sunulmuştur. Poliçeler bireysel çiftçiler ya da çiftçi grupları tarafından yaptırılabilir (Keskinlik, 2013).

“ENESA” tarımsal üretim sektörünün senelik sigortacılık planlamalarını yapmakta, primlerin miktarının belirlenebilmesi safhasında bulunmakla birlikte üreticilerin birlikleriyle sigortacılık şirketlerinin arasındaki iletişimi sağlamaktadır. “ENESA” tarafınca belirlenmiş sigortacılık çerçevelerinin kapsamlı olmasının yanında primleri de desteklemektedir (Yazgı, 2017).

Sigortacılık sistemindeki gözlenen yönelim, mevcuttaki ürünlerin çeşidinin ve çerçevesinin özel sektör ve kamunun tarafları olduğu ortaklık aracılığıyla mümkün olduğunca genişletilebilmesi yönündedir. Katılımda gönüllülüğün temelini oluşturduğu sistemin içerisinde üreticilere düzenlenen poliçeler vasıtasıyla, özeldeki sigortacılık şirketlerinin de “AGROSEGURO” vasıtasıyla sistemin içerisine katılımları sağlanmaktadır. Zirai ürünlerin, hayvancılığın, ormancılığın ve su ürünlerinin risklerinin kapsama alınması sağlanmıştır (Tümtaş, 2007; Anonim, 2015a).

İspanyol sistemi, sistemin başarısız olması durumunda devletin müdahale etmesini gerektirecek riskler ile özel sektör tarafından sigorta edilen riskleri birbirinden ayırmamaktadır. Tüm sigortalanan riskler özel sektör tarafından karşılanmakta ve tüm poliçeler devlet tarafından sübvansiyon edilmektedir (Yazgı, 2017).

Kurumun görevleri arasında, uygulamadaki sistem çerçevesinde tarımsal sigorta ile ilgili yıllık planların (sübvansiyonların derecesi, sigortalanan mahsuller, minimum

ürün yetiştirme standartları, sigorta poliçelerinin son başvuru tarihleri) seçilmesi, sigorta primlerinin sübvansiyonu (bölgelerle birlikte) ve sigorta planlarının uygulamaya konulmasının kontrolü bulunmaktadır. Bununla birlikte, ENESA her türlü tartışmada hakem olarak da görev yapmaktadır (Keskinkılıç, 2013).

İspanya 'da tarımsal sigorta organizasyonu içinde yerli ve yabancı şirketlerin katılımı ile oluşturulan AGROSEGURO yer almaktadır. Sigorta bedeli, havuzu oluşturan üyelerin arasındaki antlaşma ile kabul edilen orana göre, primler de her üyenin havuzdaki katılım sorumluluğuna göre paylaşılmaktadır. Havuzu oluşturan şirketler, sigortanın teknik yönünü ve sigorta tarifelerini birlikte belirlemektedir (Çetin, 2013).

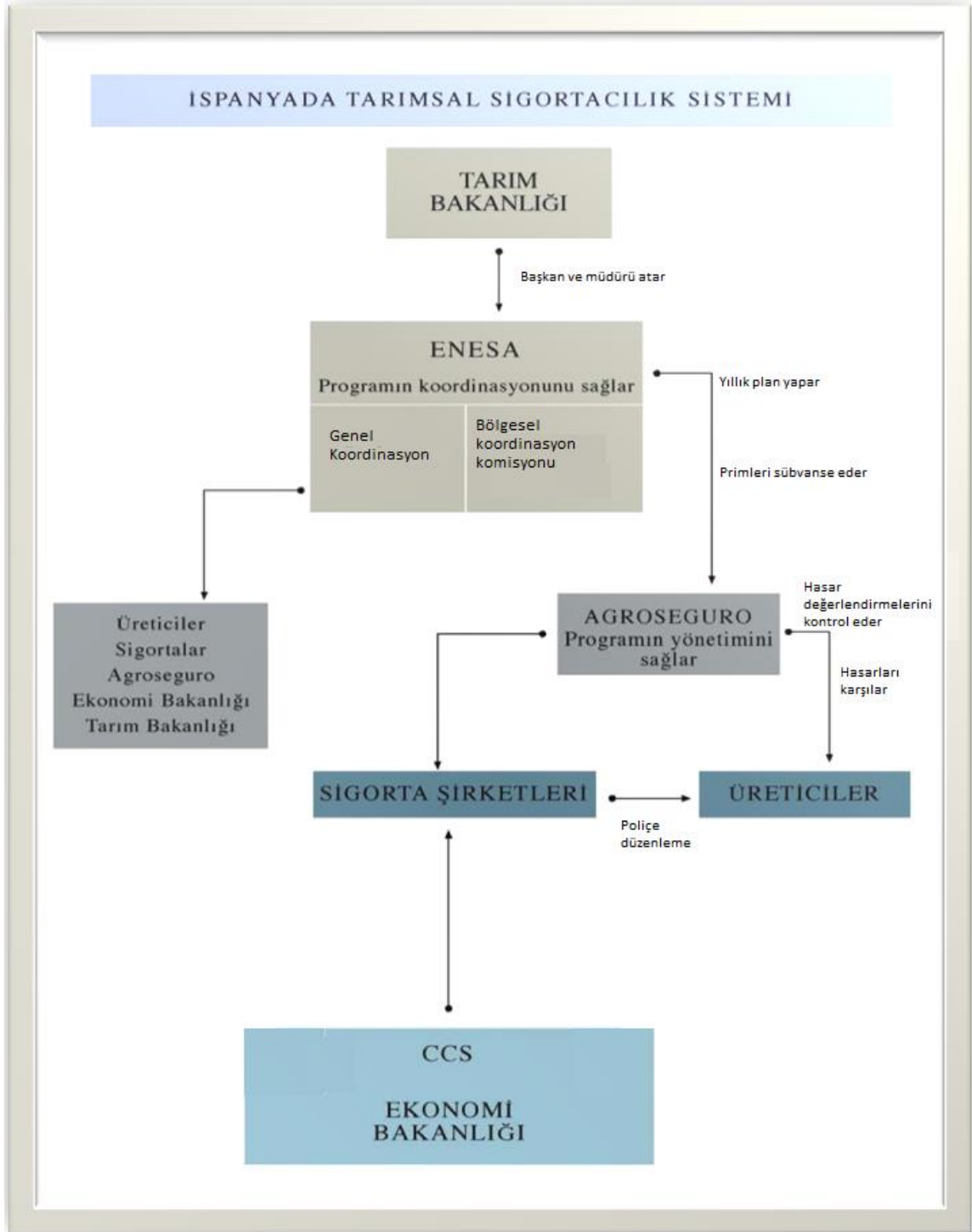
Ancak şirketler tarafından verilen sigorta hizmetleri bağımsız olmaktadır. Oluşturulan havuza devletin katılımı ise sigortaya mali ve idari yönden destek şeklinde olmaktadır (Çetin, 2013).

Kamu tarafından verilen prim desteklerinin ortalama %50 civarında olduğu görülmektedir. Bunun %40'ının ENESA tarafından %10'unun da eyalet yönetimleri tarafından karşılandığı görülmektedir (Anonim, 2008).

İspanya modelinin başarılı olmasının nedenleri şu şekilde sayılabilir;

- Tarım ürünleri başlangıçta sadece dolu ve yangın riskine karşı sigorta yapılmış ve yeterli gelişim sağlandıktan sonra çıkarılan tarım sigortası yasası ile kuraklık, don, sel, fırtına gibi risklerde sigorta teminatı içine alınmıştır.
- Sigorta sisteminin sürdürülebilir olmasını sağlamak ve risk transferinde çiftçilerin risk maliyetlerini azaltabilmek için yeterli miktarda devlet desteği sağlanmıştır. Sistem içerisinde devlet yasaya uygun olarak tam destek vermiş ve yasadan hiçbir ödün vermemiştir.
- Doğal afetler sonucu zarar gören çiftçilere devlet hiçbir zaman yardım etmemiş ve bu şekilde çiftçiler sigortaya yönlendirilerek sigorta teşvik edilmiştir. Böylece çiftçinin devletten sigortaya katkısı dışında her türlü beklentisi ortadan kalkmıştır.
- Devlet yapılan çalışmalarda ve alınacak kararlarda Çiftçi Örgütleri 'nin katılımını sağlayarak, çiftçinin ihtiyaçlarını karşılayacak yeni sigorta teminatlarının geliştirilmesini ve çiftçilerin sigortaya yönelmesini sağlamıştır.

- Tarım sigortalarının gelişimini sağlamak için sistemde yer alan kurumlar farklı sektörlerde olsalar da sağlıklı bir şekilde koordine edilerek iş birliği içinde çalışmaları sağlanmıştır.
- Sigorta uygulamalarında dış faktörler dikkate alınmadan sadece teknik veri ve analizlere dayanan sigorta prensipleri esas alınmıştır.
- Reasürörlerin sisteme olan güvenleri ve devletin risklere reasürans şeklindeki katılımı sistemin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.
- Ülke genelinde toplanan risk ve ürünlere ait istatistikî veriler analiz edilerek farklı risk ve ürünlerin farklı bölgelerdeki sigorta prim fiyatları havuz tarafından belirlenmektedir. Böylece haksız rekabet önlenerek çiftçilerin sigorta sistemine güveni sağlanmıştır (Barış, 2007).

Şekil 3. İspanya’da tarımsal sigortacılık sistemi (Güngör, 2006).

Şekil 3’te İspanya’daki tarım sigortaları havuz sistemi’nin yapısal oluşumu ve işleyişi açısından modellenmesi yapılmıştır. Bu model incelendiğinde, İspanya’da tarımsal sigorta sistemini Tarım Bakanlığı koordine etmekte ve Ekonomi Bakanlığı ise prim desteklemesi sağlamaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

5.1. Türkiye’de Tarım Sigortaları

5.1.1. Cumhuriyet öncesinden günümüze tarımsal geçmişimiz

Tarımsal üretimin önemli bir yer tuttuğu finansal altyapıya sahip ekonomik oluşumuyla, altı asırdan fazla bir ömür süren Osmanlı İmparatorluğu’nda tarım sektörü, taşıyıcı unsuru oluşturmuştur. 20. asrın ilk yıllarında devletin finans yapısı, tarımsal üretim temelli oluşumuyla, global pazarlara ve gayri milli sermayelere açık olup, tarım ürünlerinin toplam ülke ihracatı kapsamındaki pay oranı %90 seviyesindeydi. 1299 senesinde önemsiz bir beylik düzeyindeyken, dünyadaki en büyük imparatorluklardan birine dönüşen Osmanlı Devleti’nin bu başarılarının en önemli nedeni toprağın dağıtımı ve işletilmesini sağlayan sistem yapısı olduğu söylenebilir. Bu toprak sistemi ile güçlü bir orduya sahip bulunan devlet, Batı Avrupa’nın öncülük ettiği, ilk olarak ticaretle ve tarımsal üretimdeki gelişmeler, sonrasında da endüstri alanında gerçekleşen ilerlemeleri topraklarına taşıyamamış, ancak bu devletler ile ticaretini devam ettirmiştir. Zamanın ilerlemesiyle Batının hammadde temin ettiği yarı yarıya sömürgeleşmiş bir devlet haline gelmiş ve hakimiyeti altında bulunan topraklardaki egemenliğini peyderpey yitirmiştir. Bütün bu menfi gelişmelerle birlikte, toprak yönetim sisteminin çalışma verimliliği, devamlılık arz edecek şekilde kötüye gitmiş ve araziler kamu sahipliğinden özel sahipliğe geçmeye başlamış ve köylüleri kollayacak düzenlemeler oluşturulamadığından, köylüler giderek dahada olumsuz koşullar altında kalarak ihmal edilmiştir. Bu şartlar altında, tarımsal üretimde verimliliğin yükseltilmesi amacıyla alınması gereken tedbirler alınmamıştır. Tarım ürünlerinin üretimi minimal kaynaklarla ve tradisyonel usullerle ideme ettirilmeye çalışılmıştır (Özkan ve Karaköy, 2018).

Osmanlı Devleti ömrünün sonuna doğru yaklaşırken milli gelirinin %55’i tarımsal üretimden oluşmuş olsa da nüfusunun %80’lik kısmı tarım ile meşgul oluyordu. 1899 – 1911 yılları arasında tütün, fındık ve pamuk gibi endüstri bitkilerinin ekiminde ilerlemeler sağlanmıştır. Endüstriyel bitkilerde üretim artışında hükümetin ve Duyun İdaresinin olumlu etkileri bulunmuştur. 1900 ila 1914 yılları arasındaki dönemde hükümet, tarımsal üretimi artırmak maksadıyla desteklemeleri arttırmış, üretime yönelik tekniklerdeki gelişmeler desteklenmiş ve tarım kredisi temininin

kolaylaştırılması, tarımsal eğitim veren okullar açılarak ve model oluşturacak deneme çiftlikleri vasıtasıyla, tarımsal kaynaklı ürünlerin miktar ve çeşitliliğinde azımsanmayacak bir pozitif ivmelenme görülmüştür. Ancak tüm bu müspet gelişimlere karşılık, genel olarak devlet, tarımsal üretimde çağı yakalama manasında Avrupa devletlerinin çok gerisinde kalmıştır (Şahin, 2007).

“1. Dünya Savaşı” döneminde tarımsal üretim ile meşgul olan halk askeri hizmete alınırken, sığır cinsi hayvanları da silahlı kuvvetlerin emri altına girerek yük çekmede kullanılmıştır. Hal böyle olunca tarım üretimindeki düşüşün şekillenmesi kaçınılmaz bir hal almış ve bu durum hükümette endişe uyandırmıştır. Tedbir olarak tarımsal üretim faaliyetine yönelik zorunluluklar getirilmeye başlanmıştır. Bu zorunluluklar Millî Mücadele döneminde de sürmüştür. Savaşlar sona erdikten sonra da halkın toprak sahibi olmasına izin verilmeye başlanmış ancak asıl unsur olan Türklerin maddi imkanlarının bulunmaması büyük ölçekli arazilerin azınlık gruplarının eline geçmesine yol açmıştır. Böylece müslüman nüfus, azınlık gruplarının hakimiyeti altına girmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti'nin işgal edilerek tarih sahnesinden çekilmesi sonrasında millet olarak uzun soluklu bir hayatta kalma savaşının akabinde “Türkiye Cumhuriyeti” kurulmuştur. 10 seneyi geçen savaş süresince nüfus ciddi oranda azalmış ve geriye 13 milyonluk nüfus kalmıştır. Bununda yarısından ziyadesi kadınlardan oluşmakla birlikte, mevcut erkek nüfusunun da büyük kısmı çocuklar ve ihtiyarlardan oluşmaktaydı. Şehirde ikamet eden nüfus oranı %20 iken okuma yazma oranıysa sadece %1,1'dir. İslam nüfusunun büyük kısmını çiftçiler oluşturmakta, bir bölümüyse askeri görevli ve devlet memurluğu bünyesinde istihdam edilmekte iken, finansal güç isteyen ticari faaliyet, finansal sektör ile endüstriyel üretim alanlarında ise çoğunlukla azınlık nüfus ile Avrupa Devletlerinin vatandaşları etkinlik göstermişlerdir. Tarım üretiminde kullanılan teknik altyapı iptidai seviyedeydi. Cumhuriyetimizin ilk senelerinde tarımsal üretimde makineleştirilme hükümet eliyle özendirilmeye çalışılsa da yaygınlaştırılamamıştır. Nakliyeninkolay olduğu alanlardaki endüstriyel mahsullerin üretimi sözde pazara yönelik olarak yapılıyor olsa da tarım üretiminin büyük kısmı geçime yönelik seviyededir. Kurtuluş mücadelesi sonrasında, milli idarenin tesisi sağlanmaya çalışılarak mali bağımsızlık hedeflerine ulaşılması amaçlanmıştır. Bu amaç çerçevesinde yol haritası çizilmesi ve bu amaçla fikir alışverişinde bulunulması amacıyla henüz Cumhuriyet idaresine geçilmemişken, 1923 yılının Şubat ayında “İzmir

İktisat Kongresi” toplanarak, tacirler, çiftçiler, sanayiciler ve işçileri temsilen her gruptan temsilcilerin katılımı sağlanarak sorunların çözülmesi amaçlanmıştır. Çiftçilerin temsilcileri, tacirler ve diğer katılımcılar kadar organize olamamakla beraber, dönemin toplam nüfusunun %80’ini oluşturması sebebiyle çoğunluğun sesi olmuşlardır. Çiftçileri temsil eden katılımcılar, öşür vergisiyle, tütündeki tekele son verilmesini, kredilere ulaşımın kolaylaştırılmasını ve emniyet eksikliğinin giderilmesini talep etmişlerdir. Bununla birlikte teknik altyapının iyileştirilmesine yönelik talepleri olmuştur. “İzmir İktisat Kongresi” kapsadığı görüşmelerin ve alınmış kararların yeniden ayağa kaldırılacak kadim devlet geleneğimizin temelleri açısından bir iç değerlendirilmenin yapılmış olması ve hareket planının oluşturulması açısından önem arz etmiştir. Sonuç olarak Cumhuriyetimizin ilan edilmesinin akabinde, tarımsal üretim sektörüne yönelik ilk icraatlardan birisi de 1925 senesinde öşürün kaldırılması olmuştur. Topraklar üzerindeki şahıs mülkiyetini yaymak için kanuni değişiklikler yapılmıştır. Tarımsal ürünlerden bazılarında üretimin teşvik edilmesi, sulamanın, gübrelemenin ve tohum temininin kolaylaştırılmasına çalışılmış ve üretim tekniklerinin eğitimi konusunda devlet olanakları sağlanmıştır. Tüm bunlara ilave olarak, 1927 - 1929 yılları arasında yapılan kanuni düzenlemeler ile toprağı bulunmayan köylüye tarım arazisi dağıtılması sağlanmıştır. Tarımsal üretimin finansal ihtiyacının giderilmesi için “Ziraat Bankası” tekrardan tanzim edilmiştir. Bu süreçte “Toprak Mahsulleri Ofisi” ile “Tarım Kredi ve Satış Kooperatifleri” hayata geçirilmiştir (Özkan ve Karaköy, 2018).

1930 senesi ve sonrasındaki senelerde, 1929’ daki “Küresel Ekonomik Buhran” sebebiyle, dünya genelinde ortaya çıkan “müdahaleci devlet uygulamaları” Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde de tavizsiz bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. “Müdahaleci devlet uygulamalarının” yürürlükte bulunduğu bu zaman aralığında ve sonrasındaki senelerde toprağın mülkiyet kapsamını belirleyen yeni düzenlemeler olmamış ve çoğunlukla hazineye ait olan araziler, toprağı bulunmayan köylüler ile muhacirlere dağıtılmaya devam edilmiştir. Fakat dağıtılmış olan toprak miktarı, kişi bazında geçimi sağlayabilecek arazi miktarının çok altında kalmıştır. Yine bu dönem boyunca, tarım ürünlerinin fiyatlandırılması, piyasa şartlarına bırakılarak, iç ticaretteki sınırlamaların tarımsal ürünlerin zararına işlemesine bir nevi göz yumulmuştur. Bu yöntemle tarımsal kesimden başka alanlara kaynak nakledildiği ifade edilebilir. Tüm bunlara ilaveten öşürün kalkması ile vazgeçilmiş gibi görülen vergi oranının, tarım kesiminin zaruri

olarak satın alacağı endüstriyel mamullerin vergilendirilmesinin sağlanmasıyla dolaylı olarak geri alınmasının sağlandığı söylenebilir. Savaşa girilmesiyle beraber tarımsal kesimin yükü çok daha fazlalaşmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2007).

Yürürlükte bulunan tarımsal ve iktisadi uygulamalar “2. Dünya Savaşı” ile değişiklik göstermeye başlamıştır. Sıra dışı şartlar, sıra dışı tedbirleri beraberinde getirmiş ve tarımsal üretim de bunlardan payını fazlasıyla almıştır. 1939 ila 1946 arası dönem, tarım politikaları yönünden farklılıklar arz eden bir dönemi kapsamıştır. Bu aralıkta milyonluk bir orduyu beslemek ve hazır tüketim yapan büyük yerleşim birimlerinin tüketimlerini karşılayabilmek mümkün olamamaya başlamıştır. Bu halin yanında, tarım üretiminde de azımsanamayacak bir azalma görülmeye başlamıştır. Bu süreç zarfında ihtiyaçları karşılayabilmek amacıyla hükümetin müdahalesiyle “Milli Korunma Kanunu” oluşturulmuş ve mahsulleri devletin satın alması zorunluğunun yanında, cebren el koyma uygulamaları, üretime dair vasıtalarından optimal şartlarda faydalanılmasını amaçlayan girişimler, boştaki insan kaynağının zorunlu işlerde çalıştırılmasının yanında “Toprak Mahsulleri Vergisi” benzeri sıra dışı bir kısım tedbirler hayata geçirilmiştir. “Toprak Mahsulleri Ofisi” vasıtasıyla savaş süresince uygulanan tarımsal üretimi hedef alan ekonomik tedbirlerin, bilhassa ufak ve vasat kapasiteli üreticiler üzerinde menfi etkileri olmuştur. 1944 senesinde savaşın dolaylı yoldan getirdiği olumsuzlukların Türkiye açısından azalmaya başlaması ve 1946 senesinde ise sona ermesiyle uygulamada olan tarımsal tedbirlerin değişmeye başladığı görülmüştür (Şener, 2004).

“1947 Yılı Kalkınma Planı”, 1960’a kadarki dönemde uygulama imkânı bulacak iktisadi uygulamalar yönünden ipuçları vermiştir. “1947 Yılı Kalkınma Planı” tarımsal üretim, ulaşım ve enerji üretiminin yanında kırsal kesimi önceleyen bir plan olarak öne çıkmaktadır. Nitekim bu kapsam dahilinde daha serbest uygulamalar yanında özelleştirmeler de öngörülmüştür. Bahsi geçen dönem kapsamında hayata geçirilen yatırımların tamamlanmasında yoğun olarak dış kaynakların kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kredi alımının kolaylaştırılması, tarımda traktör kullanımının artması, kara ulaşımının geliştirilmeye başlanması, ürün çeşidi ile üretim tekniklerinin nitelik açısından değişmeye başlaması bu dönemdedir (Kepenek ve Yentürk, 2007).

Fakat sağlam temellere oturtulamayan tarım üretimindeki makineleşme durumu, azımsanamayacak düzeyde teknik sermaye israfı ve kırsaldan şehirlere göç oluşumunu da beraberinde getirmiştir. “2. Dünya Savaşı” sonrasında “Sovyetler Birliği” etkisi bahane edilerek Türkiye’ye “Truman Doktrini” çerçevesinde “Amerika Birleşik Devletleri” tarafından öncelikle savunma alanında olmak üzere yardım yapılması öngörülerek, 1947’den 1949’a kadar bu kapsamda öngörülen savunma yardımı da dahil olacak şekilde 152,5 milyon \$ mali destek gönderilmiştir. “Truman Doktrini” yanında “Marshall Planı” çerçevesinde de 1948’den 1952’ye kadar tarafımıza “Amerika Birleşik Devletleri” peyderpey finansal destek göndermiştir. Gönderilen desteklerin %60 kadarının tarımsal üretimin geliştirilmesine harcandığı o dönemlerde Türkiye’ye danışmanlık veren “Amerika Birleşik Devletleri” tarafınca görevlendirilen teknik personel tarafından ifade edilmiştir. 1950 yılı ve sonrasında “Türkiye Cumhuriyeti” buğdayın üretilmesinde dünya genelinde başı çeken ülkelerin arasına girmiştir. Ancak tarım üretiminde kullanılmaya başlanan alet ve ekipmanların dışarıdan ithal edilmesi, bunların bakım ve onarımlarının yanısıra, yedek parçalarının da dışarıdan temin edilmesi zorunluluğu, ithalat ihracat dengesinin önemli seviyede bozulmasına neden olmuştur. Uzak vadede alınmış bulunan yardımların büyük kısmı, dolaylı yollarla “Amerika Birleşik Devletleri” ekonomisine rücu ettirilmiştir (Ertem, 2009).

1960 ila 1980 seneleri arasındaki dönemde, endüstriyel üretimin arttırılması hedeflenmiş, tarımsal üretimse ikincil planda kalmıştır. Tüm bu ötelemelere rağmen, 5 senelik kalkındırma planlamaları kapsamında tarımsal üretim, sektörel olarak eylem kapsamına alınmıştır. Ekilebilir arazilerin sınırlarına ulaşılması nedeniyle, 1960 senesi ve sonrasındaki planlamalarda, verim düzeylerinin nitelik ve nicelik olarak yükseltilmesine imkân sağlayacak yatırımların planlanması yoluna gidilmiştir. Tarımsal üretimin modern koşullarda yapılması kamu tarafından ciddiyle destek kapsamına alınmıştır. Kimyevi gübreler, zirai ilaçlar ve ıslah edilmiş tohumlukların kullanılmasının özendirilmesine çalışılmıştır. Ayrıca sulamaya yönelik altyapının oluşturulması amaçlanmıştır. Planlananın aksine tarımsal üretim desteklemelerinin büyük kısmı, ürün taban fiyatlarının belirlenmesiyle ve bu kapsamda gerçekleştirilen teşvik alımlarıyla sınırlı olarak kalmıştır (Öztürk, 2008).

1970 senesi ve sonrasında, birbiri ardınca yaşanmakta olan mali krizler, devlet ekonomisini zorda bırakmış ve kaynak sıkıntısı yaşanmasına sebep olmuştur. 1980 senesinde “24 Ocak Kararları” ismiyle anılan ve mali alanda kapsamlı bir değişikliği gerekli gören bazı uygulamalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu uygulamalar, ekonomik serbestliğin sağlanması, piyasanın sistem olarak işlev görebilmesinin başarılması, global finansal oluşuma dahil olunmasını amaçlayan yeni uygulamalar kapsamında, mali disiplinin tesis edilmesinin yanında, özelleştirme ile kamunun küçülmeye gitmesi olarak özetlenebilir. Tüm bu sayılanlar, tarımsal üretim alanına olumsuz olarak etki etmiş ve sonuç olarak; destek kapsamlarının azaltılması ve tarım ürünlerinde fiyat baskısı oluşturulması ile dahili ticari sınırlamaların “Cumhuriyet Dönemi” süresince rastlanmamış seviyede, tarım sektörünün aleyhine olacak şekilde ortaya çıkması söz konusu olmuştur. 1981 senesinden sonra desteklenen ürün adedi hızla azalmış, 1990 senesine gelindiğindeyse yalnızca on adet ürün için destekleme alımı uygulanmıştır. 1991 senesinin, seçimlerin yapılacağı dönemi de kapsamı sebebiyle, bir önceki yıldaki politikanın aksi istikametinde bir yol izlenerek bu sayı artırılmıştır. Bu yöntem seçimden sonra idareyi devralan “Koalisyon Hükümeti” tarafından da benimsenerek, 1992 senesine kadar destek kapsamındaki ürün adedi 26’yı bulmuştur. Literatürlerde “5 Nisan Kararları” olarak anılan “1994 yılı Ekonomik Önlemler ve Uygulama Planı” kapsamında baz alınan, üretim yapan ve sübvansiyon sağlayan devlet anlayışı terkedilerek, piyasanın bütün kurumları ve kuruluşları ile fonksiyonel durumda bulunmasını sağlayarak, toplumsal dengeleri gözetilen bir fikri yapıya geçilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, tarımsal üretime ayrılan kaynakların, 3 ürünü kapsayacağı ya da diğer bir ifadeyle 3 adet ürün grubuyla sınırlı olacağı ifade edilmiştir. Bunlar, hububatlar, tütün ve şeker pancarı olarak belirlenmiştir. 1994’te yaşanan iktisadi olumsuzlukların sonrasında tarımsal mahsullerin destek amaçlı fiyatlar ile alımı vazifesi kamuya ait kurumlarla beraber “Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri” vasıtasıyla da uygulanmaya başlanmış ve alış-satış aşamasındaki bütün zararlar görev zararları kapsamında devlet hazinesinden karşılanmışlardır. İkinci bin yıla girildiğinde ise, bazı ürün kalemlerinde üretim fazlalığı oluşurken, bazılarında ise ihtiyaç dahi karşılanamamıştır. Bu durum, planlamadaki büyük eksiklikleri göstermiştir. Üretim dengesinin sağlanabilmesine yönelik olarak verilen tarımsal desteklemeler, devlete ciddi anlamda yük oluşturmuş, değişiklik yapılması kaçınılmaz olmuştur. Bununla birlikte

tarımsal üretim alanında değişiklik bahsinin gündeme gelmesinde, yaşanmakta bulunan dahili problemlerin yanında global oluşumlar ve “Avrupa Birliği” ile olan münasebetlerde etkili olmuştur. 2006 senesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde ilk “Tarım Kanunu” yayımlanarak, tarımsal üretimde, istikrarın hedeflendiği, riskten arındırılmış planlı bir üretimin yapılabilmesi amaçlanmıştır. 2007 senesindeyse “Ortak Tarım Politikası” kapsamında kırsal kalkınmanın oluşturulabilmesini amaçlayan girişimleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde de yaygınlaştırabilmek için “Tarımsal ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu” faaliyete geçirilmiştir. 2000 senesi sonrasında kırsal bölgelerin kalkındırılmasına yönelik politikalar çerçevesinde kırsal bölgelerde tarımın haricindeki sektörel faaliyetlere bir yönelim görülmüştür. Böylece, tarımsal üretim alanındaki muhtemel fonksiyonel değişikliklerin sonucunda oluşabilecek işsizlik ve kırsaldan büyük şehirlere doğru şekillenecek nüfus hareketlerinin engellenmesi amaçlanmıştır. Önlem adı altında sunulan bu politikalar aslen tarımsal üretimin, gelinmiş bulunan noktada, endüstriyel üretim sektörü ile hizmet sağlama sektörü karşısında ne kadar zayıfladığını göstermektedir (Özkan ve Karaköy, 2018).

5.1.2. Tarımsal üretimin genel ekonomik çerçeve içerisindeki yeri

Tarımsal üretim; devletleri oluşturan bireylerin beslenmesi, işgücünün istihdamının yanında kalkınmanın sağlanması için de stratejik önemi çok büyük bir üretim sektörüdür. Bu sektörde, üretimin doğa koşullarına açık şekilde yapılıyor olması nedeniyle, dünyada genel olarak, hassasiyetinin yanında, hayati öneme haiz bir alan olup önemi yüksektir. Türkiye’nin tarımsal üretimi; nüfusunun gıda ihtiyacının karşılanması, milli kazanç ve işgücünün istihdamına katkıda bulunması, tarımsal hammaddelere bağımlı endüstrinin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi, nüfusunun belirli bir bölümüne iş olanağı sağlıyor olması, ithalat bağımlılığının önüne geçilmesinin yanısıra, ödemeler dengesinin sağlanmasında önemli bir yer tutması nedeniyle, ekonomik alanda izlemsel rolünü muhafaza etmektedir. Tarımsal üretimin sektörel olarak ekonomi çerçevesindeki ehemniyeti; tarımın, geneldeki istihdamın, dış ticaretteki ve ekonomideki öteki alanlarla bulunan münasebetinden kaynaklanmaktadır. Tarımsal üretimin sektörel olarak genel ekonomideki payını, “Tarımsal Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” belirler. “Tarımsal Gayri Safi Yurtiçi Hasıla”nın toplam ekonomideki payının büyüklük oranı, öneminin de büyüklüğünü ispatlıyor olması açısından önem arz etmektedir. “

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla” ise ticari malların üretiminde ve hizmetlerin sağlanmasındaki ekonomik performansın asıl ölçütüdür. Tarımsal üretim kaynaklı ürün ve hizmetlerin üretim miktarları ise genel ekonomik faaliyetler içerisinde, tarımsal sektörün performansının ölçütünü belirlemesi yönünden önemlidir (Tarsim, 2017).

Türkiye’deki sanayi oluşumları çoğunlukla, tarım ürünlerini temel hammadde kaynağı edinmiştir. Hal böyle olunca, tarımsal üretim endüstriyel üretim ile ciddi düzeyde ilişkili olmaktadır. Günümüzde tarımsal üretim, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde en çok önem görmesi gereken sektörlerindendir. Ayrıca;

- AB’nin 1’inci büyük tarımsal ekonomisi olması,
- Dünyanın 7’nci büyük tarımsal ekonomisi olması,
- 30’dan fazla ürünün üretiminde, Dünya’da ilk 5’te yer alması,
- 1.536 farklı tarımsal ürünü, 186 ülkeye ihraç etmesi ile Dünya tarımsal üretiminde yerini almaktadır (Tarsim, 2017).

Tarımsal sektörün geneldeki istihdamın sağlanmasındaki sosyoekonomik katkısı ise ihmal edilemez bir gerçektir. Hayvansal kaynaklı maddeler, dünyanın genelinde nasıl ise Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde de toplumumuzun yeterli ve dengeli biçimde beslenebilmesindeki temel unsurlardır. Tarımsal üretimin ayrılmaz bir parçası olan hayvansal üretim sektörünün teşvik edilmesi, gıda maddelerin temin edilmesindeki önemi derecesinde kırsaldaki hayatın ve buralardaki biyolojik türlerin korunabilmesinin sağlanabilmesi yanında kırsaldaki kesimin yaşam şartlarının iyileştirilmesi yönünden de azami düzeyde önem arz etmektedir. Bu sebeple hayvansal üretim sektörünün sorunlarına çözüm üretilebilmesi için, sadece bu alana mahsus uygulamalar yeterli gelmemektedir. Bu alana yönelik uygulamaların başarıya ulaşabilmesi amacıyla, isabetli ve iyi planlanmış bir kalkındırma planlamasıyla beraber uygulanması gerekmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014).

Hayvansal üretim desteklemeleri; hayvan ırkları üzerinde verim yönlü iyileştirme uygulamaları, yem yapımında kullanılan hammadde miktarlarının ihtiyacı karşılayacak düzeye çıkarılabilmesi, işletmelerde ihtisaslaşmaya gidilmesi, koruyucu hekimlik uygulamaları ile hayvan refahı şartlarının sağlanması gibi durumların tümünün hizmet ettiği temel amaç olan, genel verimliliğin artırılması ve buna bağlı olan

karlılığın sağlanması amacıyla verilmesi gereken uygulamalar olması gerekmektedir. Tam olarak bu amaçlar doğrultusunda olmasa da 2017 senesinin Kasım ayına kadar 3,1 milyar ₺ hayvansal üretim desteklemesi verilmiştir. Tarımsal sigortalardaki prim desteklemeleri ise, yetiştirici ve üreticilerin hayvan ve mahsullerini veya bu amaçlarla kullanageldikleri vasıtaları teminat altına almalarını özendirebilmek maksadıyla verilmekte olan bir destekleme çeşididir ve yine yukarıda belirtilen zaman dilimi içerisinde bu kapsamda yaklaşık olarak 0,4 milyar ₺ destekleme ödenmiştir (Özkan ve Karaköy, 2018).

2007 ila 2013 seneleri arasındaki, hayvancılık ürünlerinin, üretim ve pazarlanması aşamalarında, global ölçekte gerçekleşmiş olan bazı dalgalanmalar, uluslar düzeyindeki uygulamalarda etkili olduğu kadar, enternasyonal uygulamalarda da etkisini hissettirmiş ve özellikle “AB” açısından 2013 yılı sonrasında “OTP reformu” kapsamında hayvancılık kaynaklı üretimin amaçlarının farklılaşmasını sağlamıştır. Bu dönemin, bahsi geçen üretim sektöründe dünya genelinde azımsanamayacak ölçüde etkisi bulunan, Güney Amerika’daki devletler ve büyümekte olan ekonomileri ile artmakta olan nüfuslarıyla Asya’daki devletlerin global yönelimlerinin enternasyonal pazarlara, eskiye oranla dahada derinden etki edeceği görülmektedir. Bir taraftan tarımsal üretimin ailevi tipteki işletmelerden, endüstriyel tipteki işletmelere kaymasından kaynaklanan; çevresel, sektörel ve toplumsal olumsuzluklar; öteki taraftan dünya genelinde etki oluşturan global iklimsel değişiklikler sebebiyle, giderek yükselen gıda madde fiyatlarının, olumsuz etkisi karşısında önemliliği daha da iyi anlaşılmaya başlayan aile tipi işletmeler ile yöresel üretme ve tüketme faaliyetlerinin “Onuncu Kalkınma Planı” çerçevesinde uluslararası standartlara ulaştırılabilmesi hedeflenmektedir. “Dokuzuncu Kalkınma Planı” kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti dışarıdan kırmızı et satın almaya başlamış ve bu zaman zarfında kendi hayvan kaynaklarımızın miktarını arttırabilmek amacıyla doğrudan destekleme ödemelerine önem verilmesinin yanında, hayvancılık sektörüne ayrılan kaynakların miktarları ciddi manada yükseltilmiştir. Hayvansal hastalıkların kontrolü ile eradikasyonunun sağlanabilmesine yönelik faaliyetler gerek milli gerekse dış kaynakların kullanılmasıyla sürdürülmektedir. Geçtiğimiz yıllardaki bir başka önemli gelişmede, “AB” görüşmelerinde önem arz eden bir fasıl olan “Gıda Güvenilirliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı” kısmının görüşülmesine başlanmış bulunmasıdır. “AB” ile uyumun

sağlanmasına yönelik faaliyetler çerçevesindeki çalışmaların hala sürdüğü söylenebilir. “Onuncu Kalkınma Planı” dönemi içerisinde; dış ülkelerden, hayvansal üretim alanındaki; “dondurulmuş boğa sperması ya da embriyosu ürünleri, veteriner ilaçları ve biyolojik ürünlerinin yanında, kırmızı et ile yem hammaddeleri ithalatının da sürdürülmesinin yanısıra, üretim maliyetlerinin yükseldiği, yetiştiricilerin “çiftlik fiyatı/tüketici fiyatı paritesi” çerçevesinde daha az pay almaya başladığı, toplam gelir kalemleri içerisinde destek kalemlerinin giderek yükseliş gösterdiği bir hayvansal üretim sektörünün mevcudiyetiyle dahil olunmuştur. Bu sebeple, finans ve gıda sektörlerinde oluşan kriz ortamlarını da göz önüne alarak, kendi kendine yetebilen bir Türkiye’yi mümkün kılabilmemizin en önemli hedef olarak belirlenmesi ve bu kapsamda gereken tedbirlerin alınması zorunluluk iktiza etmektedir (Anonim, 2017).

“Onuncu Kalkınma Planı” çerçevesinde yürütülmekte olan “Hayvancılık ÖİK çalışmalarında hayvancılık sektörünün vizyonu; Uzun vadeli politikalar ve etkin kaynak kullanımıyla; yeterli, nitelikli ve örgütlü hayvansal üretimle sağlıklı gıdaya ulaşmayı hedefleyen, rekabet gücü yüksek, üreticisinin refah düzeyini artırabilen, ulusal ekonomiye katkısı yüksek, sürdürülebilir bir hayvancılık sektörü olarak ifade edilmiştir” (Anonim, 2017).

Komisyonun yaptığı “GZFT” analizi sonucunda vurguladığı güçlü tarafların ilki hayvancılık sektörünün, toplumumuzun milli kültüründe önemli bir yerinin bulunması ve yine Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin hem çevresel hemde genetik zenginlikleriyle değişik yetiştirme metotları açısından uygun bir coğrafik konumda bulunmasıdır. Sektörün yapısından kaynaklanan kısa vadeyi kapsayan tedbirlerin mevcudiyeti, belirsiz pazar şartları, ithalata olan bağımlılık ve hayvansal hastalıkların varlığıysa hayvansal üretim alanının en önde gelen zayıf tarafları olduğu belirtilmektedir. “Hayvancılık ÖİK çalışmalarında, hayvancılık sektörü ile ilgili olarak dönüşüm alanları; desteklerin ve ıslah çalışmalarının bölgesel üretim koşulları ve arz-talep projeksiyonlarına yönelik olarak planlanması, küçükbaş et üretiminin artırılarak kırmızı et tüketimi içerisindeki payının yükseltilmesi, hayvansal ürün ve girdi piyasalarının istikrara kavuşturulması, yem hammaddesi temininin ülke içi kaynaklardan sağlanması, girdi ve ürün kalitesinin artırılması, kayıt sistemlerinin veri kalitesinin ve güvenilirliğinin artırılması, sektörün ihtiyaçlarına yönelik temel eğitim ve yayım çalışmalarının yetiştirici, bakıcı, ara eleman

yetiştirilmesine yönlendirilmesi, yetiştirici/üretici örgütlerinin hizmet alanlarında ve pazardaki etkinliğinin güçlendirilmesi olarak maddelendirilmiştir” (Anonim, 2017).

Kurulun yayınlamış olduğu sonuç raporunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti, 2018 senesi içerisinde süt ve et için üretim ve tüketim hedeflerinin tutturulabilmesi için üç çeşit yol haritası çizilmiştir. Bu alternatifli senaryoların ortak buluşma noktası ise, 2023 senesine kadar süte ve ete karşı oluşacak ihtiyacın tümüyle karşılanabilmesi amacıyla, hayvansal varlığımızın sayıca arttırılmasının yanında, verimlerinin de nicelik ve nitelik açısından ihtiyacı karşılayacak seviyelere çıkarılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu çerçevede “Hayvancılık ÖİK Raporu”; Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin hayvancılık sektörünün, Cumhuriyetimizin bir asrı geride bırakacağı 2023 senesine, güvenli gıda üretimini sağlamış olarak ve rekabete dayanıklı, kırsaldaki hayatın kalkındırılmasında lokomotif rolü üstlenebilecek gücü kazanmış olarak girmesini öngörmektedir. “Onuncu Kalkınma Planı” kapsamında Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin günümüz şartlarında, uluslararası alanda oynanan, üretim ve pazarlama oyununda bileğinin ve toplumsal zekasının gücüyle bende varım diyebilen güçlü bir aktör olarak, hayvancılık alanında ürettiği ürün kalemlerinin sayıca artırılması ve kalite yönünden iyileştirilmesi yoluyla, pazar payının yükseltilebilmesinin sağlanabilmesi amacıyla yapılması gerekenlerin tümü “Hayvancılık ÖİK” eliyle fikir birliği sağlanarak hazırlanmış bulunan bu raporun kapsamında ayrıntılı olarak ortaya sunulmuştur. Maalesef ki Türkiye Cumhuriyeti Devleti açısından, şimdilik uluslararası hayvancılık ürünleri pazarında üzüler belirmek gerekir ki önde gelen tüketicilerden biri konumunda olup, genetik malzeme, canlı damızlık ya da kasaplık hayvanlar, gibi kalemlerin haricinde, karkas ette ithal etmekte olup bunların büyük kısmını AB üyesi devletler, Güney Amerika ülkeleri, Kanada ve ABD’den almakta olup, beyaz et ve yumurta gibi hayvansal ürünlerden oluşan ürün çeşitleri ise güneyimizdeki Arap devletleri, Afrika’daki devletler ve Türki Cumhuriyetlere ihraç edilmektedir. (Karahana, 2017).

Devletimiz, 2008 senesine gelindiğinde hayvansal desteklerin yapısında ciddi manada değişiklik yaparak hayvanın kendisi için ödenmekte olan doğrudan destekleme miktarını artırmaya başlamıştır. Destekleme biçimindeki değişikliklerle birlikte hayvancılık desteklemelerinin genel tarım ürünleri desteklemelerindeki miktarının sürekli yükseltilmesinin yanında destekleme kapsamındaki kalemlerin sayısında

arttırılmıştır. 2010 yılında yayınlanan “OECD Tarım Raporu” çerçevesinde hayvansal ürünlerin fiyatlarının, ilerideki on sene dahilinde enternasyonal ekonominin toparlanmasıyla yükselmesi öngörülmüştür. Özellikle bu durum, gelişim aşamasında bulunan devletlerde, hububatlarla kıyasla et tüketilmesini arttırırken, bu yükselişin en önemli kısmı dana eti ile kıyaslandığında daha uygun fiyatlı olan domuz ile tavuk etlerinde olduğu görülmektedir (Karahan, 2017).

2009 senesinin sonlarına doğru, giderek dikkat çekmeye başlayan kırmızı etteki fiyat artışlarının önüne geçilebilmesi amacıyla, başlangıçta “Et ve Balık Kurumu (EBK) Genel Müdürlüğü” canlı kesimlik hayvanların ithalatı ile görevlendirilmiş ancak artışın önüne geçilememesi sebebiyle bir diğer tedbir olarak gümrüğe yönelik vergilendirmeler düşürülerek, kamu dışında da besiyeye yönelik canlı hayvan ile karkas halinde et getirilmesi için izin sağlanmıştır. Lakin 2010 yılında alınan bu tedbirler de yıllar geçmesine rağmen istenen etkiyi oluşturamamış ve bu kapsamda 2017 yılının temmuz ayı içerisinde Bakanlar Kurulunun almış olduğu bir kararla canlı damızlık ve kasaplık sığır cinsi ve küçükbaş kapsamındaki hayvanların ithalatı yanında, direk kasaplık et olarak ithal edilmesi hallerinde gümrüğe ait vergilendirmeler 2018 yılı sonuna değin kaldırılmıştır. “Alınan Kararla; hayvancılıkta Et ve Süt kurumuna sıfır gümrükle ithalat yetkisi verilmiştir. Et ve Süt kurumunun yıl sonuna kadar kullanacağı ithalat kontenjanı ise; canlı büyükbaş hayvanlar için 500.000 baş, canlı koyun ve keçiler için 475.000 baş, büyükbaş hayvanların eti için 75.000 ton ve çeyrek karkas için ise 20.000 ton olarak belirlenmiştir” (Anonim, 2017).

Dışarıdan getirilen etler, kıyma ya da kuşbaşı halinde önceden belirlenmiş marketlerin vasıtasıyla halka arz edilmeye başlanmıştır. Bu tedbirlerin tamamlayıcısı olarak et tüketimi açısından oluşan talebin, ağır yükünü minimize edebilmek için, tüketim talebinin kanatlı etleri ve su ürünleri gibi alternatifler üzerine yayılarak azaltılması hedeflenmiştir. Tüm bunlarla birlikte, kırmızı etin üretilmesinde kapasite artırımına yönelik olarak, küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin teşvik edilerek, koyun ve keçi miktarının artırılmasına yönelik tedbirlerde öngörülmüş ve besicilik yönlü üretimin de iyi genetik kalitede besi materyallerinin kullanımı yoluyla yaygınlaştırılmasının teşvik edilmesiyle profesyonelleştirilmesine ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir (Anonim, 2017).

Aşağıdaki tablolarda, Türkiye’de yetiştirilen hayvanların sayıları ve verimleri yıllara göre verilmiştir.

Tablo 4. Türkiye’de yıllara göre büyükbaş hayvan sayıları (TÜİK, 2018).

Yıl	Sığır - Kültür	Sığır - Kültür melezi	Sığır - Yerli	Manda
1991	1 253 865	4 033 375	6 685 683	366 150
1992	1 337 410	4 131 507	6 481 990	352 410
1993	1 442 000	4 342 000	6 126 000	316 000
1994	1 512 000	4 543 000	5 846 000	305 000
1995	1 702 000	4 776 000	5 311 000	255 000
1996	1 795 000	4 909 000	5 182 000	235 000
1997	1 715 000	4 690 000	4 780 000	194 000
1998	1 733 000	4 695 000	4 603 000	176 000
1999	1 782 000	4 826 000	4 446 000	165 000
2000	1 806 000	4 738 000	4 217 000	146 000
2001	1 854 000	4 620 000	4 074 000	138 000
2002	1 859 786	4 357 549	3 586 163	121 077
2003	1 940 506	4 284 890	3 562 706	113 356
2004	2 109 393	4 395 090	3 564 863	103 900
2005	2 354 957	4 537 998	3 633 485	104 965
2006	2 771 818	4 694 197	3 405 349	100 516
2007	3 295 678	4 465 350	3 275 725	84 705
2008	3 554 585	4 454 647	2 850 710	86 297
2009	3 723 583	4 406 041	2 594 334	87 207
2010	4 197 890	4 707 188	2 464 722	84 726
2011	4 836 547	5 120 621	2 429 169	97 632
2012	5 679 484	5 776 028	2 459 400	107 435
2013	5 954 333	6 112 437	2 348 487	117 591
2014	6 178 757	6 060 937	1 983 415	122 114
2015	6 385 343	5 733 803	1 874 925	133 766
2016	6 588 527	5 758 336	1 733 292	142 073
2017	7 804 588	6 536 073	1 602 925	161 439
2018	8 419 204	7 030 297	1 593 005	178 397

Tablo 4 incelendiğinde, Türkiye’de yıllar itibarıyla kültür sığır ırkı sayılarının arttığı, kültür melezi sığırların sayısında inişli-çıkışlı dalgalanmaların olduğu, yerli ırk sığır sayısında önemli azalmanın olduğu, manda sayısının ise 2007 yılında en düşük seviyeye gerilediği, sonraki yıllarda ise arttığı gözlenmiştir.

Tablo 5. Türkiye’de yıllara göre küçükbaş hayvan sayıları (TÜİK, 2018).

Yıl	Koyun - Yerli	Koyun - Merinos	Keçi - Kıl	Keçi - Tiftik
1991	39 590 493	841 847	9 579 256	1 184 942
1992	38 575 828	840 110	9 439 600	1 014 340
1993	36 709 000	832 000	9 192 000	941 000
1994	34 823 000	823 000	8 767 000	797 000
1995	32 985 000	806 000	8 397 000	714 000
1996	32 234 000	838 000	8 242 000	709 000
1997	29 376 000	862 000	7 761 000	615 000
1998	28 560 000	875 000	7 523 000	534 000
1999	29 425 000	831 000	7 284 000	490 000
2000	27 719 000	773 000	6 828 000	373 000
2001	26 213 000	759 000	6 676 000	346 000
2002	24 473 826	699 880	6 519 332	260 762
2003	24 689 169	742 370	6 516 088	255 587
2004	24 438 459	762 696	6 379 900	230 037
2005	24 551 972	752 353	6 284 498	232 966
2006	24 801 481	815 431	6 433 744	209 550
2007	24 491 211	971 082	6 095 292	191 066
2008	22 955 941	1 018 650	5 435 393	158 168
2009	20 721 925	1 027 583	4 981 299	146 986
2010	22 003 299	1 086 392	6 140 627	152 606
2011	23 811 036	1 220 529	7 126 862	151 091
2012	25 892 582	1 532 651	8 199 184	158 102
2013	27 485 166	1 799 081	9 059 259	166 289
2014	29 033 981	2 106 263	10 167 125	177 811
2015	29 302 358	2 205 576	10 210 338	205 828
2016	28 832 669	2 151 264	10 137 534	207 765
2017	31 257 408	2 420 228	10 419 027	215 645
2018	32 513 293	2 681 679	10 698 553	223 874

Tablo 5 incelendiğinde, Türkiye’de 2010 yılından itibaren koyun sayısı varlığında düzenli bir artışın olduğu, kıl keçisi sayısının 2009 yılında en düşük seviyeye gerilediği ve sonrası yıllarda ise ciddi bir şekilde arttığı, Tiftik keçisi sayısında ise önemli bir düşüş olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Türkiye’de yıllara göre kesilen büyükbaş/küçükbaş hayvan sayıları ve üretilen et miktarları (TÜİK, 2018).

	Kesilen hayvan sayısı	Et üretim miktarı	Kesilen hayvan sayısı	Et üretim miktarı
YIL	SIĞIR - MANDA		KOYUN - KEÇİ	
	(baş)	(ton)	(baş)	(ton)
1991	4 385 633	627 930	10 322 529	167 766
1992	4 184 464	609 272	9 573 913	157 459
1993	4 221 000	599 263	8 787 052	145 137
1994	4 555 671	641 469	9 459 260	156 123
1995	3 679 850	590 988	7 179 060	130 364
1996	3 652 100	606 795	7 004 680	122 675
1997	4 800 988	764 723	8 332 700	147 289
1998	4 428 207	723 308	10 583 207	191 562
1999	4 041 756	704 558	9 722 963	179 863
2000	4 226 684	713 320	8 443 191	153 929
2001	3 699 154	665 473	6 505 522	117 937
2002	3 558 324	656 888	5 450 323	106 735
2003	3 191 611	582 620	4 768 090	85 981
2004	3 722 956	731 948	5 074 997	90 316
2005	3 269 862	644 940	5 522 751	98 523
2006	3 511 652	683 184	6 369 520	110 165
2007	2 013 523	433 952	7 685 214	141 659
2008	1 743 358	371 953	6 356 428	110 491
2009	1 506 930	326 291	4 603 390	86 308
2010	2 617 966	621 971	8 093 130	158 747
2011	2 579 020	646 520	6 733 638	130 394
2012	2 798 460	801 080	5 467 921	114 764
2013	3 433 126	869 628	6 299 135	126 497
2014	3 714 457	882 524	6 767 528	125 747
2015	3 766 468	1 015 251	7 007 652	134 011
2016	3 901 806	1 059 546	5 839 980	113 496
2017	3 608 238	988 821	7 203 204	137 583
2018	3 428 060	1 004 261	5 345 930	114 434

Tablo 6 incelendiğinde, Türkiye’de kesilen büyükbaş hayvan sayısının yıllar itibarıyla azaldığı görülürken, et üretiminin ise azalması gerekirken, arttığı görülmektedir. Bu durum, büyükbaş hayvanlarda et verimi yönünden ıslah çalışmalarının yapılmasından ve kültür ırklarının yaygın yetiştirilmesinden kaynaklanmış olabilir. Kesilen küçükbaş hayvan sayısında ve üretilen et miktarında inişli-çıkışlı dalgalanmaların olduğu, ancak gözle görülür ölçekte bireysel verim artışının olmadığı görülmektedir.

Tablo 7. Türkiye’de yıllara göre sağımı yapılan hayvan sayıları ve üretilen süt miktarları (TÜİK, 2018).

	SİĞİR - MANDA	SÜT	KOYUN - KEÇİ	SÜT
YIL	BAŞ	TON	BAŞ	TON
1991	6.290.079	8.777.760	29.099.735	1.462.181
1992	6.235.262	8.870.538	28.001.399	1.408.522
1993	6.179.968	9.044.858	26.995.718	1.361.406
1994	6.232.212	9.272.479	25.670.004	1.288.528
1995	6.007.958	9.389.846	24.170.077	1.211.706
1996	6.081.939	9.573.821	23.615.958	1.187.117
1997	5.686.500	9.000.877	21.575.892	1.075.650
1998	5.573.936	8.911.874	21.023.425	1.058.657
1999	5.617.865	9.040.733	20.559.603	1.041.276
2000	5.349.171	8.799.371	19.712.866	994.591
2001	5.151.170	8.552.409	18.620.219	943.141
2002	4.444.194	7.541.559	17.190.632	867.009
2003	5.097.740	9.562.916	15.603.873	1.048.095
2004	3.915.083	9.648.604	12.395.765	1.030.802
2005	4.036.302	10.064.260	12.593.084	1.043.637
2006	4.224.484	10.903.659	12.666.536	1.048.440
2007	4.259.900	11.309.715	12.373.616	1.020.074
2008	4.111.683	11.286.598	11.639.859	956.442
2009	4.165.509	11.615.757	11.238.679	926.429
2010	4.397.203	12.454.031	13.166.147	1.089.643
2011	4.801.360	13.842.800	14.594.254	1.213.410
2012	5.478.359	16.024.827	16.570.700	1.376.436
2013	5.659.212	16.706.957	18.230.555	1.516.756
2014	5.664.131	17.053.653	18.924.433	1.577.207
2015	5.598.773	16.996.280	19.941.421	1.658.401
2016	5.495.044	16.849.348	19.704.519	1.639.813
2017	6.038.545	18.831.719	22.466.995	1.868.174
2018	6.413.789	20.112.619	24.146.450	2.008.096

Tablo 7 incelendiğinde, Türkiye’de yıllar itibarıyla sağımı yapılan büyükbaş hayvan sayısının fazla değişmediği, üretilen süt miktarının ise %150 oranında arttığı görülmektedir. Bu durum, yıllar içerisinde süt yönlü kültür sığır ırklarının ve bunların melezlerinin toplam sığır varlığı içerisindeki sayısının artmasından ileri gelmiş olabilir. Sağılan küçükbaş hayvan sayısının, 2009 yılına kadar azalmaya devam ettiği, son on yılda ise bir toparlanma sürecine girerek artmaya başladığı görülmektedir. Ancak,

küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde bireysel verimin, büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine kıyasla, önemli bir ilerlemenin sağlanamadığı gözlenmektedir.

Tablo 8. Türkiye’de yıllara göre kümes hayvanlarının sayıları (TÜİK, 2018).

YIL	Yumurta tavuğu	Et tavuğu	Hindi	Kaz	Ördek
1991	50 826 656	88 379 548	3 132 676	1 599 831	1 112 015
1992	52 224 952	100 305 100	3 332 794	1 752 495	1 154 743
1993	58 179 047	120 080 935	3 340 241	1 687 596	1 171 961
1994	57 842 034	125 842 269	3 441 995	1 719 833	1 186 891
1995	57 324 654	71 689 773	3 291 000	1 745 163	1 199 925
1996	53 883 070	99 073 900	3 063 540	1 641 915	1 093 860
1997	61 401 783	104 870 702	5 327 501	1 794 610	1 828 792
1998	69 722 271	167 275 380	3 805 345	1 771 327	1 339 468
1999	71 885 207	167 862 730	3 762 516	1 670 916	1 294 824
2000	64 709 040	193 459 280	3 681 558	1 496 604	1 104 176
2001	55 675 750	161 899 442	3 254 018	1 397 560	913 748
2002	57 139 257	188 637 066	3 092 408	1 400 136	832 091
2003	60 399 520	217 133 076	3 994 093	1 336 775	810 910
2004	58 774 172	238 101 895	3 902 346	1 250 634	770 436
2005	60 275 674	257 221 440	3 697 103	1 066 581	656 409
2006	58 698 485	286 121 360	3 226 941	830 081	525 250
2007	64 286 383	205 082 159	2 675 407	1 022 711	481 829
2008	63 364 818	180 915 558	3 230 318	1 062 887	470 158
2009	66 500 461	163 468 942	2 755 349	944 731	412 723
2010	70 933 660	163 984 725	2 942 170	715 555	396 851
2011	78 956 861	158 916 608	2 563 330	679 516	382 223
2012	84 677 290	169 034 283	2 760 859	676 179	356 730
2013	88 720 709	177 432 745	2 925 473	755 286	367 821
2014	93 751 470	199 976 150	2 990 305	911 990	399 820
2015	98 597 340	213 658 294	2 827 731	850 694	398 387
2016	108 689 236	220 322 081	3 182 751	933 353	413 841
2017	121 556 027	221 245 322	3 872 460	978 384	491 561
2018	124 054 810	229 506 689	4 043 332	1 080 190	532 841

Tablo 8 incelendiğinde, Türkiye’de yıllar itibarıyla yumurtacı tavuk sayısında sürekli bir artış gözlenirken, et ırkı tavuk sayısının 2002 yılına kadar inişli-çıkışlı bir süreç izlediği, 2002 yılından 2006 yılına kadar rekor bir yükseliş sergilediği, sonrasında yine bir azalma trendine girdiği, günümüzde 2006 yılındaki sayıya ulaşamadığı

görülmektedir. Hindi sayısı stabil bir seyir izlemiş, kaz ve ördek sayılarında ise yine inişli-çıkışlı bir durum söz konusudur.

Tablo 9. Türkiye’de kesilen kümes hayvanı sayısı ve üretilen et miktarı (TÜİK, 2018).

Yıl	Tavuk		Hindi	
	Kesilen hayvan sayısı	Et	Kesilen hayvan sayısı	Et
	(Adet)	(Ton)	(Adet)	(Ton)
1995	215 280 442	282 038	-	-
1996	258 865 370	420 609	226 960	1 027
1997	310 256 550	471 415	114 620	376
1998	308 427 350	486 710	100 550	702
1999	376 283 750	596 880	1 424 240	12 744
2000	413 962 500	643 457	2 292 350	19 274
2001	370 909 696	614 745	1 707 401	15 125
2002	416 002 290	696 187	2 412 401	30 401
2003	512 750 071	872 419	3 636 838	32 801
2004	512 238 553	876 774	4 181 881	37 623
2005	538 900 235	936 697	4 417 319	42 709
2006	495 566 353	917 659	1 746 569	17 062
2007	604 835 659	1 068 454	3 620 313	31 467
2008	617 985 611	1 087 682	3 453 789	35 451
2009	717 401 256	1 293 315	2 981 847	30 242
2010	843 897 793	1 444 059	3 656 578	31 965
2011	963 245 455	1 613 309	4 043 525	36 331
2012	1 047 782 683	1 723 919	4 764 322	41 931
2013	1 060 673 395	1 758 363	4 574 443	39 627
2014	1 109 742 317	1 894 669	5 174 055	48 662
2015	1 118 719 413	1 909 276	5 359 763	52 722
2016	1 101 571 912	1 879 018	4 663 446	46 501
2017	1 228 444 095	2 136 734	5 218 613	52 363
2018	1 228 533 262	2 156 671	6 778 909	69 536

Tablo 9 incelendiğinde, Türkiye’de hem kesilen tavuk sayısında hem de kesilen hindi sayısında, yıllar itibarıyla, düzenli bir artışın olduğu, birim hayvan başına verimin çok fazla değişmediği görülmektedir.

Tablo 10. Türkiye’de yıllara göre üretilen tavuk yumurtası sayısı (TÜİK, 2018).

YIL	Tavuk yumurtası (Bin adet)
1991	7 667 990
1992	8 215 016
1993	10 006 269
1994	9 845 407
1995	10 268 668
1996	9 787 220
1997	12 089 341
1998	13 887 864
1999	14 090 023
2000	13 508 586
2001	10 575 046
2002	11 554 910
2003	12 666 782
2004	11 055 557
2005	12 052 455
2006	11 733 572
2007	12 724 959
2008	13 190 696
2009	13 832 726
2010	11 840 396
2011	12 954 686
2012	14 910 774
2013	16 496 751
2014	17 145 389
2015	16 727 510
2016	18 097 605
2017	19 281 196
2018	19 643 711

Tablo 10 incelendiğinde, Türkiye’de tavuk yumurtası üretiminin 2001 yılındaki azalmasına karşın, her yıl düzenli olarak arttığı, son 5 yılda 20 milyar adet sınırına ulaştığı görülmektedir.

Türkiye’de son yıllarda büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanları sayısındaki düzenli artışın gerçekleşmesinde, devletin, hayvan ve hayvansal ürünleri sübvans

etmesinin ve özellikle 2006 yılında uygulamaya konulan hayvan hayat sigortasının önemli katkısının olduğu düşünülmektedir.

Türkiye’de sigortanın gelişimi incelendiğinde 1900’lü yılların başlarında yabancı sigorta şirketlerinin Türkiye ‘deki yabancı şirketlere ait malları sigorta ettikleri görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde tarım sigortaları ile ilgili çalışmalar kuruluşunun ilk yıllarında başlamıştır. Bu kapsamda çeşitli kurum ve kuruluşlar konu ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmışlardır (Barış, 2007).

Türkiye’de çiftçilerin tarımdaki doğal riskler karşısında uğrayacağı zararları telafi etmek ve çiftçilere yardımcı olmak üzere, devletin yapmış olduğu çeşitli çalışmalar 1934 yılında başlatılmıştır. Günümüze kadar gelen bu çalışmalar, daha ziyade devletçe verilen doğal afet yardımları şeklinde olmuş ve tarım sigortaları konusuna yeterli önem verilmemiştir. 1948 yılında 5254 sayılı “Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun” ve 1977 yılında 2090 sayılı “Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun” yürürlüğe girmiş, fakat yetersiz doğal afet yardımları sorunu çözemediği gibi afetler sonucu ertelenen çiftçi borçları her yıl devlete büyük görev zararları olarak geri dönmüştür (Alay, 2012).

Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları ise 1957 yılında Şeker Sigorta’nın dolu sigortası uygulamasıyla başlamıştır. 1959 yılında Başak Sigorta’nın “Çiftlik Hayvanları Sigortası” ile uygulamalar sürdürülmüştür. Türkiye’de ilk tarım sigortaları uygulamalarını başlatan Şeker Sigorta ve Başak Sigorta şirketlerinin tarım sigortasına başlamalarındaki en önemli amacın; kurucularının faaliyet alanlarında bulunan çiftçilerin bitkisel ve hayvansal üretimlerinin güvence altına alınması olduğu belirtilmektedir. Türkiye’de yıllardır çiftçiyi korumak amacıyla devlet tarafından bir takım yasal düzenlemeler yapılarak, ilgili fonlardan devlet yardımı sağlanarak çiftçilerin çeşitli doğal afetlerden doğan zararları karşılanmıştır. 2090 ve 5254 sayılı kanunlar çerçevesinde doğal afetler sonucu oluşan zararlar karşılıksız devlet yardımları ile karşılanmaya çalışılmıştır. Doğal afet sonucunda yardıma muhtaç çiftçi sayısı artmış ve dolayısıyla devlet yardım için daha fazla kaynak ayırmak zorunda kalmıştır (Barış, 2007).

Türkiye’de tarımda risk yönetiminde, 5363 sayılı yasanın yürürlüğe girmesine kadar geçen süre içerisinde, devletin çiftçi primlerini desteklemesi uygulama alanı bulamamıştır. 2090 sayılı "Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun" ve 5254 sayılı "Muhtaç Çiftçilere Ödünç Tohumluk Verilmesi Hakkında Kanun" (03.03.2001 tarihinde Resmi Gazete ‘de yayımlanan bazı fonların tasfiyesi hakkında kanunla 01.01.2002 tarihi itibarıyla bu yasa yürürlükten kaldırılmıştır) çerçevesinde doğal afet sonucunda karşılıksız devlet yardımları yapılması tercih edilmiş, bu yetersiz doğal afet yardımları sorunu çözemediği gibi, afetler sonucu ertelenen çiftçi borçları her yıl devlete büyük görev zararları halinde geri dönmüştür. Dolayısıyla, risk yönetim sistemi iyi kurulamamış ve riskler transfer edilemediğinden hem devlet ve hem de çiftçiler büyük ekonomik zararlara uğramışlardır. Tarım sigortaları konusu sadece sigorta şirketlerinin bir görevi olarak görülmüş, devletin herhangi bir desteği söz konusu olmamıştır. Türkiye’de tarım sigortası ile ilgili çalışmalar Cumhuriyet’in ilk yıllarında başlamış, çeşitli kurum ve kuruluşlar konu ile yakından ilgilenmiş ve çeşitli çalışmalar yapmışlardır. İlk olarak T.C. Ziraat Bankası, tarım sigortası ile ilgili çalışmalar yapmıştır. 1937 tarih ve 3202 sayılı T.C. Ziraat Bankası Yasası’nda konuya yer verilmiştir. Konu 1938 yılında "Köy ve Ziraat Kongresi’nde de tartışılmıştır. Bu dönemde Türk Ticaret Kanunu’nun 1316. ve 1319. maddelerinde tarım sigortalarının yasal yönleri düzenlenmiştir. Ticaret Bakanlığı’nca 1940 ve 1944 yıllarında "Zirai Sigorta Kanun Tasarısı" hazırlanmış ve bu tasarı 1952 ve 1956 yıllarında yinelenmiştir (İsel, 2010).

1960 yılında Turhan FEYZİOĞLU ve arkadaşlarınca Tarım Sigortası Kanunu Tasarısı, 1976–1980 yıllarında Tarım Bakanlığı’nca iki adet Tarım Sigortası Kurumu Kanun Tasarısı, 1988 yılında Orhan Şendağ ve arkadaşlarınca Tarım Sigortası Kurum Kanun Tasarısı, 1993 yılında Tarım ve Köy işleri Bakanlığı’nca Tarım Ürün Sigortası Kanun Tasarısı 1995 yılında Hazine Müsteşarlığı’nca, Tarım Sigortalarının Teşviki Hakkında Kanun Taslağı hazırlanmıştır. 1999 yılında hazırlanan üç ayrı taslak (Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Tarım Sigortaları Vakfı, Hazine Müsteşarlığı) ilgili kişi ve kuruluşların katılımıyla Hazine Müsteşarlığı’nca düzenlenen bir dizi toplantılarda değerlendirilmiş, sonuçta Hazine Müsteşarlığı "Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı" hazırlanmıştır. Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan yeni kanun tasarısı kamuoyunda tartışmaya açılmıştır (Çetin, 2013).

1995 yılına gelindiğinde, o güne kadar sürdürülen mevcut dolu sigortalarının geliştirilmesi, daha sonra devlet desteği sağlanarak, MPCİ uygulamalarına geçilmesi için uygun modelin “Tarım Sigortaları Havuzu” olduğu görüşüyle dolu sigortaları altyapı çalışmaları başlatılmıştır (İsel, 2010).

Bu bağlamda öncelikle dolu sigortaları uygulamalarındaki sorunların giderilmesi, Türkiye’de tarım sigortalarının geliştirmesi ve uygun sistemlerin kurularak bazı faaliyetlerin bağımsız bir merkezden yürütülmesi amacıyla 1995 yılında Tarım Sigortaları Vakfı kurulmuştur (Atabay ve ark, 2006).

Diğer taraftan vakıf sigortalı olanların yanı sıra, sigortasız ürün ve risklere ait bütün istatistiksel veriler, ayrıca bilgi bankası şeklindeki bir veri havuzunda toplanmakta ve değerlendirilmektedir. Tüm veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri içerisinde ayrı ayrı analiz edilmekte ve prim fiyatlarına esas teşkil edecek aktüeryal çalışmalar yapılmaktadır (Güngör, 2006).

Tarım sigortalarının öneminin Türkiye’de de anlaşılmaya başlanmasıyla birlikte, bu konu kalkınma planlarında da ele alınmaya başlanmıştır. Tarım sigortasına, 1985–1989 yıllarını kapsayan Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın 172. maddesinde, Tarımsal Destekleme Politikası başlığı altında, "Tabii şartlardan doğan gelir istikrarsızlığına karşı tarım ürün sigortası kurulması için çalışmalar yapılacaktır" şeklinde yer verilmiştir. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda tarım ürün sigortasının kurulması için çalışma yapılmasına değinilirken, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da tarım sigortasının geliştirilmesi öngörülmüş ve 198. maddesinde, Tarımsal Destekleme Politikası başlığı altında, " Tarım ürün sigortası sistemi geliştirilecektir" şeklinde ifade edilmiştir. 1998’ yılındaki “Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı” sigorta sisteminde devlet desteği ve havuz uygulamasını öngörmekteydi. Ancak bu kanun tasarısı çıkarılamamıştır. 2000 yılında “ARIP” uygulamaya geçirilmiş ve tarımda devlet destekli tarım ürünleri sigortalarının başlaması öngörülmüştür. Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da çiftçi gelirlerine istikrar kazandırmak amacıyla tarım ürünlerinin sigortalanması sisteminin geliştirilmesi öngörülmüştür. (İsel, 2010).

2001 yılında devletin doğal afet sonrası tohumluk yardımı kaldırılmıştır. 2002 yılında doğal afetlere karşı devletin çiftçiye karşılıksız yardım yapmasını sağlayan uygulamalar bitmiştir. Acil Eylem Planında Tarım Ürünleri Sigortası Kanunu çıkarılması ve uygulama planı hazırlanması öngörülmektedir (Dinler ve Yaltırık, 2005).

2003 yılına gelindiğinde T.C. 58. Hükümet Acil Eylem Planı'nda "Tarım Ürünleri Sigortası Kanunu" çıkarılması ve uygulama planı hazırlanması öngörülmüştür. Bu plan, Tarımda Devlet Destekli Doğal Afet Sigortası Yasası'nın bir yıl içerisinde çıkarılmasını ve kuraklık, don, sel sigortaları uygulamalarının esaslarının belirlenmesi, primlerin devletçe desteklenmesini öngörmüştür (Yazgı, 2017).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, ürün sigortasının yanı sıra, ürün sigortasının alt yapısını oluşturacak olan Çiftçi Kayıt Sistemi'nin geliştirileceği ve Tarım Bilgi Sistemi'nin kurulacağı dile getirilmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda 1282. Madde, "Çiftçi Kayıt Sistemi, Tapu Kadastro Sistemi, Coğrafi Bilgi Sistemi ve Çiftlik Muhasebe Veri Ağının Geliştirilmesi sağlanacaktır. Tarımsal veri tabanını kullanan Tarım Bilgi Sistemi kurulacaktır", 1283. maddesinde ise "Üreticiyi ve üretim düzeyini risklere karşı korumak amacıyla Risk Yönetimi araçları geliştirilecektir. Bu çerçevede; tarım ürünlerine yönelik sigorta sistemi, vadeli işlemler borsası, sözleşmeli tarım ve stok yönetimi araçlarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve etkin şekilde uygulamaya konulması sağlanacaktır" ifadeleriyle düzenlenmiştir (İsel, 2010).

Öte yandan "Dokuzuncu Kalkınma Planında alt başlık 5.1/94. Fasılda 2001 yılından itibaren tarıma yapılan girdi desteği ve destekleme alımlarından vazgeçildiği, üreticilere DGD yolu ile destekleme yapılacağı, bunun yanısıra Çiftçi Kayıt Sistemi oluşturularak devlet destekli tarımsal sigorta sistemi ile üreticilere yardımcı olunacağı belirtilmiştir. Bunun için çiftçilere Çiftçi Kayıt Sistemine kayıt olma zorunluluğu getirilmiştir." Önceki plan dönemlerinde de öngörüldüğü gibi, sigorta sisteminin yaygınlaştırılması, rekabetçi bir yapıya kavuşturulması ve sektörün mali olarak güçlendirilmesi temel hedefler olarak belirtilmektedir (Çetin, 2013).

Tarım sigortasına ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ndeki gelişimine ilişkin olarak, Tarım Şuralarında daha geniş yer verilmiş ve tarım sigortasına devlet desteklemesinin önemi vurgulanmıştır. Tarım sigortasına ilişkin sorunların

irdelenmesine ve çözüm önerilerine entelektüel bir yaklaşım sağlanmış olmasıyla 1.Tarım Şurası, tarım sigortalarının gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır (Güngör, 2006).

1.Tarım Şurası'nda, "Bugün için tarım sigortası ile ilgili tüm verileri değerlendirebilecek bir komisyon vasıtasıyla yasa taslağı yeniden gözden geçirilmelidir. Komisyon bir yıl içinde yasa taslağını tamamlayarak, 1998 yılı içinde kanunlaşması için gayret göstermeli, bu arada tarım sigortalarının kamuoyunda tartışılması için gerekli çalışmaları yapmalıdır. İlgili kuruluşların görüşleri doğrultusunda taslakta yapılacak iyileştirmelerle ortaya çıkacak yasa ve bu konudaki gelişmeler yeni ufuklar açacaktır. Tarım sigortalarının gelişmesi devlete sigorta şirketlerine ve çiftçi birliklerine ayrı ayrı görev ve sorumluluk yüklemenin yanı sıra, bu üçünün birlikte organizasyonunu zorunlu kılmaktadır. Bu amaçla, tarım sigortaları branşında faaliyet gösteren sigorta ve reasürans şirketlerinin devletin desteğinde bir araya gelerek bir üretim havuzu oluşturması ve devletin sigortayı cazip kılması için sigorta primine ve/veya hasara katkıda bulunması gereklidir. Bu havuz sisteminde çiftçi birlikleri kuracakları sigorta şirketleriyle yer alabileceklerdir" şeklindeki anlatımla günümüz havuz sisteminin de teorik altyapısının hazırlıkları oluşturulmuştur (İsel, 2010).

2. Tarım Şurası Sonuç Raporu'nda da "Hedefler ve Stratejiler Bölümü'nde ve Tarım Sigortaları başlığı altında aşağıda belirtildiği gibi kısa, orta ve uzun vadeli projeksiyonlar yapılmıştır. Kısa vadede (1-3 yıl arası) 2090 Sayılı Yasa, üreticinin tüm mal varlığının %40'ının kaybolması koşulunu araması ve yeterli ödenek aktarılmaması nedeniyle uygun bir koruma şemsiyesi sağlayamamaktadır. Tarım sigortaları yasasının bu eksiklikleri giderecek şekilde oluşturulmasında büyük yarar vardır. Tarım sigortaları sisteminin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yapısına uygun olan İspanya Devleti'nin uyguladığı sistem model alınarak kurulması yararlı olacağı öngörülmüş ve aynı zamanda sistemin yeterli kaynak ile desteklenmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Orta vadede (4-7 yıl arası) tarım sigortaları sistemi, üreticiyi doğal afetlerin ekonomik sonuçlarından korurken, sistemin kamu bütçesine olan yükü zaman içinde azalacak, aynı zamanda kayıt sistemi ve üretim planlamasına da destek olunacaktır. Uzun vadede (8-15 yıl arası) tarım sigortaları ve sözleşmeli üreticilik sistemi, üretici gelirlerinin garanti edilmesini ve istikrarını sağlayacaktır. 2. Tarım Şûrası'nın sonuç bölümü,

oldukça çağdaş bir yaklaşımla, "Tarım Sigortaları Kanun Tasarısı en sağlıklı şekilde ivedilikle çıkarılmalıdır. Tarım ürünleri sigortalarının ülke genelinde yaygınlaşmasını hedefleyen çalışmalar yürütülmeli, bitkisel ürün sigortalarının yanı sıra, çiftlik hayvanları sigortalarının da geliştirilmesi sağlanmalıdır. Tarımda risk yönetimi ve transferlerine ilişkin sistemlerin kurulması sonrasında mal sigortalarının yanı sıra can sigortalarının da geliştirilmesi ile çiftçiye yaşam garantisinin sağlandığı bir gelecek hedeflenmelidir." şeklinde ifade edilmiştir (İsel, 2010).

Bu gelişmelerin sonucunda 2005 yılında tarım sektörünü tehdit eden risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu çıkartılmıştır. Bu yeni Kanunla, sigorta sözleşmelerinde belirli bir standardın sağlanması, riskin en iyi koşullarda transferi için uygun ortam oluşturulması, oluşacak hasarlarda tazminatın tek merkezden ödenmesi ve tarım sigortalarının geliştirilmesi, yaygınlaştırılması amacına yönelik olmak üzere bir sigorta havuzu oluşturulmuş olup, tarım sigortası yaptıran üreticilerin desteklenmesi ve prim tutarının %50'sinin (don teminatında %66,7) devlet tarafından karşılanması hedeflenmiştir (Anonim, 2015b).

5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile, bu kanun kapsamı dışında kalan doğal afetler için, 2090 Sayılı Kanun kapsamında tazminat ödemesi öngörülmüştür. Ancak 2090 Sayılı Kanun'dan üreticilerin yararlanabilmesi üreticilerin tarım sigortası yaptırmaya şartına bağlanmıştır (Yazgı, 2017).

5.2. Tarım Sigortaları Havuz Sistemi

5.2.1. Tarım sigortaları havuz sisteminin temel özellikleri

1- Bütünsellik; Poliçe düzenleme, prim tahsilatı, hasar tespitleri, tazminat ödemeleri ve diğer tüm sigorta işlemleri tüm ilgili tarafların görüşleri çerçevesinde alınan ortak kararlarla tek bir organizasyon altında sistemin bir bütünsellik içinde işlemesi sağlanmaktadır.

2- Standardizasyon; Teminat çeşitleri, genel şartlar, teknik şartlar, tarife ve talimatlar, hasar tespitleri, tazminat ödemeleri ve tüm diğer sigorta işlemlerinde standart bir uygulama sağlanarak sistemin bir bütün olarak güvenilir olması temel esas alınmıştır.

3- Verimlilik ve Ölçek Ekonomisi; Yeni sistemin merkezi bir organizasyon ile ve büyük sayılarla çalışması sonucu teknik ve mali kaynaklar daha verimli kullanılabilir. Ayrıca sağlanan teminat çeşitliliği ve devlet desteği sayesinde poliçe sayısının artması ile risklerin ürünler ve coğrafi bölgeler arasında daha dengeli bir dağılımı sağlanacak ve böylece üreticilerin daha düşük prim fiyatları ile sigorta yaptırması mümkün olacaktır ve sonuç olarak tarım sigortalarının hızlı ve sağlıklı bir şekilde gelişmesi sağlanacaktır.

4- Yüksek Güvence; Yeni sistem tarım üretiminde karşılaşılan don, fırtına, sel gibi geniş coğrafi alanlarda büyük hasarlara neden olan fakat bugüne kadar sigortalanamayan risklerin sigorta kapsamına alınmasına imkân verdiğinden çiftçilerin ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılayacak yüksek güvence sağlamaktadır.

5- Sürdürülebilirlik; Bir sigorta sisteminde en önemli unsur, devamlılık olduğundan yeni sistem tamamen sigorta prensiplerine ve teknik esaslara göre çalışmakta olup dolayısıyla sürdürülebilir bir özelliğe sahiptir (Yekan, 2012).

5.2.2. Türkiye’de uygulanan devlet destekli tarım sigortalarının kısımları

5363 Sayılı Tarım Sigortası Kanunu ile oluşturulan Tarım Sigortaları Havuzu dahilinde 8 alt branşta Devlet Destekli Tarım Sigortası poliçesi düzenlenmektedir.

- Bitkisel Ürün Sigortası
- Sera Sigortası
- Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası
- Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası
- Kümes Hayvanları Hayat Sigortası
- Su Ürünleri Hayat Sigortası
- Arıcılık (Arılı Kovan) Sigortası
- İlçe Bazlı Kuraklık Verim Sigortası

5.2.3. Tarım sigortaları havuzu ve kurumsal hedefleri

“Devlet Destekli Tarım Sigortacılığı ’nın, Türkiye’deki tek temsilcisi TARSİM, geleceğe emin adımlar ile ilerleyebilmek amacı ile kurumsal hedeflerini, aşağıdaki başlıklar çerçevesinde belirlemiştir.”

- Tarımsal üretim teminatlarının, Türkiye genelinde yaygın hale getirilmesinin sağlayabilmek,
- Bütün ülke tarımını tehdit eden risklerin dahil edildiği, kapsamlı bir teminat alanı oluşturarak hayata geçirebilmek,
- Tarımsal üretimin paydaşları arasında bilinirlik ve tanınırlık oranlarını yükselterek, örnek teşkil eden ve bu kapsamda saygınlığı bulunan bir kuruluş olabilmek,
- Teminat satın alan müşterilerin aralarında, en adaletli fiyatlandırma uygulamalarının sağlanması amacıyla, elzem olan temel teknikleri gözeterek, hasarların yerinde tespiti ile oluşan zararların tazmini aşamalarında sürecin mümkün olan en hızlı şekilde işletilmesini sağlayabiliyor olmak,
- Bilgilendirme seminerleri ve tanıtıma yönelik faaliyetlerle tüm paydaşları yeterli düzeyde bir bilinç seviyesine ulaştırmak,
- Devletin, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ortaklığının, olumlu bir örneği konumundaki kurumlar arasında yer alabilmek,
- Süreç ile ilgili yaşanan sorun ve sıkıntıların, minimum seviyelere indirilmesini sağlamak, çiftçi ile etkin ve sonuç odaklı bir iletişim içinde olmak,
- Dünyanın çeşitli ülkelerinde uygulanan, sigorta havuz sisteminin, öncü ve örnek temsilcilerinden olmak,
- Dünyadaki tarım sigortaları ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmek, bu konuda gelişmiş olan ülkeleri örnek almak, gelişmekte olan ülkelere örnek olmak,
- Uluslararası risk transfer piyasasını yakından takip etmek, ilişkileri geliştirmek ve ortak projeler gerçekleştirmek,
- Kendi alanında, yurtiçi ve yurtdışında gerçekleşen tanıtım faaliyetlerini yakından takip etmek,
- Bilgi Sistemleri ve teknolojinin en ileri uygulamalarından faydalanarak, güçlü bir alt yapı ağına sahip olabilmek ve bu durum için gerekli, tüm yatırımları ivedilikle yapmak,

- Türkiye'nin, tarım alanındaki bölgesel ve ürüne dayalı risk haritasının çıkarılmasını sağlamak, bu risk haritası ile en efektif tarife sistemini oluşturmak,
- Tecrübe ve bilgi birikimini, diğer sigorta havuz sistemleri ile paylaşarak, onların hizmetine sunmak,
- Milli Tarım Politikası'na uygun hareket etmek (Tarsim, 2017).

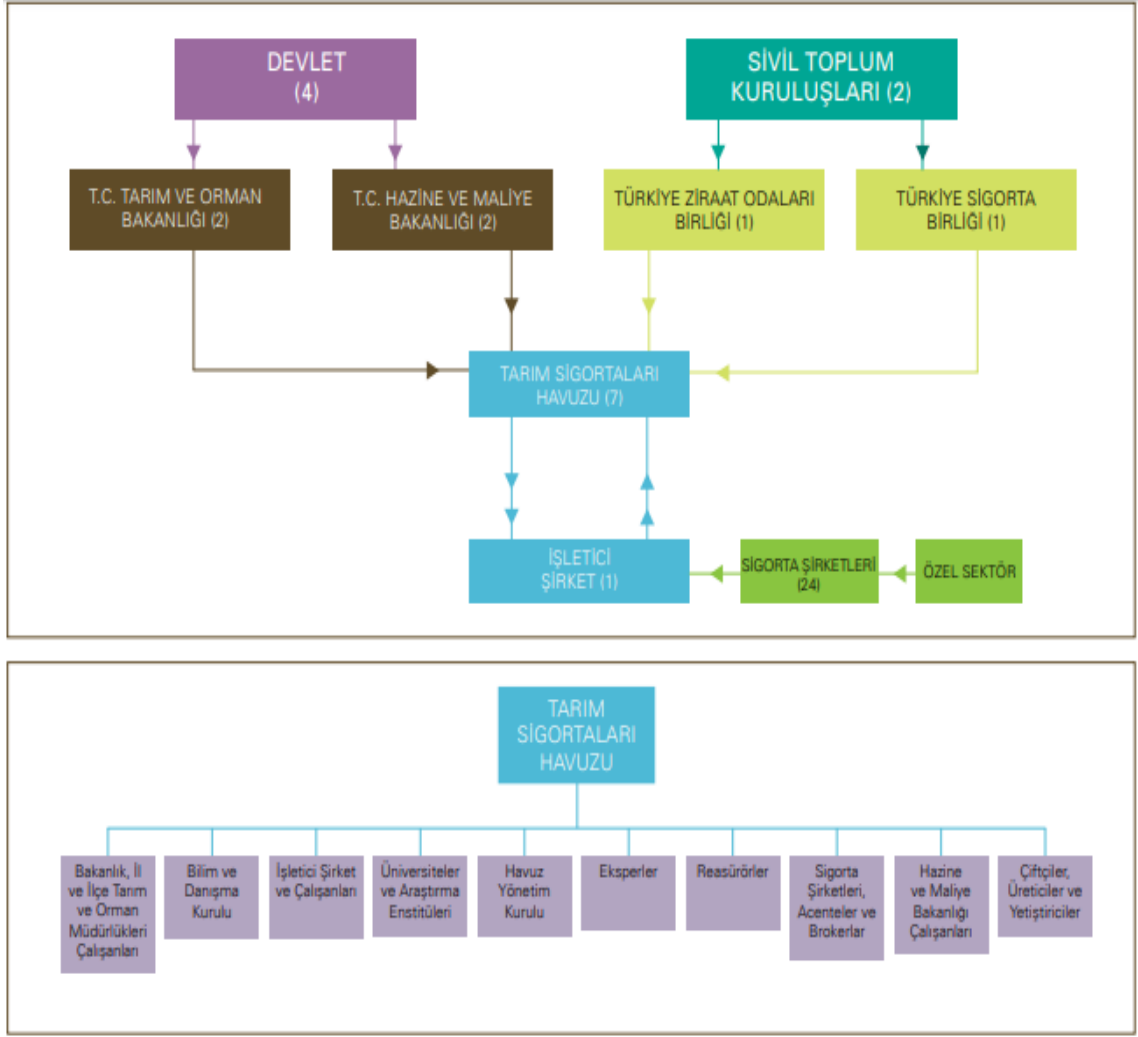
5.2.4. Devlet ve özel sektör arasındaki iş birliği

Tarım Sigortaları Havuzu; T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Türkiye Sigorta Birliği ve İşletici Şirket'ten temsilcilerin yer aldığı bir Yönetim Kurulu tarafından idare edilmektedir. Bu şekilde, ilgili tüm tarafların en üst seviyede temsil edilmesi sağlanmaktadır. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sistemi; Devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin en güzel örneklerinden biridir. Kısaca, TARSİM olarak adlandırılan bu sistem, Tarım Sigortaları Havuzu ve bu Havuz'un tüm iş ve işlemlerini yürütmekle görevli İşletici Şirket'ten oluşmaktadır (Anonim, 2012).

İspanya 'da ise havuz sistemine geçmeden önce yaşanan sorunların bizim sorunlarımıza benzer olduğu görülmüş ve Tarım Sigortaları Vakfı 1995 yılından sonra bu sorunları gidermek için Devlet, Çiftçi Birlikleri ve Sigorta Sektörü birlikte çalışarak kademeli bir çözüm yolu uygulamaya koymuşlardır. Uygulamada öncelikli olarak dolu sigortası hasar tespit sistemlerinin kurulmasını havuz modeline uygun olarak gerçekleştirmişler ve aynı hasarlara farklı hasar ödemelerini ortadan kaldırmak için ortak bir hasar tespit organizasyonu kurmuşlardır (Dinler, 2003b).

Hemen hemen her ülkede sigorta uygulaması pilot projelerle başlatılıp, kapsamı kademeli olarak genişletilmekte, sigorta sistemine üretici, devlet ve sigortacının katılımı, finansmanı, teminat verilen riskler ve ürünler, sigorta şirketlerinin çalışma esasları ve organizasyonlar farklılıklar göstermektedir. Ancak her ülke kendisine uygun gerekli yasal, kurumsal ve teknik alt yapıyı oluşturmuştur. Türkiye'de uygulanmakta olan tarım sigortası programı taslağı olan İspanya sigorta sistemi, devlet, çiftçi birlikleri ve sigorta sektöründen oluşan tarafların içinde yer aldığı "Havuz Sistemi" adı verilen bir organizasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu havuz sisteminde, çiftçilerin sigorta şirketlerine ödediği primler havuzda toplanmakta, hasarlar da havuzdan doğrudan

çiftçiye ödenmektedir. Devlet, çiftçiye afet yardımı yapmamakta, ancak ürünlerini sigorta ettiren çiftçinin priminin yüzde 50'sini karşılamakta ve bu desteği doğrudan havuza göndermektedir. Prim toplama, prim fiyatları belirleme, aktüerya çalışmaları, hasar organizasyonu ve ürün geliştirme, havuz içindeki ayrı ayrı birimler tarafından bağımsız olarak yürütülmektedir. Sigorta şirketleri sadece poliçe düzenleme, pazarlama ve satış faaliyetlerini yerine getirmektedirler. Sistemin yönetiminde ve teknik uygulamalarda, Tarım Bakanlığı'nın, finans ve sigorta hesapları konularında ise Maliye Bakanlığı'nın örnek iş birliği bulunmaktadır. TARSİM 'in de faaliyetlerinin temel çerçevesini oluşturan ve İspanya Tarım Bakanlığı'nın bir birimi olan ENESA; teminat kapsamına alınacak riskleri, ürünleri ve coğrafi bölgeleri gösteren yıllık planları hazırlar, sigorta havuzunun teknik kontrolünü yapar, çeşitli ürünlerin sigortaya esas fiyat seviyelerini belirler, hasar tespit esaslarını onaylar, yerel kurumlarla işbirliği yaparak ürün sigortası faaliyetini koordine eder ve tarım sigortalarının yayım çalışmalarını düzenlerken özel sigorta şirketlerini temsil eden havuzun ise sigorta ve poliçe işlemlerinin kontrolünü sağlamak, primlerin ve devlet yardımlarının toplanması sağlamak, hasar tespitleri yapmak, hasarların ödenmesi sağlamak, sigorta şartlarının hazırlığını yapmak, fiyatlandırma yapmak ve yeni sigorta ürünleri geliştirmektir (Keskinkılıç, 2013).

Şekil 4. TARSİM sisteminin kurumsal yapısı (Tarsim, 2018).

Şekil 4'te, Türkiye'deki tarım sigortaları havuz sistemi'nin yapısal oluşumu ve işleyişi açısından modellenmesi yapılmıştır. Türkiye modelinin, İspanya modeli ile önemli benzerlikler gösterdiği belirlenmiştir.

5.2.5. Tarım sigortaları havuzu sisteminde muafiyet ve müşterek sigorta ve indirim uygulamaları

Bu tarz uygulamalar, sigorta şirketinin teminat altına aldığı rizikoları kısmen sınırlandırarak, prim bedelinin azaltılmasını amaçlayan muamelelerdir. Hasarın oluşması halinde, sigorta ettirenin hasarlarının tamamen tanzim edilememesi gibi görünebilmesine rağmen, “muafiyet ve müşterek sigorta uygulamaları” prim bedellerini ödenebilir seviyelere kavuşturulması, tabii afetlere karşı teminat sağlama amacıyla,

bütün çiftçilerin teminat satın alabilmesini sağlayabilmek amacıyla önem arz etmektedir.

“Muafiyet oranı: Poliçede yazılı ve önceden belirlenmiş bir miktara kadar olan hasarların sigortalı tarafından üstlenilmesi ve/veya belirlenmiş miktardan daha yüksek hasarların o miktar tenzil edildikten sonra sigortacı tarafından ödenmesi şeklinde muafiyet uygulaması denir” (Tarsim, 2017b).

“Müşterek sigorta: Teminat kapsamındaki risklerin gerçekleşmesi sonucunda meydana gelen bir hasarın belli bir bölümünün veya belli bir yüzdesinin sigortalı tarafından karşılanması durumudur” (Tarsim, 2017b).

Büyükbaş hayvan hayat sigortası indirimler ve ek prim uygulamaları

Devlet destekli büyükbaş hayvan hayat sigortası tarife ve talimatları kapsamında, Tarım ve Orman Bakanlığı ile bu kapsamdaki oluşumların eliyle, ihaleler yoluyla, teminat altına aldırılan hayvanların kapsam dışında kalması koşuluyla;

a) Yalnızca geniş kapsamda:

- Hayvan hastalıklarından arındırılmış olduğunu belgeleyebilen tesislere, halihazırdaki durum üzerinden, %10'luk iskonto yapılır.
- “HAYBİS” sisteminde kaydı olan işletmenin tüm hayvan varlığının teminat altına alınması durumunda, halihazırdaki durum üzerinden, %10'luk iskonto yapılır.

b) Hem geniş hemde dar kapsamlı sözleşmelerde:

- Primlerin toplamının peşinen verilmesi halinde, %5'luk iskonto yapılır.
- Yetiştiricilerin organizasyonları yoluyla, topluca sözleşme düzenlemesi durumunda, tarifedeki miktar kadar iskonto yapılır.
- Hayvan hastalıklarından arındırılmış olduğunu belgeleyebilen tesislerin, sözleşmelerini yeni dönemde tekrarlamaları durumunda;
 - “Kümülatif hasar prim oranı”, %50'den düşük olması durumunda, iskonto aynı şekilde sürdürülür.

- “Kümülatif hasar prim oranı”, %51 - 70 arasındaysa, iskonto miktarı %50 kadar düşürülür.

- “Kümülatif hasar prim oranının”, %70’ den fazlaysa, iskonto uygulanmaz.

- Sözleşmelerin yıllık olarak tekrarlanması durumunda, sigorta ettiren önceki 4 sene kapsamındaki, tazminat ödenen sene adedine ve “kümülatif hasar prim oranına” bakılarak sene içerisindeki prim bedeli iskonto yahut yükseltme katsayısı ile çarpılır.

c) Sığır – manda cinsi hayvanların sovtajları:

Teminat altındaki hayvanların, hangi sebeple olursa olsun, zorunlu kesime tabi tutulması durumunda; karkasından ya da diğer bileşenlerinden yararlanabileceğinin, ekspertiz raporuyla teyit edilmesi halinde, elde edilen gelirin, sigorta sovtajı kapsamında tazmini sağlanacak bedelin toplamından eksiltilmesidir.

- Zarar görmüş hayvanların, derileri faydalanılabilir haldeyse, sigorta ettiren, derisinden faydalansın ya da faydalanmasın, minimum %2’lik kısmı sigorta sovtajı sayılır.
- Zarar görmüş hayvanların etlerinden faydalanılması durumunda, minimum %30’luk kısmı sigorta sovtajı sayılır.
- Teminat altındaki hayvanların, mikrobiyel kaynaklı olmayan döl verimi problemleriyle, üreme özelliğini kaybetmesi gibi sebeplerle, kesimlik olması durumunda, sigorta sovtajı miktarı, minimum %50’lik kısım olarak hesaplanır.

Tablo 11. Büyükbaş hayvan hayat sigortalarında muafiyet ve müşterek sigorta uygulamaları (Tarsim, 2017b).

POLİÇE TİPİ	MUAFİYET ORANI (%) TOPLAM SİGORTA BEDELİ ÜZERİNDEN	MÜŞTEREK SİGORTA ORANI (%)
SÜT SIĞIRLARI GENİŞ KAPSAMLI TARİFE	0	Mastitis ve Meme Problemleri, Ayak ve Tırnak Hastalıkları, Genital Hastalıklar ve İnfertilite Problemleri için 30, Diğer Durumlar için 20
BESİ SIĞIRLARI GENİŞ KAPSAMLI TARİFE	0	20
DAR KAPSAMLI (HASTALIKLAR HARİÇ) TARİFE	0	15
İSTEĞE BAĞLI ŞAP HASTALIĞI TEMİNATI	0	20
İSTEĞE BAĞLI HIRSIZLIK TEMİNATI	0	30

Tablo 11 incelendiğinde, süt sığırcılığında, muafiyetsiz olarak sigorta bedelinin, poliçede yazılı olan hayvan birim fiyatı üzerinden, besi sığırcılığında ise hayvanın besi dönemi sonucunda, ulaşacağı en yüksek canlı ağırlık değerinden, müşterek sigorta miktarları belirlenir.

Küçükbaş hayvanların hayat sigortalarının indirimleri ile ekleme primler uygulanması

“Tarım ve Orman Bakanlığı” ile bu kapsamdaki oluşumların eliyle, ihaleler yoluyla, teminat altına aldırılan hayvanların kapsam dışında kalması koşuluyla;

- Daha önce teminat satın almamış müşterilere sözleşmedeki primlerin kapsamından %5 oranında başlangıç iskontosu uygulanır.

- Primlerin toplamının peşinen verilmesi halinde primlerin iskonto oranı TARSİM Yönetimindeki Kurulca karara bağlanır.
- Sözleşmelerin tekrarlanması durumunda, sigorta ettiren önceki 4 sene kapsamındaki, tazminat ödenen sene adedine ve “kümülatif hasar prim oranına” bakılarak o sene içerisindeki prim bedeli iskonto ya da yükseltme katsayısı ile çarpılır .
- Organik çerçevede üretim yapan tesislerde ise sigorta primlerine %25’lik ekleme yapılmaktadır.
- Koyun - keçi cinsi hayvanların sovtajları:
- Teminat altındaki hayvanların, hangi sebeple olursa olsun, zorunlu kesime tabi tutulması durumunda; karkasından ya da diğer bileşenlerinden yararlanabileceğinin, ekspertiz raporuyla teyit edilmesi halinde, elde edilen gelirin, sigorta sovtajı kapsamında tazmini sağlanacak bedelin toplamından eksiltilmesidir.
- Zarar görmüş hayvanların, derileri faydalanılabilir haldeyse, sigorta ettiren, derisinden faydalansın ya da faydalanmasın, minimum %2’lik kısmı sigorta sovtajı sayılır.
- Zarar görmüş hayvanların etlerinden faydalanılması durumunda, minimum %30’luk kısmı sigorta sovtajı sayılır.

Tablo 12. Küçükbaş hayvan hayat sigortalarında muafiyet ve müşterek sigorta uygulamaları (Tarsim, 2017b).

HAYVAN SAYISI	Yıllık Muafiyet Oranı (Toplam Sigorta Bedelinin) (%)	Müşterek Sigorta Oranı (%)	Müşterek Sigorta Oranı (Uçurumdan Yuvarlanma, Kurt Parçalaması v.b (%)
10-50	3	20	50
51-100	3	20	50
101-250	3	20	50
251 ve Üzeri	3	20	50

Tablo 12 incelendiğinde, oranlar baz alınarak, sigorta bedeli üzerinden hesaplanan muafiyet indirildikten sonra, kalan zarar miktarı üzerinden, müşterek sigorta tutarı hesaplanarak, tazminat tutarından indirildiği görülmektedir.

Kümes hayvanları hayat sigortası indirim uygulamaları

- Daha önce teminat satın almamış müşterilere sözleşmedeki primlerin kapsamından %5 oranında başlangıç iskontosu uygulanır.
- Hasarın oluşmadan geçirildiği bir yılı izleyen diğer dönemde sözleşmedeki primlerin kapsamından %10 oranında yenilemeyi teşvik iskontosu yapılır.
- Hasarın oluşmadan geçirildiği bir yılı izleyen diğer dönemde sözleşmedeki primlerin kapsamından, %15 oranında hasarsızlığı teşvik iskontosu yapılır.
- Primlerin toplamının peşinen verilmesi halinde, %5'lük iskonto yapılır.

Tablo 13. Kümes hayvanlarında muafiyet ve müşterek sigorta uygulamaları (Tarsim, 2017b).

Muafiyet Oranları ve Hasar Olayı Süreleri			
Kategori (Yetiştirme Amacı)	Muafiyet Oranı (%)	Hasar Olayı Süresi	
		Hastalık	Diğer (Kaza, doğal afet vb.)
Broiler	2	1 hafta	48 saat
Yumurta Tavuğu Cıvıvı	2	2 hafta	48 saat
Yumurta Tavuğu	2	1 ay	48 saat
Damızlık ve Ana Damızlık Cıvıvı	2	2 hafta	48 saat
Damızlık ve Ana Damızlık Tavuk	2	1 ay	48 saat
Besi Hindisi (Dişi)	2	2 hafta	48 saat
Besi Hindisi (Erkek)	2	2 hafta	48 saat
Damızlık Hindi	2	2 hafta	48 saat
Devekuşu	2	3 hafta	72 saat
Kaz (Sadece Dar Kapsamlı)	2	-	48 saat
Ördek (Sadece Dar Kapsamlı)	2	-	48 saat

Tablo 13 incelendiğinde, tarife fiyatı üzerinden hesaplanan muafiyet oranları ile hasar olayı süreleri kategorilerine göre verildiği, meydana gelecek hasarların %20'sinin sigorta ettirenin sorumluluğunda olduğu, broiler kategorisinde ise müşterek sigorta uygulanmadığı görülmektedir.

5.3. Devlet Destekli Hayvan Hayat Sigortaları

5.3.1. Devlet destekli büyükbaş/küçükbaş hayvan hayat sigortası

A1- Sigorta mevzusu

1- Sözü edilen teminat ile “5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu” içerisindeki 12 nolu maddeye dayanılarak, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle teminat dahiline giren “Tarım ve Orman Bakanlığı” hayvancılık kayıtları dahilinde sığır ve manda cinsi hayvanların, A2 sayılı alt madde çerçevesinde ifade edilen durumlarda oluşan hasarlar, mevcut esaslar dahilinde tazmin edilir.

2- Güvence kapsamındaki rizikolar sözleşmede ifade edilir.

3- Genele şamil bu koşulların icrasında, “Devlet Destekli Büyükbaş/Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası Tarife ve Talimatları” önemlidir.

A2- Güvence dahilindeki durumlar ile zararlar

A2.1- Kapsamlı muhteva

1- Sözü edilen teminat ile, kapsam dahilindeki büyükbaş/küçükbaş hayvanların:

- “A3 maddesinin (a) fıkrasında belirtilen hastalıklar” kapsam dışında kalmak koşulu ile, tüm rahatsızlık, güç doğuma müdahaleler veya operasyon uygulamaları akabinde gerçekleşen ölüm,
- Tüm kazalar, yabani hayvanların saldırıları, zehirli hayvanların sokmaları,
- Toksik bitkilere ile toksinli yemlere bağlı intoksikasyonlar,
- Tüm tabii felaketler ile sıcak çarpmaları,
- Yangınlar ya da patlamalar, nedeniyle oluşan kayıplar, zorunlu kesim halleri, düşüklükler ile doğum esnasında yahut 10 günü geçmeyecek şekilde gerçekleşen yavru

kayıpları, (doğumdan sonraki 10 gün içerisindeki yavru kayıpları sigorta kapsamı dışındadır) sonucunda oluşan maddesel zararları tazmin etmektedir.

2- Alt bölümde verilen rizikolar sigorta ettirenin talebi doğrultusunda uygulanacak riziko değerlendirme sonuç raporu kapsamında ekstra bedel alınmak şartıyla sözleşme çerçevesine eklenir.

- Hayvan hastalıklarından arındırılmış olduğuna dair resmî belge ibraz edebilen ve biyogüvenlik tedbirleri alınmış işletmelerin, kapsamında bulunan teminat altına alınabilir hayvanların tümünün sigorta edilmesi şartıyla “şap hastalığı” sebebiyle oluşan ölümler, zorunlu kesimler, düşükler ve yavru kayıpları (doğumdan sonraki 10 gün içerisindeki yavru kayıpları sigorta kapsamı dışındadır) sonucunda sigorta ettirenin maruz kalacağı hasarlar.
- İşletmenin teminat altına alınabilir hayvanlarının tümünün sigorta edilmesi şartıyla büyükbaşlarda “mavi dil, sığırların süngerimsi beyin hastalığı (BSE), rift vadisi humması, bulaşıcı sığır plörapnömonisi (contagious bovine pleuropneumonia), enzootik sığır lökozy, geyiklerin epizootik hemorajik hastalığı (EHD), bulaşıcı stomatitis (Veziküler Stomatitis)” isimli hastalıklar, küçükbaşlarda “mavi dil, koyun ve keçi vebası (PPR), koyun, keçi çiçeği, scrapie, rift vadisi humması, geyiklerin epizootik hemorajik hastalığı (EHD)” isimli hastalıklar sebebiyle oluşan ölümler, zorunlu kesimler, düşükler ve yavru kayıpları (doğumdan sonraki 10 gün içerisindeki yavru kayıpları sigorta kapsamı dışındadır) sonucunda sigorta ettirenin maruz kalacağı hasarlar.
- Sözleşmede belirtilmiş olan sigorta edilen alanda;
 - Kırarak, delerek, yıkarak, devirerek ve zor kullanarak girilme yolu ile,
 - Çeşitli vasıta yahut vücut çevikliği ile tırmanarak aşmak yöntemleri ile,
 - Kaybolmak, çalınmak ya da izinsiz ele geçirilen gerçek anahtar yahut anahtar uydurma, çeşitli ekipmanlar kullanma yöntemi ile kilidi açıp girmek yöntemiyle,
 - Sigorta edilen alanlara izinsizce girerek saklanmak ya da kapanmak yöntemiyle,

- Cana kastetmek, yaralamak, cebren yahut tehdit etmek yoluyla, çalmak ya da çalma girişiminde bulunma yoluyla teminat altındaki hayvanların doğrudan zarar görmesiyle ve yine teminat altındaki hayvanların sözleşmede bildirilen yerdeki işletmeden sigorta ettirenin bildirdiği ve TARSİM 'in kabul ettiği çayır ya da meralara taşınması aşamasında yahut taşındıktan sonraki çalınma ya da çalınma girişimi sebebiyle teminat altındaki hayvanların doğrudan zarar görmesi durumları.

- Yalnızca büyükbaşlarda olmak üzere “3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla, yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler” akabinde, oluşan ölümler, zorunlu kesim uygulamaları, düşükler ve yavru kayıpları sonucunda sigorta ettirenin maruz kalacağı hasarlar.

3- Yalnızca büyükbaşlarda olmak üzere, döl verimi problemleri nedeniyle oluşan zorunlu kesim durumlarında, söz konusu hayvanın “Tarım ve Orman Bakanlığı kayıt sistemi ve Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği” kayıtlarına göre sözleşme yılı dahilinde yavrulmuş bulunması ve sonuncu yavrulama olayı sonrasında minimum dört defa yapay yollarla dölleme girişiminde bulunmuş olunması ile uygulamaların yapıldığına dair resmî belge sunulması durumunda “infertilite (kısırlık)” hali sigorta çerçevesinde değerlendirilebilir. Teminat kapsamına alındığı zamanda sekiz aylık yaştan dahada aşağıdaki dişi büyükbaş hayvanlar; sözleşme yılı döneminde yapay yollarla dölleme girişiminde bulunulmasına rağmen, döl verimi sorununa bağlı olarak zorunlu kesim durumlarında, kamu kayıtlarında yavrulama olayı bulunmasa da döl verimi açısından sigorta dahilinde kabul olunur.

A2.2- Kısıtlı muhteva

1- Bu teminat, tesis kapsamında bulunan teminat altına alınabilir özellikteki bütün hayvanların kapsama alınması şartıyla sığır ve manda cinsi hayvanlar için:

- Tüm kazalar, zehirli yılan veya haşerat sokmaları,
- Toksik bitkilere ile toksinli yemlere bağlı intoksikasyonlar,
- Tüm tabii felaketler ile sıcak çarpmaları,

- Yangınlar ya da patlamalar, nedeniyle oluşan kayıplar, zorunlu kesim halleri, sonucunda oluşan maddesel zararları tazmin etmektedir.

2- Sigortayı yaptıranın rızası dahilinde; ilave bedel ödemesi ile tesis kapsamındaki teminat altına alınabilir durumdaki bütün hayvanların kapsama alınması şartıyla sözleşmede belirtilen teminat kapsamına alınmış işletmede;

- Kırarak, delerek, yıkarak, devirerek ve zor kullanarak girilme yolu ile,
- Çeşitli vasıta yahut vücut çevikliği ile tırmanarak aşmak yöntemleri ile,
- Kaybolmak, çalınmak ya da izinsiz ele geçirilen gerçek anahtar yahut anahtar uydurma, çeşitli ekipmanlar kullanma yöntemi ile kilidi açıp girmek yöntemiyle,
- Sigorta edilen alanlara izinsizce girerek saklanmak ya da kapanmak yöntemiyle,
- Cana kastetmek, yaralamak, cebren yahut tehdit etmek yoluyla, çalmak ya da çalma girişiminde bulunma yoluyla teminat altındaki hayvanların doğrudan zarar görmesiyle ve yine teminat altındaki hayvanların sözleşmede bildirilen yerdeki işletmeden sigorta ettirenin bildirdiği ve TARSİM 'in kabul ettiği çayır ya da meralara taşınması aşamasında yahut taşındıktan sonraki çalınma ya da çalınma girişimi sebebiyle teminat altındaki hayvanların doğrudan zarar görmesi durumları.

A2.3- Düşük yapma teminatı kapsamı

1- İşbu sigorta, teminat kapsamındaki büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda,

- Teminat kapsamına giren yavru hasarı hallerinde; Tarım sigortası havuzu eksper vasıtasıyla yerinde saptanan düşük durumlarında, büyükbaşlarda yavru bedeli, yavru sayısına bakılmaksızın, muafiyetsiz olarak, gebe hayvanın sigorta bedelinin %15'i küçükbaşlarda bir batında en fazla iki (ikiz) yavru ile sınırlı olmak kaydıyla hayvanın sigorta bedelinin %10'u olarak hesaplanır.
- Küçükbaşlarda yavru atma teminatı poliçe vadesi içerisinde poliçede kayıtlı dişi sigortalı hayvan sayısının en fazla %10'u ile sınırlıdır.

A.3. Sigorta kapsamı dışında bulunan durumlar

(1) Aşağıda verilmiş olan durumlar nedeniyle oluşan hasarlar verilen güvencenin haricindedir:

- Büyükbaşlarda “sığır vebası, tüberküloz, bruselloz” ile sözleşmeye ilave olmadığı takdirde; “şap ve şap’a bağlı sekonder enfeksiyonlar ve BSE hastalıkları”; Küçükbaşlarda, “koyun ve keçi vebası (PPR), koyun ve keçi brusellozu, şap ve şap’a bağlı sekonder enfeksiyonlar, mavi dil, koyun-keçi çiçeği hastalıkları ile 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu’na göre ihbarı mecburi tüm bulaşıcı hastalıklar” (şarbon bunların dışında kalmaktadır),
- Büyükbaşlarda, sözleşmeye ilave olmadığı takdirde çalınma, kayıp olmasıyla birlikte hayvanların değiştirilmesi durumları,
- Küçükbaşlarda hayvanların değiştirilmesi durumları ile sebepsiz kaybolmalar,
- Yarıştırma, oyunlar veya dayanıklılık testlerinden kaynaklanan can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesme durumları,
- Küçükbaşlarda teminat ettirenin, olması gereken önlemleri almamasından kaynaklanan yırtıcı hayvanların saldırması ile oluşan zarar ve kaybolmalar,
- Yalnızca büyükbaşlarda teminat altına alınacak “damızlık, süt ve erkek besi sığırlarına, mıknaş yutturulmaması durumunda, RPT ve buna bağlı hastalıklar”,
- Hayvanların yaşları, cinsiyetleri ve ırkları göz önünde bulundurularak; yetkisi bulunan kişilerce yapılması öngörülen, aşılama programlarındaki aşılama programlarının uygulanmaması, karantinaya gerek görülen durumlarda, gereken önlemlerin alınmaması nedeniyle oluşabilecek hastalıklardan kaynaklanabilecek can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesme durumları,
- Yetkisi bulunan kişilerce yapılması öngörülen “iç (endo) ve dış (ekto) parazit mücadelesinin” gerektiği gibi yapılamadığı durumunda, oluşabilecek hastalıklardan kaynaklanabilecek can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesme durumları,
- Sözleşmenin başladığı tarihin daha öncesinde olduğu belirlenen zararlar,
- Kalıtım bozukluklarından kaynaklanan can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesme durumları ile yavruyu kaybetme durumları (doğumdan sonraki 10 gün içerisindeki yavru kayıpları sigorta kapsamı dışındadır),
- Gerekli madde kapsamında, identifikasyonu yapılamamış hayvanların zararları,

- “Grev, lokavt, kargaşa, halk hareketleri ve kötü niyetli hareketler ve bunların gerektirdiği askeri ve inzibati hareketlerin sebep olduğu tüm hasarlar”,
- Sigortalı hayvanlarda mevcudiyeti patolojiye bağlı olmaksızın şekillenen sütteki verimin yahut öteki verimlerinin düşmesinden kaynaklanan damızlık özelliğini kaybetmeye bağlı kesime sevk durumları,
- Hayvanın nakledilmesi aşamasında ya da sonrasındaki yolculuk stresinin sebep olduğu can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesme durumları,
- Büyükbaş hayvanlarda nakil esnasında ya da sonrasındaki yolculuk stresinin sebep olduğu yavruyu kaybetme durumları (doğumdan sonraki 10 gün içerisindeki yavru kayıpları sigorta kapsamı dışındadır),
- “Badhuy, huysuzluk ve galactophagia” sebeplerine bağlı kesime sevk durumları,
- Teminat kapsamında bulunanlarda, “bulaşıcı hastalık çıktığı zaman, Tarım Sigortaları Havuzu eksperlerince onaylanmadığı takdirde, sirayete maruz hayvanların durumu ile ilgili, hayvan sahibi tarafından alınacak kararlar sonucu meydana gelen” can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesme durumları,
- “Biyolojik ve/veya kimyasal kirlenme, bulaşma veya zehirlenmeler nedeniyle, oluşacak zararlar dâhil olmak üzere, ek teminat olarak poliçeye dâhil edilmemesi halinde, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla, yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda” oluşabilecek hasarlar,
- “Savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketleri, savaş ilan edilmiş olsun olmasın çarpışma, iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği inzibati ve askeri hareketler nedeniyle, meydana gelen bütün zararlar”,
- “Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu, nükleer artıklardan veya bunlara atfedilen sebeplerden kaynaklanan, radyasyon veya radyoaktivite bulaşmalarının ya da bunların gerektirdiği, askeri ve inzibati tedbirlerin sebep olduğu hasar ve kayıplar (Bu bentte geçen yanma deyimi kendi kendini idame ettiren herhangi bir nükleer ayrışım olayını da kapsar)”,
- Kamunun inisiyatifi ile alınmış bir karar sonucunda, teminat altındaki hayvanın maruz kalabileceği can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesme durumları,
- Teminatın çerçevesi dahilindeki rizikonun meydana gelmesi sonucunda oluşan bağıntılı hasarlar,

- TARSİM' in bilgisi dışında nakledilen teminat altındaki hayvanların bu esnada çalınıp götürülmesi yahut bu teşebbüsün sonucunda zarara uğraması,
- TARSİM' in bilgisi dışında meraya nakledilen, teminat altındaki hayvanlarda meradan çalınma durumunun sonucunda hayvanların direk zarar görmesi,
- Küçükbaşlarda döl verimi problemi kaynaklı zaruri kesime sevk durumları,
- “Küçükbaş hayvanlarda ek teminat olarak poliçeye dâhil edilmemesi halinde; şap, mavi dil, koyun ve keçi vebası (PPR), koyun, keçi çiçeği, scrapie, rift vadisi humması, hastalıkları nedeniyle poliçe başlangıç tarihinden itibaren 21 günlük bekleme süresi içerisinde meydana gelen ölüm, itlaf ve mecburi kesimler”,
- “Büyükbaş hayvanlarda ek teminat olarak poliçeye dâhil edilmemesi halinde; şap, mavi dil, sığırların süngerimsi beyin hastalığı (BSE), rift vadisi humması, bulaşıcı sığır plörapnömonisi (contagious Bovine pleuropneumonia), enzootik sığır löykozu, geyiklerin epizootik hemorajik hastalığı (EHD), bulaşıcı stomatitis (Veziküler Stomatitis) hastalıkları nedeniyle poliçe başlangıç tarihinden itibaren 21 günlük bekleme süresi içerisinde meydana gelen ölüm, itlaf, mecburi kesim, yavru atma ve yavru ölümleri” durumlarıdır (TSB, 2019a).

5.3.2. Devlet destekli kümes hayvanları hayat sigortası

A.1. Sigortanın konusu

1- Sözü edilen teminat ile “5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu” içerisindeki 12 nolu maddeye dayanılarak, Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle teminat dahiline alınan “Tarım ve Orman Bakanlığı” hayvancılık kayıtları dahilinde, aşılama uygulamaları tamamlanmış olmak kaydıyla ve hijyenik önlemlerinde alınması koşuluyla kapalı, açık veya yarı açık işletmelerde bulundurulmuş kanatlı hayvanlar, A2 sayılı alt madde çerçevesinde ifade edilen durumlarda oluşan hasarlar, mevcut esaslar dahilinde tazmin edilir.

2- Güvence kapsamındaki rizikolar sözleşmede ifade edilir.

3- Genele şamil bu koşulların icrasında, “Devlet Destekli Kümes Hayvanları Hayat Sigortası Tarife ve Talimatları” önemlidir.

A.2- Teminat kapsamındaki haller ve kayıplar

A.2.1- Geniş kapsam

1- Bu sigorta ile teminat verilen kümes hayvanlarında:

- “5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu’na göre, ihbarı mecburi bulaşıcı hastalıklar hariç olmak üzere her türlü kanatlı hayvan hastalıkları”,
- Tüm kazalar ile toksikasyonlar,
- Tabii felaketler,
- Yangınlar ya da patlamalar, nedeniyle oluşan kayıplar, zorunlu kesim halleri, sonucunda oluşan maddesel zararları tazmin etmektedir.

2- Rızaya dayalı olarak ve ilave sigorta primi alınmak şartıyla; “Salmonella test sonuçları menfi olan işletmelerde pullorum ve kanatlı tifosu (tavuk tifosu) hastalıklarının” sebep olduğu can kaybı ya da zorunlu kesim durumları, sigorta ettirenin direk maruz kalabileceği zararların tazmini sağlar.

A.2.2- Kısıtlı muhteva

1- Bu sigortanın kapsamıyla güvence altına alınan kanatlı hayvanlarda:

- Tüm kazalar ile toksikasyonlar,
- Tabii felaketler,
- Yangınlar ya da patlamalar, nedeniyle oluşan kayıplar, zorunlu kesim halleri, sonucunda oluşan maddesel zararları tazmin etmektedir.

A.3. Sigorta kapsamı haricindeki durumlar

1- Verilen durumlar nedeniyle oluşan hasarlar, kapsam haricindedir.

- “5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu’na göre ihbarı mecburi tüm bulaşıcı hastalıklar”,
- Açıkta yahut kısmen açıkta yetiştirilmekte olan kanatlı hayvanların maruz kaldığı bütün hastalıkların oluşturduğu hasarlar.
- “Kanibalizm, tüy ve yumurta yeme, gagalama veya benzeri kötü alışkanlıklar”,
- “Hayvanların kongenital sakatlıkları ve normal gelişmemeleri”,

- Teminatın başlatıldığı tarihin daha öncesinden bulunan hastalıkların, beslenmeden kaynaklanan bozukluklar ile yoksunluklar,
- Teminatın başlatıldığı tarihin akabinde virolojik, mikrobiyolojik ve parazitolojik vakalarda üç günü kapsayan bekletme zamanı içerisinde ortaya çıkan vakalar sebebiyle, teminat altındaki hayvanlarda oluşan ölüm, itlaflar ve zorunlu kesime sevk durumu,
- Sigorta ettirenin ya da yaptıklarında sorumluluk sahibi bulunduğu şahısların, bilerek ya da ciddi ihmal bulunan hallerdeki ölüm, itlaflar ve zorunlu kesime sevk durumu,
- Çalınma yahut yerin değiştirilmesi durumları,
- “A.5.1 maddesinde belirtilen aşı programındaki aşuların yaptırılmaması, karantina tedbirlerine uyulmaması ve gerekli tedbirlerin alınmaması sonucunda, meydana gelebilecek hastalıklar sonucu ölüm, itlaf ve mecburi kesimler”,
- Teminat altındaki hayvanların, bulaşıcılığı yüksek hastalığın varlığı durumunda, “Tarım Sigortaları Havuzu eksperlerince” onaylanmasının beklenmediği durumda, bu hayvanlara sahipleri eliyle alınan kararların sonucunda, oluşan ölümler, itlaflar ve zorunlu kesime sevk durumu
- Grevler, lokavtlar, kargaşalar, toplumsal hareketlenmelere müdahalenin gerekli kıldığı güvenlik güçleri hareketlenmelerin yol açtığı zararlar,
- “Biyolojik ve/veya kimyasal kirlenme, bulaşma veya zehirlenmeler nedeniyle, oluşacak zararlar dâhil olmak üzere, 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda belirtilen terör eylemleri ve bu eylemlerden doğan sabotaj ile bunları önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla, yetkili organlar tarafından yapılan müdahaleler sonucunda” oluşan hasarlar,
- “Savaş, her türlü savaş olayları, istila, yabancı düşman hareketleri, savaş ilan edilmiş olsun olmasın çarpışma, iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği inzibati ve askeri hareketler nedeniyle” oluşan hasarlar,
- “Herhangi bir nükleer yakıttan veya nükleer yakıtın yanması sonucu, nükleer artıklardan veya bunlara atfedilen sebeplerden kaynaklanan radyasyon veya radyoaktivite bulaşmalarının ya da bunların gerektirdiği askeri ve inzibati tedbirlerin sebep olduğu hasar ve kayıplar (Bu bentte geçen yanma deyimi, kendi kendini idame ettiren herhangi bir nükleer ayrışım olayını da kapsar)”

- Kamunun inisiyatifi ile alınmış bir karar sonucunda, teminat altındaki hayvanın maruz kalabileceği can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesime sevk durumları,
- Teminatın çerçevesi dahilindeki rizikonun meydana gelmesi sonucunda oluşan bağıntılı hasarlar,
- Tesisin jeneratörleri, fanları, otomasyonlu yemlikleri ve suluklarının arızalanması ile temizlikteki ihmaller yahut çalışanlardaki hatalardan ya da düzenli bakımların ve denetlemelerin yapımındaki aksamaların neden olduğu zararlar,
- Binanın, ekipmanların yahut teçhizatların hasar görmesi,
- Kısıtlı muhtevalı sözleşmelerde sebebi önemli olmayan yüksek oram ısısı kaynaklı zarar görmeler.
- Ekstra teminatla sözleşme kapsamına alınması durumunda; teminatın başlama zamanı itibarıyla, “21 günlük bekleme süresi içinde meydana gelen pullorum ve kanatlı tifosu (tavuk tifosu) hastalıkları nedeniyle” maruz kalabileceği can kaybı, zorunlu öldürmeler ya da zorunlu kesime sevk durumları,

A.5.1- Aşılama uygulamaları

1- Teminat altına alınacak kanatlı hayvanlara, aşağıdaki maddelerde verilen aşılama takvime uyularak uygulanması ile bunun kayıt altına alınması gerekmektedir.

- “Broilerler için; Enfeksiyöz Bronşit, New Castle, Gumboro.”
- “Damızlık, yumurta tavuğu civcivi ve tavukları için; Marek, Enfeksiyöz Bronşit, New Castle, Gumboro, Avian Encephalomyelitis, Fowl pox (tavuk çiçeği), İnfeksiyöz Laryngotracheitis, Egg Dropp Sendrom, Mycoplasma Gallisepticum, Mycoplasma Synoviae, Coccidiosis, Salmonella.”
- “Besi hindileri için; HB1, Turkey Rhinotracheitis (TRT), New Castle.”
- “Damızlık hindilerde; Coccidiosis, New Castle, Avian Encephalomyelitis, Multocida Bacterin, Paramyxovirus, Ornithobacteria, Erysipelothrix.”

A.5.2- Salmonellozis testinin uygulanması

1- Teminat altına alınacak kanatlı hayvanlara, aşağıdaki maddelerde verilen laboratuvar analizlerinin yapılıyor olması gerekmektedir.

- “Salmonella için uygun dönemlerde, tüm civciv sürülerinden numune alınıp, yetkili ve resmen tanınmış laboratuvarlarda test edilmesi ve izlenmesi.”
- “Patojenleri gidermek için yazılı olarak, temizleme ve dezenfeksiyon prosedürleri uygulanması; Salmonella için yemlerin, üretilen yerde test edilmesi.”

A.5.3- Teminat altına alınacak hayvanlar ve bunların yaşlarının sınırları

1- Teminat altına alınacak hayvanların yaş sınırları şu şekildedir.

- 1 günlükten 45 günlüğe kadar broiler civcivleri,
- 1 günlükten 16 haftalığa kadar yumurta tavuğu civcivleri,
- 17 haftalıktan 18 aylığa kadar yumurta tavukları,
- 1 günlükten 26 haftalığa kadar damızlık ve ana damızlık civcivler,
- 27 haftalıktan 20 aylığa kadar damızlık ve ana damızlık tavuklar,
- 1 haftalıktan 57 haftalığa kadar damızlık hindiler,
- 1 günlükten 16 haftalığa kadar dişi besi hindileri,
- 1 günlükten 20 haftalığa kadar erkek besi hindileri,
- 3 aylıktan 15 yaşa kadar deve kuşları.
- Dar kapsamlı tarife çerçevesinde olmak kaydıyla, açık ve yarı açık sistemlerde yetiştirilen tavuk, hindi, devekuşu, kaz ve ördek.

A.5.4. Biyogüvenlik tedbirleri

1- Teminat altına alınacak kanatlı hayvanların bulunduğu tesislerde, aşağıdaki maddelerde belirtilmekte olan biyogüvenlik koşullarının oluşturulması lazımdır.

- Kanatlı hayvanların maruz kalma ihtimali risk kapsamındaki kümesler, depolar, silolar gibi yerlerde, optimum şartların sağlanmış olması,
- Tesislere, ziyaretin amaçlarının yanında girişlerin ve çıkışların kayıtlarının tutulduğu defterlerin olması ve ziyaretinin zorunlu olduğu kişiler dışında giriş çıkışlara ruhsat verilmemesi,
- Hayvanlardaki sağlık durumunu etkileyebilecek durumlar oluştuğunda, ziyaretçilerin engellenmesi,

- Tesisin çevresinin tamamıyla kapatılmasının yanında çitlerle çevrelenmiş bulunması,
- Tesiste, 7/ 24 görevlilerin bulundurulması,
- Binalardaki girişlerde, ayakların batırılabilceği dezenfeksiyon havuzlarının yanında ayakların temizlenmesi için ekipmanların bulunması,
- Kullanılacak dezenfeksiyon solüsyonlarının, düzenli şekilde tazelenmesinin yanında kayıtlarının tutulması,
- Hayvanların bakımı sonrasında, tesis girişleri ve çıkışlarının akabinde ellerin yıkanmasının sağlanması,
- Tesiste, personelin hususi giysisinin bulunması,
- Sürüler arası ziyaretlerde, personelin giysilerini yıkaması yahut değiştirmesi,
- Tesis girişinde, vasıtaların tekerlerinin yıkanarak dezenfeksiyona tabi tutulması,
- Çiftliklere veya binaların içine girebilme ihtimali olan, başka hayvanlara karşı tedbirler alınmalı,
- Kemirgenler, sinekler ve paraziter enfestasyonlarla, gereken mücadelenin yapılması,
- Hastalıkların kontrolünün, yetkili firmaların uzman personeli eliyle yapılmasının yanında tüm hastalıklar için tedbir alınması (TSB, 2019b).

5.3.3. Hayvan hayat sigortalarının son beş yıldaki gelişimi

Tablo 14. Büyükbaş hayvan hayat sigortası'nın son beş yıllık gelişimi (Tarsim, 2018).

	Sigorta Edilen Hayvan Sayısı	Police Sayısı (Adet)	Sigorta Bedeli (TL)	Prim Üretimi (TL)	Ödenen Hasar (TL)*
2014	435.896	23.320	1.950.250.230	160.443.601	98.161.562
2015	464.607	26.636	2.474.850.643	200.893.425	97.207.967
2016	580.824	35.777	3.496.848.720	239.537.841	128.344.181
2017	834.409	54.856	5.441.028.015	353.246.073	157.834.469
2018	1.329.918	90.904	9.891.882.731	567.141.646	243.697.959

Tablo 14 incelendiğinde, 2015 yılında bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %6,6 oranında, poliçe adedi sayısında %14,2 oranında sigorta bedelinde %26,9 oranında, prim üretiminde %25,2 oranında; 2016 yılında bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %25 oranında, poliçe adedi sayısında %34,3 oranında sigorta bedelinde %41,3 oranında, prim üretiminde %19,2 oranında; 2017 yılında bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %43,7 oranında, poliçe adedi sayısında %53,3 oranında, sigorta bedelinde %55,6 oranında, prim üretiminde %47,5 oranında; 2018 yılında ise bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %59,4 oranında, poliçe adedi sayısında %65,7 oranında sigorta bedelinde %81,8 oranında, prim üretiminde %60,6 oranında bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Küçükbaş hayvan hayat sigortası'nın son beş yıllık gelişimi (Tarsim, 2018).

	Sigorta Edilen Hayvan Sayısı	Poliçe Sayısı (Adet)	Sigorta Bedeli (TL)	Prim Üretimi (TL)	Ödenen Hasar (TL)*
2014	607.609	9.815	327.908.415	30.396.807	6.502.720
2015	645.820	11.863	343.117.422	25.594.433	7.965.188
2016	1.124.272	12.026	564.161.880	27.591.687	8.168.647
2017	1.722.618	15.441	917.105.832	35.985.010	12.290.593
2018	2.304.833	21.903	1.595.868.495	58.504.227	20.847.709

Tablo 15 incelendiğinde, 2015 yılında bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %6,3 oranında, poliçe adedi sayısında %20,9 oranında sigorta bedelinde %4,6 oranında, prim üretiminde -%15,8 oranında; 2016 yılında bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %74,1 oranında, poliçe adedi sayısında %1,4 oranında sigorta bedelinde %64,4 oranında, prim üretiminde %7,8 oranında; 2017 yılında bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %53,2 oranında, poliçe adedi sayısında %28,4 oranında, sigorta bedelinde %62,6 oranında, prim üretiminde %30,4 oranında; 2018 yılında bir önceki yıla oranla sigortalı hayvan sayısında %33,8 oranında, poliçe adedi

sayısında %41,8 oranında sigorta bedelinde %74 oranında, prim üretiminde %62,6 oranında bir artış olduğu görülmektedir.

Tablo 16. Kumes hayvanları hayat sigortası'nın son beş yıllık gelişimi (Tarsim, 2018).

	Police Sayısı (Adet)	Sigorta Bedeli (TL)	Prim Üretimi (TL)	Ödenen Hasar (TL)*
2014	133	60.033.504	1.466.076	8.095
2015	192	109.483.788	1.717.004	936.528
2016	225	103.658.485	1.470.483	83.669
2017	561	150.229.204	1.777.381	294.086
2018	696	283.511.665	3.468.267	882.133

Tablo 16 incelendiğinde, 2015 yılında bir önceki yıla oranla sigorta poliçe adedi sayısında %44,4 oranında sigorta bedelinde %82,4 oranında, prim üretiminde %17,1 oranında; 2016 yılında bir önceki yıla oranla sigorta poliçe adedi sayısında %17,2 oranında, sigorta bedelinde -%5,3 oranında, prim üretiminde -%14,4 oranında; 2017 yılında bir önceki yıla oranla sigorta poliçe adedi sayısında %149,3 oranında, sigorta bedelinde %44,9 oranında, prim üretiminde ise %20,9 oranında; 2018 yılında bir önceki yıla oranla sigorta poliçe adedi sayısında %24,1 oranında, oranında sigorta bedelinde %88,7 oranında, prim üretiminde %95,1 oranında bir artışın olduğu görülmektedir.

Tarım sigortaları havuzu uygulamalamasında, hayvansal üretimde oluşacak maddi kayıpların hayvan hayat sigortaları sistemi kullanılarak önlenmesi ile yetiştirici kısmende olsa güvence altına alınabilecek ve kendini güvende hissederek yatırıma yönelebilecektir.

5.4. İspanya'nın Tarımsal Sigorta Modeli ile Türkiye'nin Tarımsal Sigorta Modelinin Karşılaştırılması

Türkiye'de 2005 yılında Tarım Sigortaları Kanunu çıkartılmış, 2006 yılında da Tarım Sigortaları Havuzu ve TARSİM faaliyetleri başlamıştır. Türkiye'de tarımsal

sigorta sistemi oluşturulurken, incelenen çeşitli ülkelerin sistemleri içerisinde, İspanya'nın tarım sigortası sisteminin, Türkiye için daha uygun olacağı düşünülerek, İspanya modeli örnek olarak alınmıştır. Bu durum, Türkiye'de tarım sigortası konusunda önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Sonuç olarak, Türkiye'deki tarım sigortaları havuz sistemi'nin yapısal oluşumu ve işleyişi modelinin, İspanya modeline benzerlik gösterdiği, Türkiye'de tarım sigortası havuz sisteminde prim desteklemesinin ön planda olduğu, hayvan hayat sigortasının uygulamaya konulmasıyla nitelikli hayvan sayılarında ve hayvansal ürün miktarlarında artış olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda, stratejik önem taşıyan tarım sigortaları havuzu sisteminde, hayvan hayat sigortalarının, devlet tarafından desteklenmeye devam edilmesi, ayrıca yetiştiricilerin, hayvan hayat sigortası hakkında kapsamlı bilgilendirilerek, sigorta sistemine katılımlarının daha fazla sağlanması durumunda, hayvan hayat sigorta sisteminin, hayvancılık sektörünün daha fazla gelişmesine katkı sağlayacağı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

Alay Ö. Kastamonu İli Tarım Kredi Kooperatiflerinde Tarım Sigortaları Uygulamalarının Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Tokat: Gazi Osman Paşa Üniversitesi, 2012.

Altınalev D. Dünyada tarım sektörüne rekabet avantajı sağlayan unsurlar ve Türkiye karşılaştırması. İGEME'den Bakış. 2004;27:16-24.

Anonim 2008. Agricultural Insurance Schemes Final Deliverable [Internet]. [Erişim Tarihi 15 Nisan 2019]. Erişim adresi: https://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/external-studies/2008/schemes2/report_en.pdf.

Anonim 2012. Tarsim 2012 Faaliyet Raporu [Internet]. [Erişim Tarihi 15 Nisan 2019] Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/19310801-Mesajlar-kurumsal-yapi-1-misyon-vizyon-6-tarim-sigortalari-havuzu-yonetim-kurulu.html>.

Anonim 2014. Crop insurance: Considerations in reducing federal premium subsidies [Internet]. [Erişim Tarihi 30 Mayıs 2018] Erişim adresi: <http://www.gao.gov/products/GAO-14-700>.

Anonim 2015a. [Internet]. [Erişim Tarihi 15 Mart 2015] Erişim adresi: https://sustainable-development.un.org/content/documents/386213.%20AGROSEGURO_2.pdf.

Anonim 2015b. TARSİM Devlet destekli tarım sigortaları sistemi - Temel bilgiler ve kurumsal yapı [Internet]. [Erişim Tarihi 08 Haziran 2015]. Erişim adresi: http://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E24092871D550AH4D5776KR4OZG17062015.

Anonim 2017. [Internet]. [Erişim Tarihi 05 Haziran 2018]. Erişim adresi: <http://misak.millidusunce.com/turkiyede-hayvanciligin-gelecek-hedef-ve-stratejileri/>.

Anonim 2018a. [Internet]. [Erişim Tarihi 30 Mayıs 2018]. Erişim adresi: <https://sozluk.quicksigorta.com/sozluk/reasuror-nedir-27>.

Anonim 2018b. [Internet]. [Erişim Tarihi 24 Şubat 2019]. Erişim adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Veriler/GSYIH.xlsx/>.

Anonim 2019a. [Internet]. [Erişim Tarihi 02 Nisan 2019]. Erişim adresi: <https://www.ulusaltezmerkezi.net/turkiyede-tarim-sigortalarinda-tarim-sigortalari-havuzu-ve-tarsim-uygulamasi>.

Anonim 2019b. [Internet]. [Erişim Tarihi 02 Nisan 2019]. Erişim adresi: <http://iibfdergi.sdu.edu.tr/tr/yayinlanmis-sayilar/yil-2008-cilt-13-sayi-3-5252s.html>.

Anonim 2019c. [Internet]. [Erişim Tarihi 18 Nisan 2019]. Erişim adresi: <https://www.sigortamedya.com.tr%2Ftrafik-sigortasi-yenilemelerinde-surprim-askiya-alindi%2F&usg=AOvVaw2lv0NnjwQfVetsUpf-l-rj>. Arseven, H. Sigortanın tarihçesi ve geri kalmışlığımızın sebepleri. İktisat Fakültesi Mecmuası. 1987;43:16-24.

- Atabay H. Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları. Karınca Dergisi. 2006;832:16-24.
- Barış Ö. Türkiye’de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları Uygulamalarının AB'ye Uyumu Açısından Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, 2007.
- Čolović V, Petrović N.M. Crop insurance – risks and models of insurance. Economics of Agriculture. 2014;61:561-73.
- Cummins J. D, Mahul O. 2009. Catastrophe risk financing in developing countries principles for public intervention. Washinton [Internet]. [Erişim Tarihi 30 Mayıs 2018] Erişim adresi: <http://siteresources.worldbank.org/FINANCIALSECTOR/Resources/CATRISKbook.pdf>
- Çağatay S. Tarım ve tarım sigortalarının geleceği. İstanbul: Araştırma ve İnceleme Yayınları; 2008.
- Çankaya, Z. Üstü açık fabrikanızın tek güvencesi tarım sigortası. New Holland Trakmak Dergisi. 2002;4:561-73.
- Çetin, E. Devlet Destekli Tarım Sigortalarının Yapısal Olarak İncelenmesi ve Gelişme Potansiyeli Yönünden Öneriler [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2010.
- Çetin B. Tarım Sigortaları 2. Baskı. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım; 2013.
- Çetinoğlu M. Türkiye’de Sigortacılık Teknik Esasları Üzerinde İnceleme. Ankara. Nuru Osmaniye Yayınevi; 1965.
- Çipil M. Risk Yönetimi ve Sigortacılık – Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 2. Basım. Ankara. Nobel Yayın Dağıtım; 2013.
- Demir, A. Tarım sigortası. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü Dergisi. 2003;4:16-24.
- Dikmen AC. Hayat Sigortası Şirketlerinin Örgüt Yapılarının İncelenmesi ve Bir Örnek Olay [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1991.
- Dinler T, Yaltırık A. Risk yönetimi ve tarım sigortaları. Ziraat Mühendisleri Odası VI. Teknik Kongresi; 05.01.2005; Ankara. 2005. s. 1209-32.
- Dinler T. Tarımda risk yönetimi ve Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi; 17-21 Ocak 2000; Ankara. 2000. s. 37-53.
- Dinler T. Natural risks and agricultural risk management. F.A.I.R. Workshop On Agricultural Insurance; 3-7 Ocak 2003; Antalya. 2003a. s. 37-53.
- Dinler T. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası AB gelişme sürecinde Türkiye, Tarımsal ve Kırsal Politikalar Avrupa Birliği ve Türkiye’de risk yönetim programları. Tarım Haftası Sempozyumu; 3-7 Ocak 2003b; Ankara. 2003b. s. 337-353.
- Dinler T. Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi; 3-7 Ocak 2005; Ankara. 2005. s. 1209-1232.
- ECWD 2001. Risk Management Tools for EU; European Comission Working Document. 2001; p. 20-23.

- Eldeleklioğlu A. İ. Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2012;22:203-22.
- Enjolras ve ark. The demand for crop insurance: Combined approaches for France and Italy. Agricultural Economics Review. 2012; 13: 5-22.
- Ertek Ü. Türkiye’de Tarım Sigortaları ve Hasar Organizasyonu [Yüksek Lisans Tezi]. Edirne: Trakya Üniversitesi, 1998.
- Ertem B. Türkiye - ABD ilişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2009;21:377-97.
- Gardner B. Crop Insurance in U.S. Farm Policy. D. L. Hueth, & W. H. Furtan, Economics of Agriculture Crop Insurance. Theory and Evidence; Springer Science+Business Media. 1994; New York. p. 17- 44.
- Goodwin BK. U.S. Farm safety nets and the 2000 agricultural risk protection. Can J Agr Econ. 2001;2:37-39.
- Güler A. İslam Hukuku Açısından Tarım Sigortası [Yüksek Lisans Tezi]. Bursa: Uludağ Üniversitesi, 2016.
- Güngör M. Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamaları ve Devlet Destekli Tarım Sigortası [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2006.
- İsel M. AB Ortaklık Sürecinde Türkiye’nin Tarım Politikaları ve Buna Bağlı Olarak Değişen Tarım Sigortalarının (TARSİM) Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, 2010.
- Kailiang W, Wenjun L. 2007. Theory and Model of Agricultural Insurance Subsidy, Chinese [Internet]. [Erişim Tarihi 30 Mart 2019]. Erişim adresi: <http://www.cjpre.cn/Res/EnMagazine/346.pdf>.
- Kalkınma Bakanlığı. Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Hayvancılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu; 2014; Ankara. s. 337-353.
- Karahan S. 2017. Türkiye’de hayvancılığın durumu, gelecek hedefleri ve stratejileri [Internet]. [Erişim Tarihi 05 Mayıs 2017]. Erişim adresi: <http://misak.millidusunce.com/turkiyede-hayvanciligin-gelecek-hedef-ve-stratejileri/>.
- Kepenek Y, Yentürk N. Türkiye Ekonomisi. 19. Baskı. İstanbul. Remzi Kitapevi Yayınları; 2007.
- Keskinkılıç K. Tarım Sigortacılığı: Dünya ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi [Yüksek Lisans Tezi]. Adana: Çukurova Üniversitesi, 2013.
- Kocataşkın, I. Dünya’da ve Türkiye’de sigorta ve reasürans tarihçesine kısa bir bakış. İstanbul. Lebib Yalkın Yayınları; 1990.
- Küçükerdem G. Küresel Isınmanın Tarım Sigortalarındaki Bilançosu ve Sürdürülebilir Kaynak Kullanımı [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2009.
- Mahul O, Stutley CJ, 2010. Government support to agricultural insurance challenges and options for developing countries [Internet]. [Erişim Tarihi 30 Mayıs 2018]. Erişim adresi: <http://documents.worldbank.org/curated/en/698091468163160913/pdf/538810PUB0Go ve101Official0Use0Only1.pdf>.

- Merkin R, Lowry J. Reconstruction insurance law: the law commissions consultation paper, The Authors. Journal Compilation. 2018;71:95-113.
- Özbolat M. Temel Sigortacılık. 7. Baskı. İstanbul. Seçkin Yayıncılık; 2017.
- Özkan G, Karaköy F. Türkiye’de ve Avrupa Birliği’nde tarımsal desteklerin değerlendirilmesi. İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi. 2018;6:139-157.
- Özkaya T. Türkiye ve AB’de tarım sektörüne yönelik desteklemeler. Tarım ve Mühendislik Dergisi. 2000;61:139-57.
- Öztürk. F. Türkiye’de tarımsal yapı ve tarımsal destekleme politikalarının tarihsel gelişim süreci. Arslan GE, Editör. Çeşitli Yönleriyle Cumhuriyetin 85. Yılında Türkiye Ekonomisi. Gazi Üniversitesi Hasan Ali Yücel Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi. 2008;4:73-92.
- Perçin E. Geleneksel Tarım Sigortaları ile Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma [Yüksek Lisans Tezi]. Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, 2011.
- Sağlam H. İslam Hukuku Açısından Hayat Sigortası [Yüksek Lisans Tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, 2001.
- Satoğlu, YC. 2018. Tarım ekonomisinin sürdürülebilir olmasının önündeki riskler ve sigorta [Internet]. [Erişim Tarihi 05 Mayıs 2019]. Erişim adresi: <https://slideplayer.biz.tr/slide/15090406/>.
- Shields, DA. 2014. Crop insurance provisions in the 2014 farm bill [Internet]. [Erişim Tarihi 08 Temmuz 2015]. Erişim adresi: <http://nationalaglawcenter.org/wp-content/uploads/assets/crs/R43494.pdf>.
- Smith VH, Glauber JW. Agricultural insurance in developed countries: Where have we been and where are we going? Applied Economic Perspectives and Policy. 2012; Ankara. s. 363-90.
- Şahin F. Tarım sigortası. Birlikten Dergisi. 2000;12:139-57.
- Şahin H. Türkiye Ekonomisi. 9. Baskı. İstanbul. Ezgi Kitabevi; 2017.
- Şener S. İkinci dünya savaşı yıllarında Türkiye’de tarım politikası arayışları. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2004;7:73-92.
- T.K.İ.B. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı. Tarımsal girdi ve destekler, VII. Komisyon, II. Tarım Şurası Sonuç Raporu; 2004; Ankara. s. 17-44
- Tanrıvermiş H. Tarım sigortaları. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Yayınları. 1994;7:139-57.
- Tanrıvermiş H, Sayın C. Gelişmekte olan ülkelerde ve türkiye’de tarıma yönelik sigortalar. Tarım ve Köy Dergisi. 1993;91:13-5.
- Tarsim 2013. Çalıştay değerlendirme komitesi.; 2013; Ankara. s. 139-57
- Tarsim 2018. Tarsim 2018 Faaliyet Raporu; 2018; Ankara. s. 13-7
- Tarsim 2017b. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Sistemi Tarifeleri; 2017; Ankara. s. 11-3

Tekin MK. AB, ABD ve Türkiye'de Tarım Sigortacılığı Uygulamalarının Karşılaştırılması [AB Uzmanlık Tezi]. Ankara: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2015.

TSB 2019a. [Internet]. [Erişim Tarihi 14 Nisan 2019]. Erişim adresi: <https://www.tsb.org.tr/devlet-destekli-buyukbas-hayvan-hayat-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=476>.

TSB 2019b. [Internet]. [Erişim Tarihi 14 Nisan 2019]. Erişim adresi: <https://www.tsb.org.tr/devlet-destekli-buyukbas-hayvan-hayat-sigortasi-genel-sartlari.aspx?pageID=477>.

TÜİK 2018. Hayvansal üretim istatistikleri [Internet]. [Erişim Tarihi 14 Nisan 2019]. Erişim adresi: http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1002.

Tümtaş H. Tarım Sigortaları Havuzu Modelinin Geleceği [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2007.

Türk Ticaret Kanunu. Sigorta Hukuku, Kanun No: 6102, Madde 140. Ankara. 6. Kitap; 2011.

Uğur S. Türkiye'de Tarım Sigortaları ve TARSİM [Yüksek Lisans Tezi]. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 2010.

Ulaş I. Uygulamalı Sigorta Hukuku, Mal ve Sorumluluk Sigortaları. Ankara. Temel Matbaacılık; 2002.

Utkueri O. Tarım sigortalarında yeni başlangıçlara doğru. Birlikten Dergisi. 2005;2:73-92.

Ünal T. Sigorta Sektörünün Ekonomik İşlevi ve Fon Yaratma Kapasitesi. Ankara. Temel Matbaacılık; 1994.

Yaman E. Dış Satış Kredisi Sigortası. Ankara. Halkevleri Basımevi; 1983.

Yazgı FE. Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamaları, Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar ve Alternatif Model Arayışı [Doktora Tezi]. Ankara: Ankara Üniversitesi, 2017.

Yekan MBC. Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamasının Analizi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2012.

ÖZGEÇMİŞ

Salih Kartal, 1985 yılında Balıkesir'in Bandırma ilçesinde doğmuş olup; ilk , orta ve lise öğrenimini Bandırma' da tamamladı. 2003 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesinde öğrenimine başladı ve 2008 yılında mezun oldu. O tarihten beri Klinisyen Veteriner Hekim olarak faaliyet göstermektedir. Yabancı dili İngilizcedir. Evli ve iki çocuk babasıdır.

EKLER

Ek 1. Tez Orijinallik Raporu

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü

YÜKSEK LİSANS TEZİ ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 25/06/2019

Tez Başlığı / Konusu: **Tarım Sigortaları Havuzu Kapsamında Devlet Destekli Hayvan Hayat Sigortalarının Değerlendirilmesi**

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam **yüzbir (101)** sayfalık kısmına ilişkin, 25/06/2019 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından **Turnitin** intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **% 15 (onbeş)** dir.

Uygulanan filtreler aşağıda verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimededen daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi inceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Salih KARTAL

İmza:

Öğrencinin Adı Soyadı	: Salih KARTAL
Anabilim Dalı	: Zootekni Anabilim Dalı
Öğrenci No	: 10931510002
Programı	: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora
DANIŞMAN ONAYI UYGUNDUR Prof. Dr. Orhan YILMAZ	ENSTİTÜ ONAYI UYGUNDUR Doç Dr. Hamit Hakan ALP